

MUNTANYA

744

1986

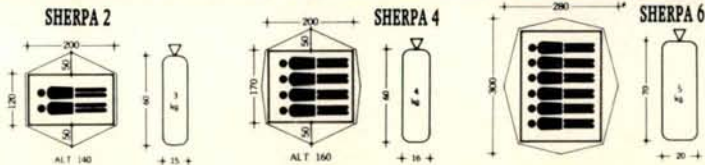
SHERPA

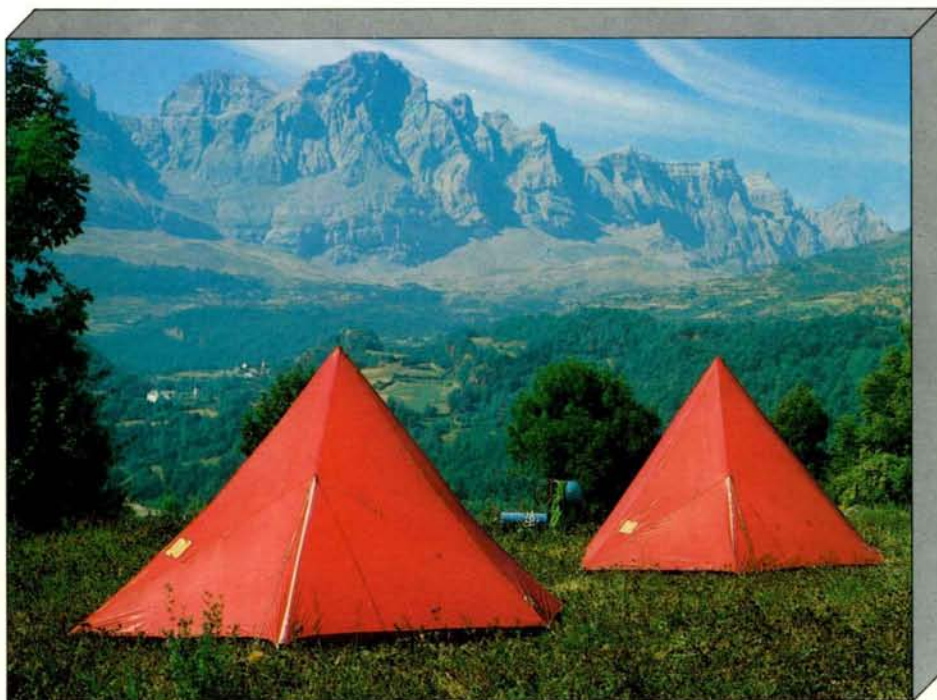
Campo Base. Expedición femenina al Kantega.
(Foto C. Melis).

SHERPA

Valle de Tena. Pirineo Aragonés. (Foto Duce).

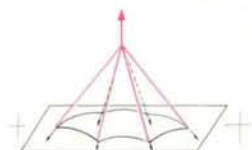

Valle de Tena. Pirineo Aragonés. (Foto Duce).

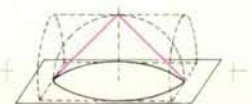
SHERPA:

La geometría cónica proporciona a igualdad de superficie de planta, un área lateral y volumen mínimos. Es la figura ideal que optimiza la **SEGURIDAD** en el **PESO MINIMO**. Su nombre de tienda es SHERPA.

En un corte de tienda cónica, las costuras de los planos de tela propagan directamente y de manera natural, los

esfuerzos de tracción de los puntos de anclaje al vértice cenital, punto de aplicación de las fuerzas de resistencia de los palos de soporte. Se forma así una nervadura estructural más eficaz y robusta que en otras tiendas de geometría distinta. Esto, unido a la superior aerodina-

midad del cono frente a la esfera o cilindro de igual base, hacen de la SHERPA la tienda más **SEGURA** en cualquier circunstancia por extrema que sea.

En cuanto a **CONFORT**, la geometría cónica nos proporciona unas excelentes condiciones **TERMICAS**, ya que no sólo el volumen de aire a calentar con el cuerpo es mínimo, sino que, además, al estar la mayor parte de este volumen próximo al suelo el habitante se encuentra en esta geometría más cercano a la zona de aire más caliente. La habitabilidad ha sido motivo de cuidadoso estudio, dotándole de palos en V solidarios para que, además de conseguir un **RAPIDO MONTAJE** automático, se aproveche el espacio interior en toda su amplitud. Por otro lado, un sistema de dos puertas absidales simétricas proporcionan el **CONFORT** adicional de amplitud de almacenaje, acceso independiente y máxima aireación.

Envíe a: **ARTIACH. FLORIDA, 1. 50008 ZARAGOZA**
 Deseo recibir la **GUÍA TÉCNICA ALTA MONTAÑA**
 Incluyo 56 Ptas. en sellos para franqueo
 Nombre _____
 Dirección _____
 Ciudad _____
 REVISTA: **MUNTANYA**

edelweiss:

CAP AL CIM

 esports
edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

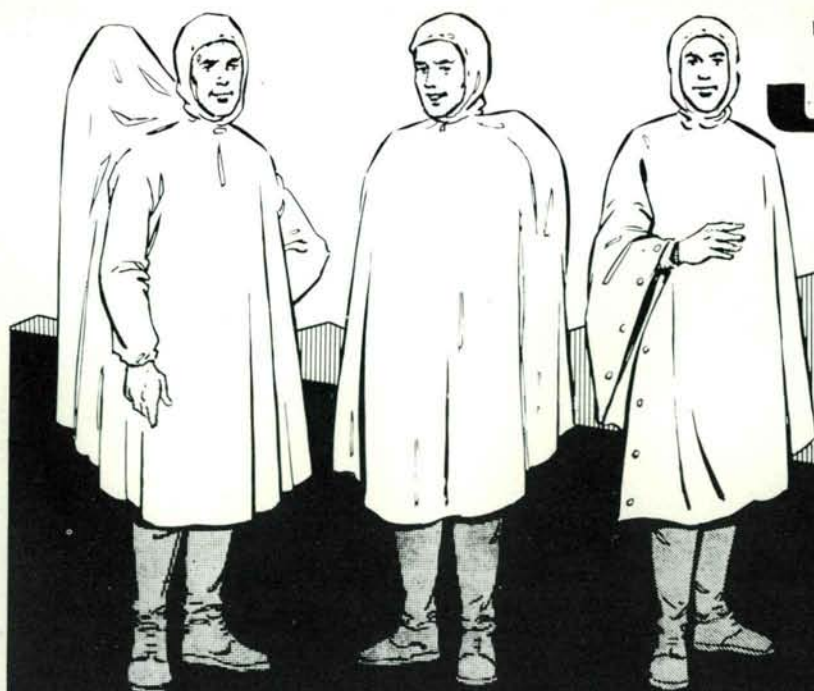
Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

capel·lines i "ponchos"

per excursionistes

JABALÍ

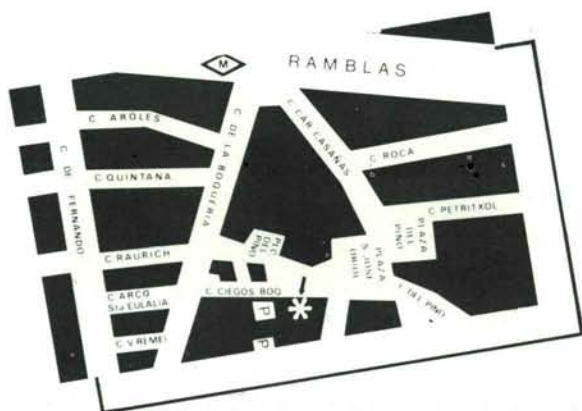
FABRICAT PER
MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU
BARCELONA

fundat l'any 1908

BARCELONA

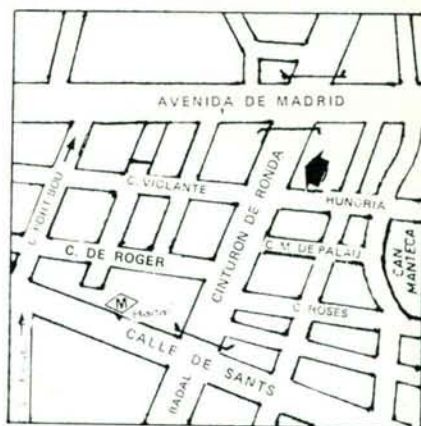
**ESPECIALITZATS EN ESPORTS DE MUNTANYA
ESPELEOLOGIA-ESCALADA-ESQUÍ**

Placa Sant Josep Oriol, 8 (Placa del Pi)
Tel: 302-44-89 08002 BARCELONA

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

NOVA ADREÇA

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID

OFERTA ESTIU 1986

PEDRA-NEU

4.^a SETMANA DEL TASCÓ

DEL
2 AL 10
DE MAIG

Conjunt d'escalada

Corda (9 x 46)

Casc d'escalada

Peus de gat*

11.850,-

Peus de gat*

3.000,-

* Existències del n.º 35 al n.º 45
(Hi manca el n.º 41)

PEDRA-NEU

PEUS DE GAT: POSEM SOLES CUITES
NOVETAT: CANVIEM LES SOLES DE LES
SABATILLES DE CÓRRER

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028

TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

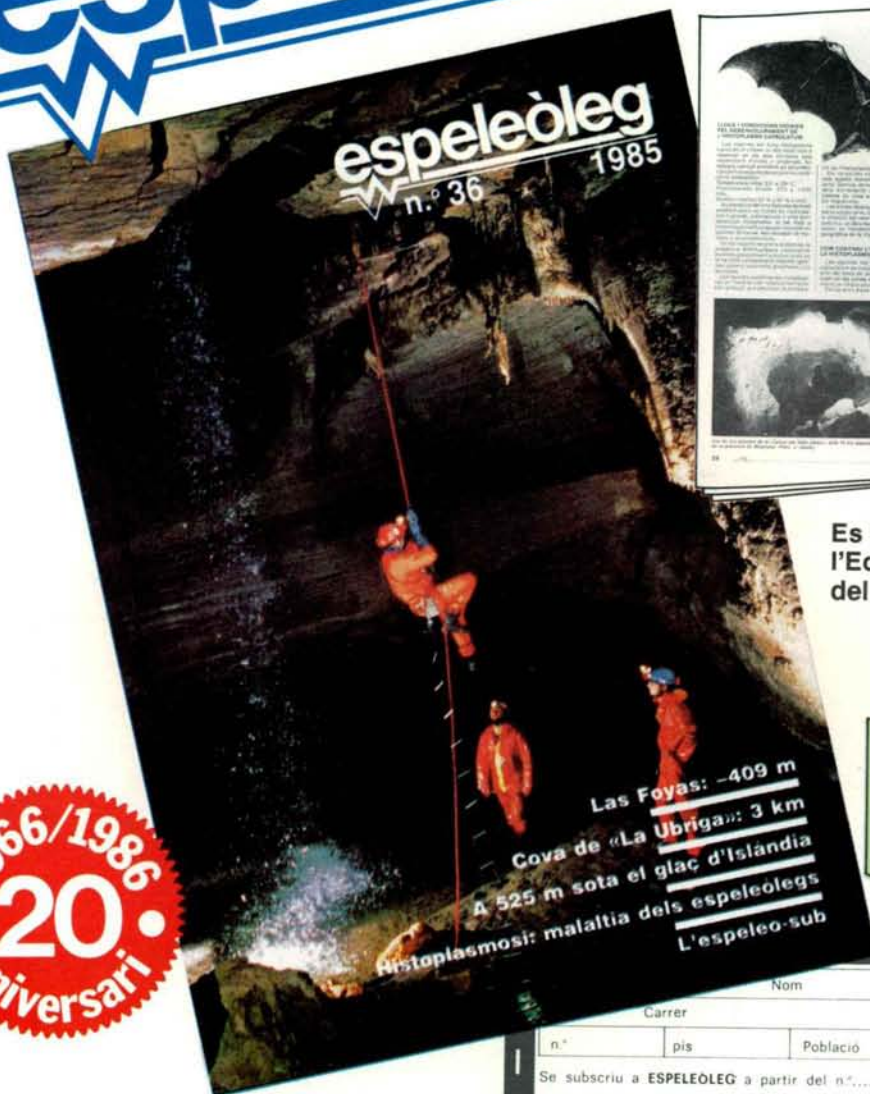
ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

subscriviu-vos a

espeleòleg

la revista
d'espeleologia
oberta a tothom

Es una publicació de
l'Equip de Recerques Espeleològiques
del Centre Excursionista de Catalunya

**BUTLLETA DE
SUBSCRIPCIÓ**

1966/1986
20
aniversari

La revista espeleològica
de més tradició i de més
difusió de Catalunya.

Reflex de les activitats més
destacades i de tots els
aspectes de l'espeleologia.

Tot el que pot interessar
l'espeleòleg ens interessa.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D P
Se subscriu a ESPELEOLEG a partir del n.º.....			
Cobrament: per banc, segons autorització adjunta			
Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població		D P
Sr. Director			
Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista, ESPELEOLEG del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció			
a nom de			
que viu a			
Població		amb càrrec al compte	corrent d'estalvi num
a nom de		Signatura	

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona
Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,
Francesc Herrera, Agustí Jolis,
Modest Montlleó, Joan Quintana

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,
Josep Casanovas, Emili Civis,
Manuel Mateu, Martial Mioli (Chamonix),
Jordi Mullor, Ramon Pujol,
Lluís Puntís, Joan Sabadell,
Josep M.ª Sala, Alfons Valls

Publicitat:

Centre Excursionista de Catalunya
Paradís, 10
Tel. 315 23 11
08002 Barcelona

Subscripció:

2.400 pessetes l'any (sis exemplars).
Estranger: 3.800 pessetes.
Preu d'aquest exemplar, 420 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.
Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Encina
Encina, 31
Barcelona
ISSN: 02112-2111

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

ANY CX N.º 744 VOL. 91 ABRIL 1986

SUMARI

Editorial	50
L'«Espigolo del Velo»: Records de demà <i>Núria Font</i>	51
«Stage d'initiateur à la Bérarde» <i>Ernest Bladé, Albert Castellet</i>	52
Els barrancs del Montsant <i>Ramon Quadrada i Ornosà</i>	54
Pics d'Eriste des de l'estany de Barbarisa <i>Josep de Tera i Camins</i>	60
Expedició Madrid Everest 1986 <i>Alfred Montserrat i Nebot</i>	65
«Oh mani padme hum» <i>Oh joia en la flor de loto</i> <i>Isidre Rodrigo</i>	67
Everest '85: equip i material <i>Xavier Pérez i Gil</i>	68
Rapiu-Tsé (6.840 m), amb esquís <i>Jordi Canals, Miquel Sánchez</i>	74
Paisatge vegetal amb nomenclatura popular cristiana <i>Modest Montlleó i Espasa</i>	78
L'ahir i l'avui de l'antic estany d'Ivars d'Urgell <i>Modest Montlleó i Espasa</i>	82
La Creu Trencada <i>Antoni M. Casas</i>	85
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	88
Espeleologia	90
Actes	91
Bibliografia	92
D'ací d'allà	95

Portada: Lliri (*Lilium martagon*). Vall del Segre. (Foto: Josep M.ª Sala i Albareda.)

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

CULTURA I ESPORT

El mes d'octubre de 1906 s'inaugurà el I Congrés de la Llengua Catalana. Per fi, s'imposava la necessitat de normalitzar l'escriptura del nostre idioma. Fins aquell moment, l'anarquia havia estat gairebé total i, això, dificultava l'ús normal del català escrit en tota mena de papers.

Fa poc, en els actes inaugurals del I Centenari de l'inici de la reconstrucció del monestir de Ripoll, el professor Fontbona ens recordava que totes les Memòries explicatives dels plànols de les obres estaven escrites en castellà, tot i que els promotors del projecte, amb el bisbe Morgades al davant i, entre altres, la nostra Associació Catalanista d'Excursions Científiques, eren convençuts impulsors del renaixent nacionalisme català.

Fruit d'aquell Congrés i, d'una manera especial, de les qüestions d'Ortografia Catalana del nostre consoci Pompeu Fabra, foren les bases ortogràfiques del català modern que l'Institut d'Estudis Catalans va aprovar l'any 1913.

Els anys han passat i, afortunadament, el català s'ha consolidat i ha esdevingut una eina de comunicació quasi normal. Però cal fer un nou esforç per poder eliminar aquest «quasi» i aconseguir que el català sigui, cada dia més, una llengua d'ús corrent emprada en tot i per a tot a casa nostra. Per això s'ha convocat el II Congrés de la Llengua Catalana, del qual el nostre Centre és una de les entitats promotores.

Aquest Congrés ha de tenir un relleu molt especial i important. No vol ser només un Congrés amb temes únicament científics i d'alta volada, sinó un Congrés de tocar de peus a terra. Volem un català parlat i escrit correctament per tothom. Un català que respongui a les exigències del present i del futur.

I que cada disciplina, tant si és literària com científica o bé de lleure, disposi de les seves paraules adequades i normalitzades.

Per això, el Centre, dintre de les seves possibilitats, ha volgut col·laborar en aquesta tasca i, fruit del treball d'un grup de socis, presenta al Congrés un estudi sobre el lèxic del món excursionista. Evidentment, no es tracta d'un treball exhaustiu, però pot ser un punt de

partida.

I, si amb ell contribuïm a la depuració i ampliació del llenguatge que fem servir els qui ens movem en les activitats que tenen per marc la muntanya o la natura, d'alguna manera haurem contribuït a l'èxit, que desitgem total i esplendorós, d'aquest II Congrés de la Llengua Catalana.

Paral·lelament a l'inici del Congrés, tindrà lloc, a Montserrat i Barcelona, una Convenció Internacional d'Escalada Esportiva organitzada pel Centre.

El Congrés de la Llengua Catalana i la Convenció d'Escalada Esportiva: cultura i esport. Dues facetes cabdals de la nostra entitat. Si el Centre no pot deixar d'estar present en tot allò que significa vida cultural de Catalunya, tampoc no pot deixar d'impulsar tot allò que significa una nova manera de practicar o d'entendre un aspecte de la muntanya.

Igual com va passar amb les normes ortogràfiques de principis de segle, sabem que tenim la polèmica assegurada; perquè sempre hi ha partidaris d'una o altra manera d'entendre les coses, —en aquest cas, l'escalada—, i les discussions són, a voltes, aferrissades.

No volem prendre partit per unes o altres posicions; però creiem que, amagar el cap sota l'ala davant d'una realitat que és aquí, no ha estat mai una actitud positiva.

Existeix un fenomen: el d'aquests escaladors o grimpaires pels quals l'escalada és un fi en ella mateixa. I que cada dia són més nombrosos. A Montserrat, a Terradets, a Mont-rebei, a Barcelona mateix. Per això, el Centre Excursionista de Catalunya, recollint la petició feta pel president del Club Alpí Francès en una reunió d'escaladors d'alt nivell tinguda a Urdós, ha cregut convenient convocar aquesta Convenció Internacional d'Escalada Esportiva per tal que, amb practicants d'aquesta modalitat esportiva vinguts d'arreu d'Europa, de Catalunya i de la resta de l'Estat espanyol, puguem intercanviar punts de vista, noves tècniques i avançar un xic més, tant en el camp de la convivència com en el de la pràctica de l'escalada d'alta dificultat. I, per afegidura, en el de la seguretat de molts muntanyencs.

L'«ESPIGOLO DEL VELO»: RECORDS DE DEMÀ

Núria Font

Part mitjana de l'esperó (Foto: Joan Jover)

- Com es diu la via que anem a fer?
- És molt difícil?
- Quants metres té? Quantes tirades?
- Vols dir que hi podré pujar? És

segur, Joan?

Són les preguntes que repeteixo al meu company, una i altra vegada, el dia abans de l'ascensió. Estic nerviosa, preocupada, però també il·lusionada. Demà voldria fer-ho bé: pujar allà dalt amb una certa agilitat i deseiximent. Ara, això és important per a mi, no sé massa per què. El meu món són els llibres, les converses més o menys «transcendents» i això de l'escalada no hi lliga; però ho vull fer: potser, pel plaer que comporta el risc i l'aventura; potser, per evasió o, simplement, per la satisfacció que un sent quan assoleix un objectiu després d'un gran esforç: és com... el repte d'un somni!

Avançar lentament, descobrint a cada pas una nova presa, superar-se, preveure mentalment el següent pas, sentir com la corda avança, com m'acosto a la reunió... ja veig el meu company; ell em somriu i, ràpidament, recull el material i inicia el següent llarg: «El temps pot canviar i la rapidesa és molt important», sempre em diu.

Escalada del ressalt. (Foto: Joan Jover)

Sento que s'escapa la corda entre els meus dits; ell puja tan lleuger. «Potser no serà gaire difícil», em dic, a mi mateixa, per tranquil·litzar-me, més confiada en l'experiència i la seguretat d'ell que en les meves pròpies forces.

-Falta molt per arribar al cim?

-Ja hem passat el tros més difícil?

Les dificultats sorgeixen a cada pas, em sobrepassen. L'abisme m'intimida i em fascina; la muntanya em sembla més forta, més poderosa que no pas jo. Però, quin delit per avançar, per vèncer-la, a poc a poc, lentament, amb recel..., aprenent sensacions noves que contradiuen el codi dels nostres costums, de la nostra racionalitat, i que, de peus a terra, ningú no pot explicar, ni tan sols entendre o imaginar.

El cim, per fi! Semblava que no hi arribaria mai! La veritat és que ja no podia més. Però, ara, aquí dalt, el somni es fa novament realitat. La por que en tants moments, al llarg de l'ascensió, m'impedia pràcticament de moure'm, que em feia aferrar a la roca en un afany irracional i desesperat de passar a formar part d'ella, s'esvaeix com la boira en contacte amb el sol. Recordo amb admiració, quasi amb incredulitat, les aventures dels grans alpinistes, la imatge de les parets, que m'han fet pensar en el deliri d'alguns homes en intentar desafiar la força de la gravetat..., i d'alguna manera em sento formar part, jo també, d'aquest món.

El capvespre, dins aquest paisatge privilegiat, quan l'ombra és el déu de les valls i la llum s'escapa també dels cims, m'ha portat sensacions viscudes en les poques escalades de la meua curta, però intensa, experiència a la muntanya: el flanqueig del Mur de la Cascada, a Gavarnie, que tant em va costar (era la meua primera ascensió); el magnífic diedre de Croda di Lago, davant de la Tofana di Roces; l'escalada de la Roche de Presles, al Vercors; el Cougourde, als Alps Maritims (en el transcurs de l'ascensió em vaig dir a mi mateixa que no escalaria mai més -afortunadament, no ho vaig complir-); l'Aiguille de l'M (la meua primera via al massís del Mont Blanc)...

Recordar és tornar a viure; però, l'escalfor del sac i la remor de l'herba m'encusoneixen i sé que demà, en despertar, l'aventura tornarà a començar. Estic segura que l'esforç, per molt que em costi, valdrà la pena: fer aquest esperó insòlit i esvelt, de 400 metres, abrupte, dins aquest paisatge gairebé fantàstic, és quelcom que jo mai no hauria pogut imaginar.

Miro la paret de l'Espigolo de Velo per última vegada, abans de tancar els ulls, segura que, demà, seré allà dalt.

(Dolomites 5 d'agost de 1985)

-Cima de la Madona- Espigolo del Velo: ascensió realitzada per Joan Jover i Núria Font.)

«STAGE D'INITIATEUR À LA BÉRARDE»

Ernest Bladé i Albert Castellet

Cada any, als Alps francesos es fan dos cursets per a la formació d'iniciadors a l'alta muntanya: un a Chamonix, durant la segona quinzena de juliol, i l'altre a la Bérarde, a continuació.

Un **iniciador** és una persona capacitada per a portar amb tota seguretat dues cordades de no-iniciats en l'escalada en alta muntanya a fer una ascensió de nivell D (difícil). Segons les lleis franceses, l'iniciador és responsable de tot allò que pugui passar a la cordada i, en el cas d'accident, és ell qui n'haurà de respondre davant la llei, sempre que no hi vagi algú amb un títol superior: d'instructor, d'aspirant a guia o de guia.

Durant el curset, per cada sis o set persones hi ha un guia que, al final, decideix a quins candidats es pot atorgar el títol i a quins no. El curset de Chamonix té lloc a l'edifici de l'ENSA i és de caire internacional, mentre que, al de la Bérarde, normalment tots els candidats són francesos. Aquest any, nosaltres n'èrem l'excepció.

El primer dia només hi hagué la presentació dels curs amb explicació del programa que seguiríem. El segon dia anàrem a fer «blocs» (allò que nosaltres anomenem *boulder*) en una tartera propera; i, a la tarda, a grimpar en una paret d'uns 20 m per veure el nivell dels candidats. Els companys francesos no havien pogut comprovar l'eficàcia de la goma cuita i van quedar admirats de

l'adherència dels nostres peus de gat. L'endemà vam anar a la glacera del Chardon a fer escola de gel (progressió amb i sense grampons o piolet; com treure gent d'una esquadra; diferents tècniques de parada d'una caiguda; les d'assegurança i progressió en glaç, etc.).

Cada tarda, a l'edifici del CAF es passava alguna pel·lícula o audiovisual

Séracs a la baixada de la Roche Faurio

Vista de La Meije i Le Rateau

sobre temes de muntanya.

Teníem dues setmanes, i el guia va decidir que, durant els quatre dies que restaven de la primera, faríem una travessa de refugi a refugi, amb una ascensió difícil cada dia; i a la segona setmana, faríem ascensions d'un o dos dies, però sortint de la Bérarde.

Com passa sovint a muntanya, el mal temps ens va fer variar l'itinerari en més d'una ocasió.

El dia 30, plovent, vam sortir de la Bérarde i vam pujar al refugi de Chatelleret. Allí vam deixar quasi tot l'equipatge i ens vam dirigir vers la base de l'esperó Sud de la Tête Sud du Replat, on volíem pujar; però, per culpa del mal temps, poc abans del Coll de la Selle vam decidir tornar enrera. Abans, però, vam fer pràctiques d'assegurança dinàmica a la glacera du Replat.

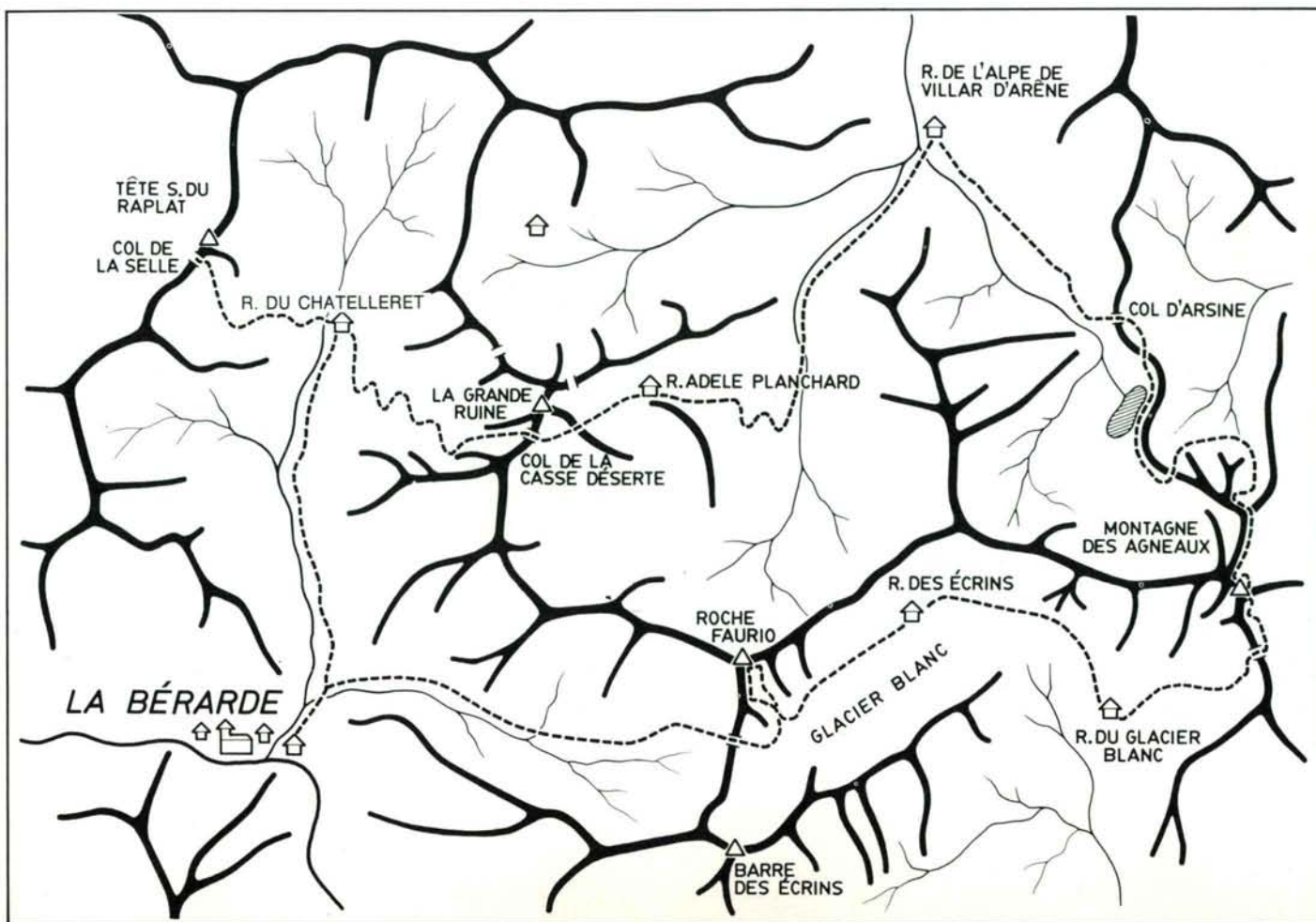
L'assegurança dinàmica constitueix en el fet que, mentre un cau, l'altre va recuperant corda per fer més curta la caiguda; i, en el moment que la corda tiba, se'n deixa córrer una mica per esmorteir el xoc.

L'endemà, després de diverses marrades vam aconseguir arribar al Coll de la Casse Desserte, des d'on volíem pujar a la Grande Ruine per l'aresta Sud. Per la neu que havia caigut durant la nit, l'aresta estava, a parer del guia, impracticable; per tant vam baixar cap al Refugi d'Alpe de Villar d'Arène, on vam pernoctar.

El dia 1 va ser l'únic que vam fer un cim amb certa dificultat de gel, la Montagne des Agneaux (3.663,9 m). Ens vam llevar a les dues per poder trobar el glaç en bones condicions, i per poder arribar a dormir al refugi des Écrins. Va ser una jornada molt dura, ja que vam fer 2.500 metres de desnivell, dels quals uns 800 eren d'escalada de glaç. El dia següent vam fer una ascensió suau de 800 m de desnivell, a la Roche Faurio (3.730 m). Aquest cim, tot i ser senzill, val la pena, car té molt bona vista sobre la Barre des Écrins. El descens, però, va ser llarg i pesat: descens per la glacera, desgrimpada pels cables del Col des Écrins i llarga baixada per la inacabable morrena fins a la Bérarde.

(Tot aquest itinerari el vam realitzar amb el menjar per quatre dies a l'esquena, a més a més de les cordes, piolets, material d'escalada, roba d'abric, etc.; de manera que, cada dia, ens carregàvem uns «pianos» impressionants.)

L'endemà, dia 3, tips de caminar i d'escalar tan poc, vam decidir anar a l'Agulla Dibona. Per arribar al peu de via hi ha uns 1.200 m de desnivell, però l'escalada s'ho val. La Dibona és una immensa piràmide d'immillorable granit,

amb molt bona vista sobre le Vallon des Étages. I la via que vam fer, la «Madier», és una clàssica no massa difícil, però d'una bellesa excepcional. De vuit persones que érem, només quatre la vam fer: un es va quedar a la Bérarde, perquè estava cansat; un altre es va quedar al refugi, perquè li feia mal un genoll; i el guia, al tercer llarg, es va trobar malament i va haver de baixar amb el qui feia cordada amb ell.

Després de 6 dies d'activitat, durant els quals vam fer més de 15.000 metres de desnivell, ja ens tocava una mica de descans. Aquella nit dormírem quasi 12 hores i ens passàrem tot el dia llegint *El nom de la rosa* i fent «pànxing».

El dilluns al matí, ens va tocar fer una autoavaluació i, després, tornar a anar als blocs. A la tarda hauria d'haver començat una altra vegada la nostra activitat alpinística i pujar a algun refugi; però la *météo* anuncià mal temps i vam decidir esperar fins l'endemà. Vam estar discutint allò que s'hauria d'ensenyar en una escola de roca, de neu i de gel.

Després vam fer pràctiques al porxo de davant del refugi, amb diversos sistemes per treure gent d'una esquerra. Dels sistemes que vam provar, el que dóna més bon resultat, és a dir, amb el que cal fer menys força,

és el que es pot veure en el dibuix. Es tracta d'un sistema amb el qual s'aconsegueix un fregament mínim, i una reducció de la força de 6/7, això significa que s'ha d'estirar amb una força set vegades més petita que el pes de la persona que s'ha de treure de l'esquerra.

El matí del dimarts vam anar a fer un parell de vies curtes (20 m) al costat del riu. El dia va passar plovent, i la *météo* anava anunciant mal temps per tota la setmana, la qual cosa ens va convèncer que la millor cosa era anar-nos-en més cap al Sud a fer «*falaise*» (escalada en roca de dificultat, en parets de pocs metres).

Durant els dies següents vam visitar tres escoles d'escalada: Sigottier, Orpière i Montmirail. **Sigottier** és un poblet molt petit. Vam passar la nit en una habitació amb 17 llits; això sí, molt petits! Per escalar, hi ha una paret d'uns 40 metres d'altura amb unes 10 vies. Vam fer la Phissure (IV°/V^o; 60 m: la més llarga) amb un vent que ens tombava.

Orpière ja és més gran. Hi ha tres zones on s'escala, d'uns 20 a 60 metres d'altura. Vam anar en una d'elles i vam fer quatre vies de V^o a VI°, amb una calor insuportable. El guia va perdre les úniques claus del cotxe que tenia i vam haver d'obrir-lo amb filferros i «invents», i

després fer un pont per engegar-lo. Tot plegat, ens va portar més de dues hores de feina!

Finalment, vam anar a **Montmirail**. Allí vam fer les Dentelles de Montmirail perquè el guia pogués veure com progressàvem per terreny fàcil. Es tracta d'una cresta de II/III, amb dos passets de IV⁺ i molts rappels. Montmirail és més gran que Orpière. Hi ha diverses zones d'escalada, de fins a 60 metres d'altura. Vam fer el Gran Díedre (IV⁺/V⁺, 60 m), Le Jardin (VI⁺, 60 m) i una via sense nom.

A totes tres escoles, la roca és calcària, amb molta adherència, bastant semblant a la del Verdon. Pràcticament, totes les vies estan equipades amb *spits* i amb pitons (els *spits*, recoberts de pega, i els pitons, de ciment, perquè no se'ls enduguin), de manera que només cal portar cintes exprés. A Orpière es pot trobar una guia (barata), igual que a Gigondas (poble a sota de Montmirail), en les quals hi ha la majoria de les vies amb la dificultat, la situació i el material necessari.

Van ser dues setmanes en què, a més a més d'ampliar els nostres coneixements a la muntanya, vam conèixer amb gent bastant diferent i, sobretot, vam parlar **molt** en francès. En definitiva, va ser una experiència molt interessant.

Per les muntanyes de Prades

ELS BARRANCS DEL MONTSANT

El barranc de la Coma Negra, amb els cingles de la Teixeta. (Foto: Ramón Quadrada i Ornosa).

Ramon Quadrada i Ornosa

Un dels més destacats atractius que presenta el massís del Montsant és el de poder-ne explorar els comellars i els barrancs així que se'n coneix l'entrellat dels senders i carreranyes que els recorren, ja sigui pel fons o per la part mitjana de les vessanties, i també combinadament. Si les curses fetes per les carenes són profitoses per formar-se una idea general del massís, les incursions barranqueres encara ho són més, perquè individualitzen parts ben definides del relleu i en permeten la particular notícia. Acceptat que no basta la percepció d'una metròpoli feta des de dalt d'un campanar per assolir-ne una plena evidència, al Montsant tampoc n'hi ha prou de passejar-se per la serra Major i pels estreps secundaris, sinó que hi cal davallar a les torrenteres, fondàries i raconades, si se'n volen adquirir més amples coneixements. Alhora, el recórrer aquells verals constitueix una esplèndida activitat excursionista, perquè dona l'ocasió de variar i de relligar itineraris ja establerts i de realitzar-ne d'inèdits, cosa sempre magnífica per la insòlita condició dels diferents paratges que es van resseguint.

Cada barranc del Montsant té una fisonomia pròpia i singularitzada, que depèn de factors variats: l'orientació, la pregonesa, la sinuositat del curs, l'erosió, les coloracions presentades per

* Secció Excursionista del Club de Futbol REDDIS, de Reus.

les cingleres, l'abundor o l'escassetat vegetal i la quantia de la llum incident. Dels esmentats, aquest darrer és un dels que hi juga més fort. Si la claror escasseja o bé és enterbolida, els barrancs perden qualitat, s'uniformen amb un gris que confon roca i arbreda i n'esborra tots els perfils; si la incidència lluminosa és potent, cada peça destaca amb peculiar individualitat, i és en aquest cas quan es contemplen els òxids del rocam com el solatge d'un vi negre —priorati— o bé blavós, groc o grisenc, i les plantes que hi escalen tota la gradació dels verds. La llum canvia l'harmonia d'una barrancada: si hi bat el sol, sembla que s'aixequi i es verticalitzi; i si s'ha ennuvolat, fa l'efecte que s'aplana i, llavors, sembla un allargassat fossar. La claredat, per fi, dóna als barrancs una aparença eufòrica o melangiosa que fa impacte a l'esperit de l'excursionista observador i l'influeix, encara que no se n'adoni d'una manera conscient. Per això, de vegades, en assolir la part alta del Montsant, si aquest presenta un celatge agrisat, hom varia la cursa que d'antuvi tenia preparada i, per substituir-la, tria, per exemple, la del barranc de la Falconera, obert de cara al Pirineu i a la plana-depressió de l'Urgell, per damunt del riu Montsant i de la serra la Llena, ja que els espais hi són amples, clars i allunyen qualsevulla mala sensació que hom pugui sentir. Per contra, una diada plena de llum, amb la mateixa circumstància personal, no farà vacil·lar a emprendre, si és el cas, els barrancs de la coma Negra o de la Taverna, braus, esquerps i colpidors; el primer, tot exhibint la ferma paret negra i roja dels cingles de la Teixeta; i el de la Taverna, l'alterós i sever cingle de la Rovellosa. Són uns barrancs que, si hom hagués intentat de transitar-hi en un dia uniformement gris, podrien haver produït una certa sensació d'incertitud i d'angoixosa soledat.

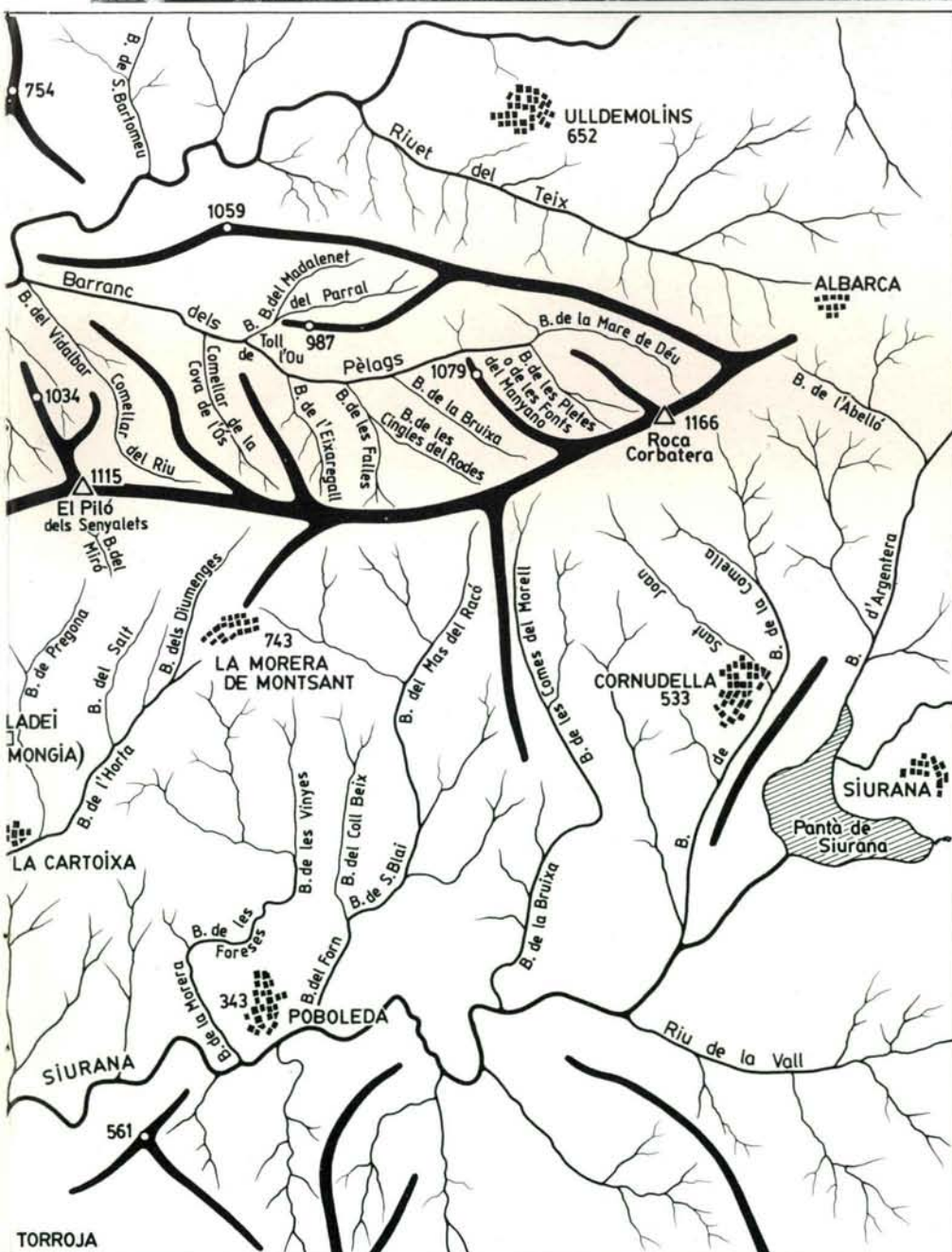
Entre els barrancs del Montsant, n'hi ha alguns, els quals, abans de penetrar-hi, ja deixen entreveure llur qualitat excursionística. N'és una bona mostra el de la Bruixa, més entusiasmador pels cops de vista pròxims que no pels llunyans. Baixant-hi des de la serra Major, pel breu comellar d'inici, es troba un «torm» singular, anomenat el Cap de Gos, ajagut a la vora del camí que des del veïnat dels Esgrauïssos sembla guardar la cursa del torrent mentre aquest dorm un somni de pedra. El sender segueix per la llitera o se n'aparta molt poc; es bifurca i, la branca esquerra, travessa el torrentol mig planejant a dintre d'un densa vegetació. De tant en tant, una clariana el fa sensible a la llum, però aviat torna al davall del ramatge dels pins, corniguers, carrascles, grèvols, boixos i

Barranc de les Pletes o de les fonts del Manayo i el de la Bruixa, que tenen els seus inicis a la Serra Major i lliuren cabals al barranc dels Pèlags. (Foto: Ramón Quadrada i Ornosa)

El Barranc del Barrulla queda penjat dalt de la Serra Major. (Foto: Ramón Quadrada i Ornosa)

més d'un miler de metres i, quan porta aigua, rega les humils arrels de l'hermita de santa Maria, com si volgués deixar-li una oració; i, tot prenent grandària i bravesa, baixa (durant un trajecte de més de sis mil metres de llargada i sis-cents de desnivell) fins a trobar el riu Montsant, a l'indret anomenat

l'Aiguabarreig, havent recollit els tributs dels cinc barrancs —Pletes o fonts del Manyano, Bruixa, Falles, Eixaregall, Cova de l'Os i Vidalbar— que se li baden a l'esquerra, i del Parral a l'altra banda, que li lliura l'aigua després de fer-la saltar per una timba que la polvoritza finament. Passats els racons del Franquet i de l'Eixaregall del Grau, el barranc del Pèlags colpeja fort les campanes de la pròpia majestat i sembla trobar-se a la maduresa.

Altíssimes i sensacional cingleres encadenades formen diversos estatges i s'axequen als dos costats, alhora que una generosa vegetació s'arrapa des d'arran del llit fins a l'últim recingle. L'aigua corre amb ràpida i brunzidora remor per dintre d'un estret que a voltes s'acanalitza, vorejada de plantes i de balms dissimulats al darrera del ramatge, i més enllà salta el blanc enllosat de l'arenys per a caure tomballejant a la sorra que encatifa el Toll de l'Ou, replanell groguenc com un llac d'artifici, clos pel retaule esculpit per l'aigua cascadejant i els cingles de l'Eixaregall a sobre, en postrer terme.

D'ara en avall, el barranc dels Pèlags agafa un nou ritme. Sota el toll de l'Ou, l'aigua torna a saltar encara tres cops més d'una manera espectacular, i és llavors quan la pèrdua de nivell del barranc esdevé brusca i trencada, i les aigües semblen baixar, amb crosses i a rodolons, per uns amplíssims graonats orfes de terra. L'harmonia d'abans és desfeta, i el seu lloc l'omple la atonalitat més desencarnada i curulla de salvatge. Fa l'efecte que, de sobte, el barranc s'ha fet vell i ensenya els ossos cruïts. La contemplació d'aquest llarg tram, fet en sentit invers al corrent des d'una alta llunyania, que pot ser la superba cresteria del cingle dels Ventadors, a la dreta i al capdavant, o bé el pla superior de la roca Falconera o punta de l'Amigó, a l'altra banda i sobre el barranc del mateix nom, pot fer capir al vigilant observador la grandiositat de la nova decoració, més enllà de tota mesura, amb les parets, que engorgen el barranc, dreturerament aixecades a cada costat i les coloracions blanques i verd-pàl·lides quan xuclen molta llum. El corrent dels Pèlags, a baix de tot, sembla només un tros de paper d'argent enlluernadis si el sol hi bat de ple. A sota l'arcada del Pont Natural, l'engolidor es deixar albirar com una formidable mampara de roca enfonsada que pretén de tancar el curs del barranc, però a la

qual, el líquid, amb tanta lentitud com eficàcia, ha separat en dues peces i hi ha foradat una sortida que li permet de continuar el viatge. Mes avall d'aquest indret, al pla de les Barraques, es veu com la barrancada vol asserenar-se de nou i ho aconsegueix, perquè l'areny i les seves ribes ja són planers i no gens trencats. La darrera visió des de les alçàries mostra el pas del fluid com llepa els estreps dels Ventadors, sense cap cerimònia ni espectacularitat, i es lliura finalment al riu Montsant amb mansuetud i poca fressa. El barranc del Pèlags es desfà tal com ha sorgit: humil i submís a la muntanya.

Al NE i al N del Montsant, l'orografia interior només presenta els solcs d'un comellar i de dues barrancades, també tributàries de la dels Pèlags. El primer és el de les Coves del Raconer, que neix a les envistes del portell de la Punta del Peret, al braç de serra que va d'Albarca a Ulldemolins, amb un curt trajecte que fineix a la ribera dretana del barranc del Pèlags, poc abans que aquest rebi, per la banda oposada, el de les Pletes o de les fonts del Manyano. El susdit comellar no té massa interès

excursionístic, perquè és desproveït de cingles i d'ufana vegetal; serveix, només, per desplaçar-se a la part d'Ulldemolins, o viceversa, amb molta facilitat.

Pèlags avall, en direcció N, i després del toll de l'Ou, hi ha els altres dos referits barrancs que descendeixen d'unes raconades d'aquell braç de serra esmentat al paràgraf anterior, oberts a la rodalia del Pi de la Carbasseta i que s'anomenen del Parral i del Madalenet, respectivament. El primer és pelat, i no ofereix massa panorames; el segon té més qualitat, resultant del veïnatge de la punta Peligana —no, punta de la Pericana— i d'un cert encaixament del seu calze. S'uneixen al capdavall de les respectives curses, just abans d'abocar-se als Pèlags, i en resulta un de sol, conegut com a barranc del Parrals.

Dels torrents que s'inicien a la serra Major des de la seva cota màxima, la roca Corbatera o punta de la serra Major (1.162 m), fins a les envistes del vèrtex geodèsic conegut com la Cogulla (1.073 m), a l'O del poble de La Morera, i orientats de NO a SO, se'n diuen comellars. Son, només, depressions més

o menys marcades, sense cingleres ni rocall que hi destaquï, eixuts tothora, amb parets més aviat rostres i de regular alçària. Generalment, s'hi transita per anar a trobar els graus oberts a llur capdavall, si és que en disposen, i que permeten d'entrar o de sortir de la muntanya. Les úniques excepcions posades a l'escàs atractiu d'aquest conjunt són el comellar del Figueres, a la sortida del grau dels Barrots per la part alta i el comellar del Miró, aquest amb diverses branques disposades cap al veïnat del Piló dels Sinyalets (1.115 m), i el del Barrulla, vora de la Cogulla. Els dos primers, excursionísticament, serveixen per a trobar, respectivament, el pas que mena al grau dels Barrots i al de Santfores; i els altres comellars solament porten al damunt dels cingles propers al grau de l'Escletxa, com és ara al racó del Trinquet.

Malgrat això, els comellars són bons indrets per contrastar diferències amb els barrancs, sobretot si, en sortir-ne per dalt, hom dirigeix l'itinerari cap a qualsevol dels que descendeixen des de la serra Major fins al barranc dels Pèlags o al riu Montsant en direcció NO i O,

que són els més feréstecs i perdedors de tot el massís, però també els que més colpeixen. D'aquests, cal esmentar: el barranc de l'Auferí, a sota el racó de la Bòlia —no, Bòria—, impossible de davallar-hi per l'areny, de tant trencat i emmalesat, el qual té com a vessantia dreta la imponent i llarga serra del Sarraí; el barranc de la Coma Closa, vora el molí del Vilar, en terme de Margalef, notori per l'erosió que s'observa a la part baixa, però també ple de dificultat pel compacte vegetal, el recorregut del qual es feia entrant-hi pel grau de les Barres, ara impracticable; el barranc de sant Salvador, enfront de la vila de Margalef, de senzill pas, on, a la meitat dels curs, hi ha l'ermita homònima redossada en un llarg i acolorit abalmament, de cara als cingles anomenats del Torroner.

Entre Cabassers i la Vilella Baixa hi ha el barranc de Cavaloca, tributari del riu Montsant, del qual es destaquen l'inici, amb el racó la font del mateix nom, i l'engorjament de capdavall, tocant la carretera del Priorat. La resta, la part mitjana, és cultivada en bona part, i és presidida pel mas de Roger o de Dalt, amb la capella, on s'hi honora sant Miquel. També té interès el barranc del Montsant a Cabassers, el qual pren diferents noms segons les partides de terra que travessa: Barranc Tancat, Albareda, dels Solans, per la proximitat al qual passa el vell camí que va de Cabassers a La Bisbal i a Margalef. I les barrancades de les Pinedes i dels colls Baixos a l'O no són aconsellables des de cap punt de vista; perquè, a més de no relligar cap paratge pintoresc, tenen la quasi totalitat de la superfície conreuada, principalment amb oliveres i ametllers.

L'últim torrent a destacar és el de la Martorella, amb curs de NO a SO, l'origen del qual es troba sota el portell del Rosali, passada la Cogulla, en direcció a Cabassers. La seva capçalera, i en un bon tram del curs, és com un comellar; mes a mida que (per on es pot) se'n va fent el recorregut, adquireix qualitat. Els bassis del Boter, al primer terç longitudinal, li asseguruen una minsa quantitat d'aigua (voltada de petits cinglalls de bon efecte) i l'ombra, gràcies a un cirerer. Així que gira cap a la dreta, el barranc s'aprofundeix, a la vegada que el solc es torna esquitit i rocallós, fins a perdre's al damunt del balç que formen els cingles a sobre del racó dels Codinals, a les envistes del mas de Forçans o del Peire. Cal observar que el foc de l'any 1982 va fer estralls en aquesta zona del Montsant, en la qual també es troben: el barranc dels Pouets (sense importància) que, juntament amb el de la Martorella, formen el sota del mas de Forçans; el barranc de la font de l'Àliga, per on baixa el grau del Pi, i que

desaigua al riu d'Escaladei (barranc clos per una cinglera gairebé vertical que té un cert atractiu); i els barrancs de la font del mas Blanc i el de la Font Pregona, els dos a la rodalia de la Cartoixa d'Escaladei, que ja quasi no pertanyen pròpiament al Montsant, perquè, encara que hi neixin a sota de les seves cingleres, de seguida se n'allunyen i no posseeixen cap categoria excursionística. I això mateix passa amb l'anomenat barranc de l'Horta, al terme de la Morera, el qual, encara que el seu origen es trobi a les parets del cingle de la Grallera, ben aviat s'allunya del Montsant i rega hortes i altres conreus, abans de donar origen al riu d'Escaladei, del qual n'és la capçalera.

Dels barrancs de la Falconera, de la Taverna i de la coma Negra, que des de les arrels de la Cogulla recorren pel NO

fins al riu Montsant, ja n'hem fet referència més amunt. Afegim ara que, tant per les seves dimensions com per les característiques de la roca, del color d'aquesta i per la vegetació, són els tres més suggestius del Montsant (el de Pèlags a banda), i és molt recomanable de fer-ne la coneixença. Un itinerari fet en qualsevol d'ells satisfarà els desigs de l'excursionista més exigent. Ja hem dit que els recorreguts pel Montsant són més de profunditats que no de cims. Per contra, sortir de certes barrancades pot resultar complicat i enutjós, si no se'n coneixen ben bé els topants.

Qui es mogui pels paratges barranquers serà coneixedor d'una bona part del massís. Junt amb l'evidència dels camins, són la clau mestra que fa girar gairebé tots els panys del Montsant.—

TOPONÍMIA DEL MAPA HIDROGRÀFIC DEL MONTSANT

POBLACIONS

Ulldemolins
Margalef
La Bisbal de Falset
Cabassers
La Figuera
La Vilella Baixa
La Vilella Alta
Torroja
La Morera de Montsant
Poboleda
Cornudella
Albarca
La Cartoixa
Escaladei o la Mongia
Siurana

CIMS

La Cogulla
El Piló dels Senyalets
Roca Corbatera

RIUS I BARRANCS

Riu Montsant
Riu del Teix
Barranc dels Pèlags
Barranc dels Pèligns
Barranc del Parral
Barranc de la Mare de Déu
Barranc de les Pletes
Barranc de la Bruixa
Barranc dels Cingles del Rodés
Barranc dels Forats
Barranc de les Falles
Barranc de l'Aixaragall
Comellar de la Cova de l'Ós
Barranc de la Cova de l'Ós
Barranc del Vidalbar

Barranc de la Falconera
Barranc de l'Auferí
Barranc de la Taverna
Barranc de la Coma Closa
Barranc de la Coma Negra
Barranc de Sant Salvador
Barranc dels Colls Baixos
Barranc de les Pinedes
Racó de les Pinedes
Barranc dels Solans
Barranc de Montsant
Barranc de Cavaloca
El Riu d'Escaladei
Barranc dels Pouets
Barranc de la Font de l'Àliga
Barranc de la Martorella
Barranc de la Font del Mas Blanc
Barranc de Pregona
Barranc del Salt
Barranc dels Diumenges
Barranc de Sant Bartomeu
Barranc de les Ganyes
Barranc de les Coves Voltades
Riu Siurana
Barranc de les Vinyes
Barranc del Mas del Racó
Barranc de Sant Blai
Barranc del Coll Beix
Barranc del Forn
Barranc de la Bruixa
Barranc de la Coma d'en Morell
Barranc de Sant Joan
Barranc de la Comella
Barranc de l'Abelló
Barranc de l'Argentera
Riu d'Arbolí — Riu de la Vall
Barranc del Barrulla
Barranc del Miró
Barranc de l'Horta
Barranc de les Foreses
Barranc de la Morera

PICS D'ERISTE DES DE L'ESTANY DE BARBARISA

Josep de Tera i Camins

Amb aquest article vull remarcar i reforçar l'editorial aparegut en la revista MUNTANYA n.º 741, que demanava col·laboracions per tal d'actualitzar les guies de CEC. I he escollit al Pic d'Eriste Sud com a indret «desfasat» en l'edició de la guia *Posets-Maladeta*, que data de l'any 1968, i, d'aquesta manera, actualitzar-lo una mica.

Moltes vegades, en les nostres excursions ens hem trobat amb errors de descripció en els itineraris; ara ja no n'hi ha prou a «criticar-los»; actualment hem de passar pel CEC. Hi hem d'omplir el full corresponent i explicar-hi l'error observat, i fer-hi a continuació la descripció correcta. D'aquesta manera haurem contribuït a l'actualització i correcció de les guies del CEC.

Penseu que qualsevol indret és bo per afegir-hi detalls. Sense anar gaire lluny, al conegut i «multitudinari» Puigmal hi manca la via més freqüentada actualment: per Font Alba, 2 h.15 min! I tot, a causa de la pista que ens deixa, a la collada de Font Alba, a 2.050 m d'alçada.

He escollit l'Eriste S per diferents raons; però, totes, amb un denominador comú: la llunyania de les seves bases d'accés.

Aquestes raons són:

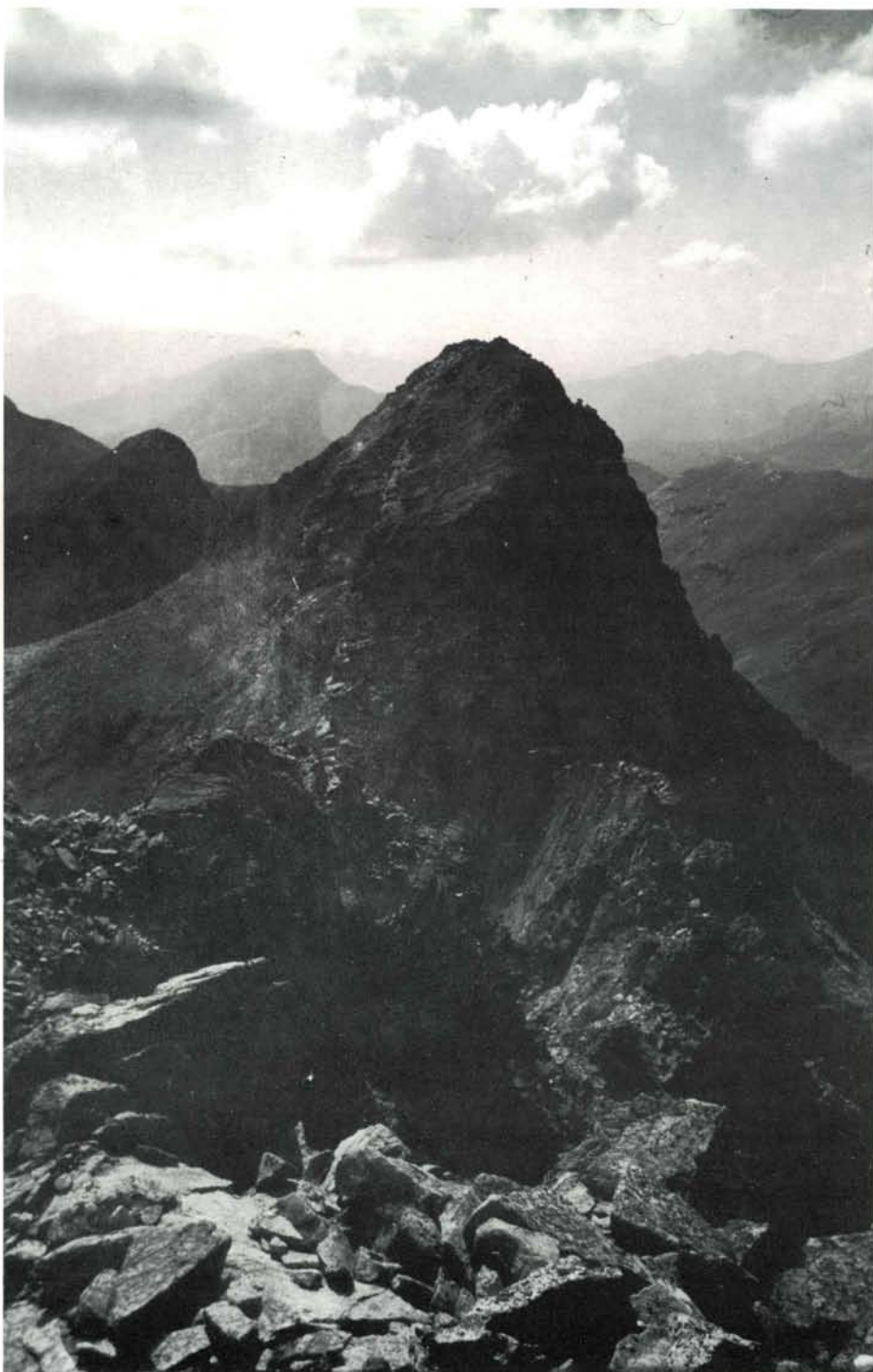
1.ª La llarga pista que, ja fa uns anys, comunica al poble de Plan (vall del Cinqueta) amb el de Chia (vall de l'Éssera) pel coll de Sahún, d'alçada indeterminada.

Aquesta pista resulta vital per tal d'assolir els Pics d'Eriste des del Sud. Abans, s'havia de sortir del poble de Sahún, i pujar-hi per la vall de Barbarisa (guia *Posets-Maladeta*, iti. n.º 181) amb un temps de 6 hores; o, des del poble d'Eriste, i pujar-hi per l'Aigüeta de la Vall (*Posets-Maladeta* n.º 156) amb un temps de 7 h. 30 min.

Així doncs, avui, el fet de poder arribar «motoritzats» al coll de Sahún facilita molt «la feina»; i, tot això sense que els cims perdin en cap moment l'atractiu de llocs poc visitats i solitaris.

2.ª La llunyania i la llargada de les

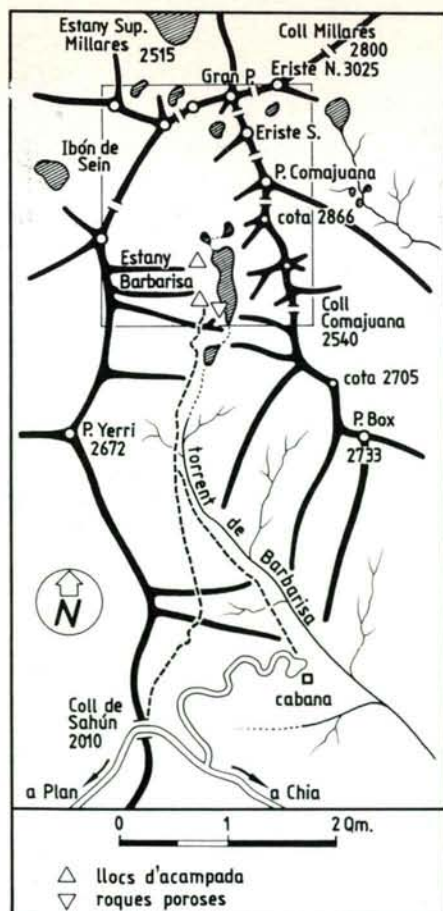
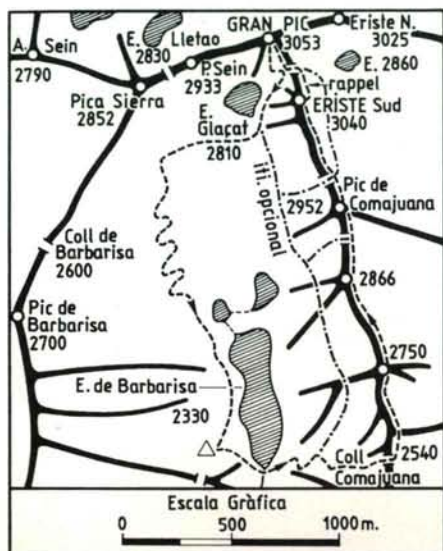
Pic d'Eriste S, des del Gran Pic. (Foto: Josep de Tera.)

valls de Barbarisa i Aigüeta féu que, en el moment de publicar-se la «guia» no fossin explorades a fons; i per aquest motiu, a les ressenyes manquen detalls, o hi ha errors d'alçada o, fins i tot, hi manquen itineraris.

Principalment, estan per explorar o divulgar les magnífiques vies d'escalada que ens ofereixen les verticals i extraplomades parets Oest dels Pics d'Eriste S i de Comajuana.

3.º El veritable ball d'alçades que hi ha en aquesta zona. Nosaltres portàvem dos altímetres, que vam ajustar al coll de Sahún, amb l'alçada que assenyala el mapa de l'Alpina: 1.989 m.

En arribar a l'estany de Barbarisa, la cota de l'esmentat mapa coincidí plenament amb els nostres altímetres (2.290 m). En arribar al coll de Comajuana, va passar el mateix (2.490 m). Però, a partir del coll, tot era 50 metres més baix: Pic de Comajuana, Eriste S i Pic Gran d'Eriste; i en arribar novament a l'estany de Barbarisa, la cota tornava a ser correcta.

Aquest fet, que ens va preocupar durant tota l'excursió, té diverses explicacions:

a) A partir del coll de Comajuana, podia haver-hi una pujada brusca de pressió que, a la devallada, i coincidint potser amb les primeres hores de la tarda, va tornar a baixar el nivell anterior.

b) Prenent com a dades fiables l'alçada dels colls de Sahún i de Comajuana, resultaria que totes les altres tindrien aproximadament 50 metres menys. Resulta, llavors, que l'Eriste Sud no arribaria als 3.000 metres, i que el Pic Gran hi arribaria «pels pèls».

Aquest raonament pot semblar «ridícul», però cal tenir present que, en aquesta zona, ja hi ha un precedent de greu error d'alçada en els mapes «oficials»: és en el proper coll d'Eriste que, curiosament també, és en realitat més baix que la cota assenyalada en els mapes, perquè, en lloc dels 2.970 m de l'Alpina i dels 2.925 m de la guia del CEC, són en realitat 2.830 m, mesurats també per dos altímetres diferents, que van coincidir pocs minuts després amb la cota exacte del proper cim de la Forqueta, de 3.007 m.

c) Podria ser que la cota oficial del coll de Sahún i de l'estany de Barbarisa fos errònia, i que, en realitat, fos 50 metres més alta. D'aquesta manera, el coll de Comajuana tindria 2.545 m. aprox. (més propers ja a la cota de 2.600 m aprox., esmentada a la guia del CEC).

Aquest fet també és possible, perquè en els articles sobre *Los Pirineos* editats per «La Vanguardia» a finals de l'any 1984, al coll de Sahún se li donen ja 2.010 m i, a l'estany de Barbarisa, 2.330 m.

Considero que aquestes dades són les més correctes, perquè així coincideixen totes les cotes, menys la del coll de Comajuana que, d'aquesta manera, seria 40 metres més alt.

Aquest raonament es pot avalar amb el fet que la cota, que ens indica un bonic cartell dalt del coll del Cantó (Pallars), de 1.600 m, és falsa, perquè segons tots els mapes i els altímetres és de 1.715 m.

Només 115 metres de diferència, en una cota corresponent a un coll d'una carretera «oficial»!

Així arribem a la trista conclusió que els nostres mapes «no són fiables a cegues»; i si ens trobem amb variacions

a les alçades, pot ser que la culpa no sigui sempre de la pressió atmosfèrica.

Es per això que, sempre que parli d'una cota, posaré també, i entre parèntesis, l'alçada que hi consideri correcta.

4.º També vull fer constar que la ressenya que detallaré a continuació coincideix, parcialment, en el tram d'unió dels dos Eristes, amb la publicada en aquesta revista per l'Enric Nosàs (revista MUNTANYA del 1956, pàg. 159), amb l'única salvetat que ell es va veure «obligat» a escriure-la en castellà; i jo, 30 anys després, «puc» fer servir la nostra llengua.

Així, doncs, la pista al coll de Sahún ens permet pujar als Pics d'Eriste en dos dies; mentre que abans era una excursió de tres dies, car la pujada i davallada de Chia o Eriste a l'estany de Barbarisa ja se'ns «menjava» gairebé dues jornades.

D'aquesta manera, ara podem sortir de Barcelona al matí, per arribar pels voltants del migdia al coll de Sahún, i tranquil·lament pujar aquella tarda a l'estany de Barbarisa.

Això és, exactament què vam fer, el dia 28 de setembre del 1985, l'Albert Mans, l'Eduard Martin i qui subscriu aquestes ratlles.

Des de l'esmentat coll tenim dues opcions, per pujar a l'estany.

Una, consisteix a sortir caminant del mateix coll i, per una zona d'extenses prades, anar flanquejant el faldar de la muntanya durant una hora aproximadament, fins arribar al costat del torrent de Barbarisa.

L'altra, es redueix a continuar «motoritzats», tot seguint una pista que davalla gairebé 100 metres de desnivell, i que va a morir molt a prop del torrent, en un lloc on hi ha una cabana de pastors. En aquesta ocasió, cal pujar més metres de desnivell, però la distància quilomètrica és molt més curta: per això, els temps són molt semblants en els dos casos.

Nosaltres vam escollir la primera opció; però, vist el resultat de la llarga i penosa flanquejada, principalment a la tornada, no importa gens de fer uns quants metres més de desnivell; en canvi, de baixada i ja «una mica cremadets» de caminar tot el dia, és d'agrair poder-se estalviar un parell de quilòmetres «inútils».

Arribats, en el segon cas, a la mateixa alçada del primer, és a dir, situats a 2.100 metres d'alçada aprox., un molt ben marcat corriol continua pujant per la dreta orogràfica del torrent, fins arribar a l'estanyet de Barbarisa.

Aquest estanyol resta gairebé sempre mig buit, car és en comptadíssimes ocasions que rep aigua de l'estany gran,

situat una quantitat més amunt.

Per pujar-hi, no cal seguir el curs sec del torrent; podem anar-hi directament, pujant en un petit collet que ens deixa ja a la mateixa alçada de l'estany gran de Barbarisa (que des d'aquest punt encara no es veu).

Per acabar d'arribar-hi cal avançar, tot travessant una zona herbada, amb bons llocs per acampar-hi (tal com ho vam fer nosaltres), fins arribar al proper estany.

El temps emprat per pujar del coll de Sahún a l'estany de Barbarisa (2.290 m o 2.330 m) fou d'1 h. 30 min.

Aquest estany és molt llarg i estret; a l'entrada d'aigües també hi ha bons racons per acampar-hi; hi són visibles tots els cims que tanquen el cercle. Tots menys el Pic Gran d'Eriste; és a dir, es veuen el Pic de Sein (2.933 m), la Pica Sierra (2.852 m), l'Eriste S (3.040 m) i el Pic de Comajuana (2.942 m), així com hi és a tocar amb les mans el coll de Comajuana o de la Ribereta. Però, sobretot, hi ressalten, com ja he esmentat abans, les verticals parets de l'Eriste Sud i del Comajuana.

El fet veritablement destacable de l'estany de Barbarisa és el seu, ostensiblement visible, baix nivell. Aquest fet no hauria de cridar massa l'atenció, car hi ha molts llacs naturals que, a finals d'estiu estan per sota el nivell màxim. Però en el de Barbarisa, atreu l'atenció el soroll d'aigua que continuament se sent. Aquesta remor, de primer et desconcerta, car no s'hi veu ni cap torrent d'entrada ni de sortida.

Així és que, guiat pel propi mormoleig, aviat descobreixes d'on prové el soroll i la causa del migrat nivell de l'estany. Poc abans de la que hauria de ser la seva sortida d'aigües, i a la dreta (O), hi ha una placa rocallosa que sembla un «colador», perquè es veu plena de forats per on es precipita l'estany; hi ha orificis a diferents nivells i queden completament al descobert els més alts, que deixen ben visibles les estretes esquerdes que engoleixen l'aigua.

D'aquesta manera, es fa ben palès que l'estany de Barbarisa no té gaire «futur», perquè sembla una banyera de la qual s'ha perdut el «tap». També destaca la intensa vegetació subaquàtica que hi ha a prop de les voreres.

Però, deixant els «traus i els forats» pels companys expeleòlegs, i tornant a la nostra «especialitat», que és la muntanya, l'excursió pròpiament dita comença l'endemà.

Després d'una formidable nit de lluna plena, comencem la que promet ésser una magnífica jornada d'alta muntanya.

Situats a la teòrica sortida d'aigües de l'estany, cal buscar un ben marcat corriol que, per l'esquerra de l'estany (E), puja fins el proper coll de

Estanys de Millares, des del Gran Pic. (Foto: Josep de Tera)

Eriste S i Gran Pic d'Eriste, des del Comajuana. (Foto: Josep de Tera)

Comajuana o de la Ribereta, que dona accés a la vall de l'Aigüeta (30 min) (2.540 m com alçada aprox. més correcta, i 2.490 o 2.600 m com a altres alçades aparegudes en diferents mapes i guies).

Ací cal començar una llarga, però magnífica, marxa per damunt de l'aresta que, en marcada direcció N, ens portarà fins el Pic Gran d'Eriste.

Però, de primer, cal flanquejar, pel vessant de l'Aigüeta, les primeres agulles. Després cal anar a buscar el fil de l'aresta.

Hi ha molts indrets per arribar-hi, ja que la grimpada per tots ells és fàcil; pot servir de referència un característic i solitari pi que, desafiant totes les inclemències del temps, s'agunta ferm per durant dels 2.500 metres; darrera

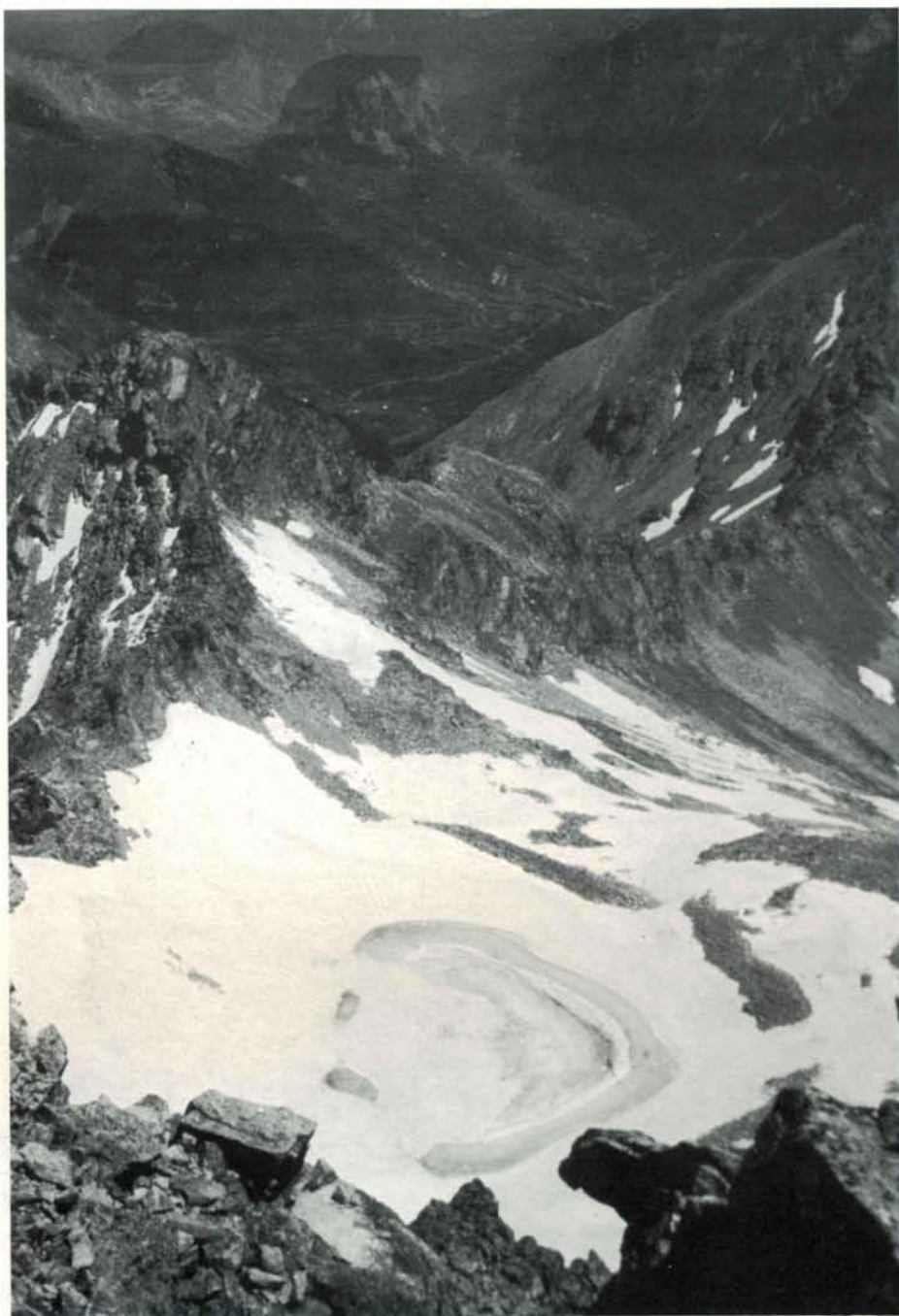
d'ell hi ha una paret plena de passos fàcils per tal d'assolir el fil de l'aresta.

Una vegada encimbellats al carenar, arribarem molt aviat a una cota innominada (2.750 m, com a dada més correcta) on la carena canvia de direcció i, girant lleugerament a l'esquerra, es torna molt planera.

A partir d'aquest punt ja no abandonarem en cap moment el fil de l'aresta que, lentament i voltats d'una gran panoràmica, ens va apropant al cim de Comajuana.

En tot aquest llarg recorregut no trobem cap pas difícil, i l'aresta és prou ampla com per no veure't «compromés» en cap moment.

La cresta es redreça per arribar a un avant-cim (1 h), on va començar el ball d'alçades: oficialment té 2.866 m, i els

nostres altímetres n'assenyalaven 2.810.

Per les raons ja explicades, considerem més fiables les alçades oficials dels cims, i, de més a «cop d'ull», les alçades oficials dels colls. Per aquesta raó, donem per bons els 2.866 m.

Una curta davallada vers un collet, seguida d'una ferma grimpada, ens va deixar dalt del Pic de Comajuana (20 min). Ací, el ball d'alçades s'accentua: l'Alpina assenjala 2.952 m; la guia del CEC, 2.942 m; i els altímetres, 2.890 m. Qui té raó?

Alçades a part, la panoràmica sobre la isolada vall de l'Aigüeta és magnífica. Els propers pics d'Eriste ens ofereixen una perspectiva de bigarrament de pedres i arestes. La vall de Barbarisa, amb els monòtons lloms que van caient des del pic de Barbarisa fins al coll de

Sahún, ens ofereix una perspectiva «trista». Sortosament, per darrera d'ells s'aixeca el Cotiella que ens torna a «alegrar» la panoràmica.

Una desgrimpada de 10 minuts ens deixa al fons d'un collet (2.890 m oficials i 2.820 m altimètrics), just al peu de la pujada al con final de l'Eriste Sud.

Aquesta pujada no presenta cap pas de grimpada: és, simplement, un llom tarterós que s'ha d'anar superant amb «paciència», i sempre pel vessant de l'Aigüeta de la Vall (E).

Hom es pot «complicar» voluntàriament la vida, si va pel fil estricte de l'aresta; però, tot i així, cap pas no supera el segon grau.

Finalment, arribem al planer i poc visitat cim d'Eriste Sud (40 min) (3.045 m segons l'Alpina; 3.040 m

segons la guia; i 2.980 m segons els nostres altímetres).

Tot i que té una gran panoràmica, és evident que la barrera del Pic Gran ens obstaculitza la visió de la vall d'Añes Cruces. Però, de totes maneres, potser el guanya en la profundíssima visió sobre la vall del Cinqueta; car es veu el poble de Sin, tota la plana i el congost que tanca la vall, així com el poble de Gistàin amb la munió de bordes disseminades per les extenses prades que hi ha al damunt del poble.

No cal dir que, de muntanyes, se'n veu tot un estol, fins i tot el llunyà Vinhamala ens ofereix la seva característica gelera oriental.

La panoràmica traspasa la barrera nord per totes les bretxes, i és així com també veiem, parcialment, els estanys Superior de Millares i el de Lletao.

El Pic Gran d'Eriste és a tocar; però de primer, cal baixar en una profunda bretxa. Per arribar-hi cal muntar un rappel d'uns 10 metres per tal de superar una curta, però gairebé extraplomada, paret.

Una vegada situats ja al fons de la bretxa, vull fer un incís per poder fer tres observacions.

De primer, vull remarcar que aquest rappel probablement es pot esquivar buscant el pas més adient per tal de desgrimpair aquests 10 metres. Nosaltres el vam buscar una mica, però com que portàvem la corda, aviat ho vam deixar córrer. Aquest raonament és vàlid si anem en direcció N. Però, si reculem fins el collet que hi ha entre l'Eriste Sud i el pic de Comajuana, es pot flanquejar còmodament el primer pel vessant de l'Aigüeta, i podem situar-nos sense cap dificultat «a la bretxa del rappel».

Segonament, també vull parlar de les tres bretxes que hem trobat en el nostre recorregut per aquesta llarga aresta (la primera entre els dos cims de Comajuana; la segona, entre aquest i l'Eriste S; i la tercera, entre els dos Eriste), perquè totes tres són accessibles pels dos vessants. No caldria ni esmentar aquesta possibilitat pel vessant de l'Aigüeta, ja que la seva facilitat és totalment evident; però, potser, sí que cal remarcar-ho del vessant de Barbarisa, ja que ja no és tan evident el seu fàcil accés. Però aquest hi és i, tal com es veurà més endavant, nosaltres vam baixar còmodament per la canal que mena a la tercera bretxa fins arribar a l'estany «glaçat» de Barbarisa.

En tercer i últim lloc, també vull remarcar, que ens va passar pel cap de fer el recorregut íntegrament per fil de la cresta; però també es pot fer flanquejant la muntanya pel vessant de l'Aigüeta. Però, tal com deia l'Eduard: «Per la cresta, hi van els ocells, i per terra, els

cucs». I nosaltres, aquell dia, ens sentíem «ocells».

Situats novament a la bretxa entre els dos Eriste, ens cal acabar de «volar» per arribar a dalt del Gran Pic. Després d'una bonica grimpada (II) per tal de sortir del fons de la bretxa, continuem grimpant pel mateix fil de l'aresta, tot i que tenim a la nostra esquerra (O) una acollidora i fàcil canal que, de pujada, menyspreem.

Finalment, parem de «volar» en arribar a dalt del Gran Pic d'Eriste (45 min) i 3.053 m «oficials» (i 3.000 m «no oficials»).

Per una persona que hi arribi per primera vegada, ha d'ésser impressionant el fort contrast que produeix arribar-hi pel sud, on més o menys està «abrigat i tapat» per muntanyes i arestes, i de sobte trobar-se amb el gran buit de Viadós a sota els peus; només hi ha els estanys de Millares entremig, i amb un desnivell total, fins el Cinqueta d'Añes Cruces, de 1.400 m aprox.

Una vegada recuperats de la «impressió», des del cim es gaudeix d'una vasta panoràmica.

No vull estendre'm parlant de la panoràmica, perquè és semblant a la ja comentada des de l'Eriste S. (menys, lògicament, la vall de Viadós) i també perquè seria repetir-la, ja que fou ampliament comentada en aquesta mateixa revista (veure MUNTANYA n.º 274 pàg. 250). Només em cal dir que el Gran Pic d'Eriste, tant si hom hi puja des del N com des del S, és un dels cims que panoràmicament «cal tenir en el currículum».

Per davallar novament fins a l'estany de Barbarisa, s'ha de fer l'itinerari més

fàcil per pujar a l'Eriste, el qual, curiosament, no és explicat enlloc.

De primer, cal baixar per la canal paral·lela a l'aresta (vessant O); però, abans d'arribar al nivell de la bretxa, cal deixar la canal i tornar novament a prop de la cresta; una senzilla i curta desgrimpada ens deixarà ja a dins d'una nova i ampla canal, que comunica directament la bretxa amb l'estany glaçat de Barbarisa.

El descens per aquesta pedregosa i fàcil canal ens deixarà a la caòtica tartera que encercla l'esmentat estanyet (2.180 m).

Al Pirineu, són bastant exigus els estanys per damunt dels 2.800 metres; i ací, als Eristes, n'hi tenim tres. Un, a ponent de l'Eriste S (l'indret on ara ens trobem); un altre, a llevant del matexi cim, és un estanyol situat a 2.870 m; i el tercer, situat s 2.830 m, és al Nord del pic de Sein.

L'estany Glaçat i l'estany de Barbarisa estan separats per una gran graonada de gairebé 550 metres de desnivell; aquest fort esglaó té el seu millor pas per la dreta orogràfica; és a dir, cal apropar-se a la carena de la Pica Sierra.

Però nosaltres, potser cansats de «tant volar», aquesta vegada ens vam «comportar com a cucs» i vam flanquejar

tota la base occidental de l'Eriste S i del Comajuana, per tal que el company Eduard pogués «prendre mides» de les possibles vies d'escalada que, en un futur no molt llunyà, de segur que hi obrirà (si és que ja no hi són obertes).

D'aquesta manera, ens vam mantenir enlairats fins arribar gairebé a sobre l'extrem sud de l'estany de Barbarisa; i allí, per una canal, que ja havíem estudiat a la pujada, vam baixar ràpidament fins enllaçar amb el corriol que havíem remuntat per pujar al coll de Comajuana o de Ribereta. En sentit contrari d'abans, arribarem novament al costat de la tenda (1h. 30 min. des del Gran Pic).

Després de descansar una estona i de desmuntar la tenda, vam recomençar el camí per baixar fins el coll de Sahún.

Durant aquest monòton trajecte, vam veure clar que és millor baixar amb el cotxe i apropar-se al torrent, en lloc de deixar-lo enlairat en el coll de Sahún; perquè la llarga flanquejada, seguida d'una suau però sostinguda pujada, es va fer bastant pesada. De manera que empràrem el mateix temps per baixar que per pujar.

Per acabar, voldria que aquesta ressenya servís per esperonar molts excursionistes en la tasca d'actualització de les Guies del CEC, car aquests llibres són una escala sense fi, perquè l'empresa és llarga i feixuga, ja que el terreny és en una constant transformació. No es tracta només de nous itineraris, sinó que hi ha noves pistes, nous refugis, nous ponts, palanques, cabanes que desapareixen, errors d'horaris o errors per omissió, i un llarg etc. I, a més a més, cal comprovar les alçades que ens donen els mapes oficials.

Personalment, agrairia que un excursionista-topògraf revelés, amb els seus coneixements (i instruments), el misteri de les diferències d'alçada que hi ha en aquesta contrada. En un determinat indret es pot discutir si és millor pujar-hi pel N o pel S; però, almenys, l'alçada ha de ser una dada inqüestionable.

En total, és una excursió que, amb parades incloses, pot oscil·lar entre les 12 i les 13 hores, des de la sortida fins a l'arribada.

HORARIS

Del coll de Sahún a l'estany de Barbarisa:
De l'estany al coll de Comajuana:
Del coll al Pic de Comajuana:
Del Pic de Comajuana a l'Eriste Sud:
De l'Eriste S. al Gran Pic d'Eriste:
Del Gran Pic a l'estany de Barbarisa:
De l'estany de Barbarisa al coll de Sahún:

Parcials

1 h. 30 min.
30 min.
1 h. 20 min.
50 min.
45 min.
1 h. 30 min.
1 h. 30 min.

Totals

(2 h.)
(3 h. 20 min.)
(4 h. 10 min.)
(4 h. 55 min.)
(6 h. 25 min.)
(7 h. 55 min.)

EXPEDICIÓ MADRID EVEREST-TIBET 1986

Alfred Montserrat i Nebot

El passat 8 de març, sortien de Madrid els components de l'Expedició Madrid-Everest 86. Sis alpinistes, un metge i un catedràtic intentaràn: els sis primers, arribar al cim més alt de la Terra; i els altres dos, realitzar un treball científic, tant sobre el comportament del cos humà en aquestes latituds, com sobre l'entorn que envoltarà els alpinistes durant aquella experiència.

En aquesta ocasió, l'equip expedicionari està format per sis alpinistes que, durant tres mesos, intentaràn arribar al cim de l'Everest per la vessant del Tibet, la mateixa que van seguir els catalans que trepitjaren el cim el passat 28 d'agost de 1985; o sigui, a través del coll nord, i l'aresta nord-est.

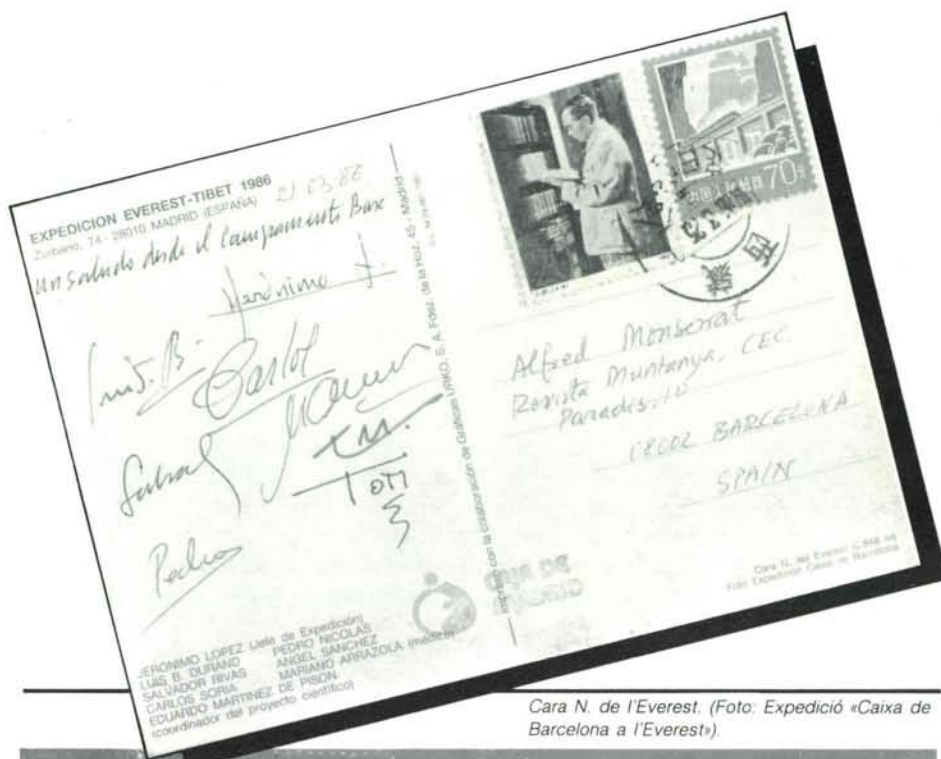
El plantejament d'aquesta expedició està concebut per tal d'efectuar una

ascensió amb estil semialpí, tal i com va declarar a la revista MUNTANYA Jerónimo López. Els escaladors pensen accedir fins al camp de base avançat, situat a 6.500 metres d'altitud, amb l'ajuda dels típics iacs, o animals de càrrega tibetans. A partir d'aquest punt, atacaran la muntanya sense l'ajut dels portadors d'alçada, ni d'oxigen. «Volem col·locar algunes botelles d'oxigen en certs llocs estratègics; però únicament seran utilitzades en cas d'extrema necessitat», va manifestar Jerónimo López.

Amb el fi de donar una major agilitat a l'expedició, i atès que es tracta d'un grup molt reduït d'alpinistes, els campaments d'alçada s'instal·laran amb una o dues tendes que no seran fixes, sinó que s'aniran traslladant progressivament a una major altitud. El sistema d'ascens escollit pels madrilenys

Equip expedicionari. (Foto: Expedició Madrid-Everest 86).

Cara N. de l'Everest. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest».)

La imponent cara Est de l'Everest. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest».)

els obliga a arribar al peu de la muntanya amb una excel·lent forma física i amb una aclimatació quasi perfecta. Per tal d'aconseguir-ho, el mes de gener passat es van desplaçar fins a l'Aconcagua, de 6.959 metres d'alçada, als Andes, amb el fi d'assolir ambdues coses.

Les condicions en què els alpinistes trobaran l'Everest seran molt diferents de com les van trobar els catalans. El problema d'aquests últims va ser la neu fonda, que caracteritza l'estació monsonica. Quan els madrilenys visitin la zona, estarà en el premonsó. Aleshores, els problemes seran els forts vents i les baixes temperatures, que poden arribar a -50°C . D'altra banda, les nevades que cobriran les parets hauran desaparegut, i la roca potser els permeti un avanç més ràpid.

Encara que tots els participants en aquesta expedició tinguin un llarg historial i molta experiència alpinística (i, fins i tot, alguns d'ells ja han superat els 8.000 metres d'altitud en alguna ocasió), Jerónimo López va recordar les especials característiques que envolten una muntanya com el Everest: «No es el mateix pujar a un vuit-mil que pujar a l'Everest. La mentalització i la preparació han de ser diferents, ja que superar la cota de 8.500 metres és quelcom molt especial».

Conjuntament amb els treballs que s'efectuaran per aconseguir el cim, els alpinistes col·laboraran amb el catedràtic de Geografia Física, de la Universidad Autónoma de Madrid, Eduardo Martínez de Pisón, en la confecció d'un projecte científic, destinat a estudiar diversos aspectes del medi ambient de la zona.

Els principals objectius d'aquest apartat de l'expedició són: la climatologia, la geomorfologia glacial, la botànica i la recollida d'informació sobre els diferents aspectes que configuren aquesta poc coneguda vessant de l'Himàlaia del Tibet.

L'equip d'aquesta nova aventura a l'Everest està integrat per: Jerónimo López, com a cap d'expedició (López és geòleg i professor de la Universidad Autónoma de Madrid, i en el seu historial hi ha l'ascensió al Manaslu, de 8.156 metres, i al Hidden Peak, de 8.068 metres) i Luis Bernardo Durand, Pedro Nicolás, Salvador Rivas, Ángel Sánchez i Carlos Soria, que componen la resta del equip. Amb ells hi haurà Mariano Arrazola (metge i alpinista que ha participat en quinze expedicions, tant a l'Himàlaia, com a Alaska, Andes, i el Càucàs), i Eduardo Martínez de Pisón serà el responsable del projecte científic, i té en el seu historial una àmplia experiència en el camp de la muntanya, havent realitzat diferents estudis a l'Himàlaia, el Karakorum, els Andes i a Groenlàndia.

«ON MANI PADME HUM» Oh joia en la flor de lotus!

Isidre Rodrigo

Hom deia que, allí, la vida hi era impossible.

Que el fred i els vents fortíssims hi resultaven insuportables.

No era pas —com deia Rudyard Kipling— «... cap lloc per a els humans (...). Allí dalt, solament hi habitaven els déus...»

I ha estat així, des dels principis dels anys i a través dels dies i dies a venir...

Malgrat tot, la voluntat, la constància i l'experiència obren camins dins l'impossible —fins i tot, entre la soledat, el vent i el fred.

... I l'home triomfà.

És així com tres alpinistes catalans i tres «xerpes» nepalis arribaven, el mes d'agost de 1985, al cim de l'Everest, la muntanya més alta de la Terra.

I a dalt, els catalans hi clavaven la bandera del seu país.

Per a mi, això era tot una gran proesa esportiva que ens arribava —contra la nostra voluntat— uns quants anys massa tard. Les grans gestes de Catalunya

—com moltíssimes altres coses—, ens han arribat sempre exageradament retardades... Ja abans de la incivil guerra (1936), alpinistes catalans —i com a resultat d'un gran festival celebrat al Palau de la Música Catalana, en homenatge a les expedicions angleses a l'Everest— havien estat convidats a anar a l'Himàlaia...

Molts dels nostres muntanyencs moriren lluny de les muntanyes...

Després d'aquella guerra... L'excursionisme català fou sotmès —com moltes altres coses— a la vergonyosa prohibició de tota mena d'activitats. La «Federación Española de Montañismo» passà a supervisar, prohibir i dirigir els nostres actes i projectes...

L'excursionisme català i els seus homes passaren a formar part del «montañismo español», i ens convertirem en «montañeros»... Haviem perdut el nostre nom, la nostra personalitat i la nostra identitat...

Per a mi, doncs, la gran victòria sobre

l'Everest no ha estat ben bé l'arribada a dalt del cim. Per a mi hi ha una altra victòria —materialitzada en aquella bandera i en la gran conseqüència que trec d'aquest fet. Per un cantó, la gran catalanitat i esperit dels qui l'han duta a terme, i de com l'hi han portat. I per l'altre cantó, també, aquesta bandera a dalt del cim, el recitat d'un poema en llengua catalana, i el cant de *Els segadors*, en senyal de victòria. No és ja ben positiu i significatiu? I, fins i tot, no és el més senzill exponent de com és l'ànima del poble català?

El fet, en ell, és també tot un exemple per a altres tipus de federacions i d'esportistes que, encara avui, semblen sentir-se orgullosos d'exhibir uniformes, escuts i banderes alienes a llur pròpia nacionalitat... En això, els excursionistes hem estat sempre un cas a part!

El fet de l'Everest és el primer —i únic— gran signe, en la història moderna de Catalunya i a nivell mundial, en què gent del nostre país i la bandera catalana es manifesten obertament al vent del món.

Als homes —«a tots els homes»— de l'Everest, els hem d'agrair que l'excursionisme hagi estat l'esport que ha tingut l'honor de recomençar aquesta retrobada de la nostra cobejada identitat com a poble i com a col·lectivitat.

Si «hem fet cim», potser que no sigui això la cosa més important...

Allò que compta, realment, es el camí recorregut. I, molt especialment, la dignitat amb què ha estat fet aquest camí i aquest cim!

*«El camí al cim és
com el camí vers un mateix.
una marxa en solitari»
(Alessandro Gogna)*

EVEREST '85: EQUIP I MATERIAL

Xavier Pérez i Gil

Aquesta ha estat una tasca que he anat desenvolupant a cada una de les expedicions on he participat, potser, en part, per la meva vinculació professional, dins el camp de l'esport.

Considero que l'Everest no és el lloc

més apropiat per a fer experiències amb materials. Per tant, la major part d'aquests havia estat provada a diferents activitats abans de ser utilitzada en la nostra expedició. Les dues darreres expedicions a l'Everest ens han servit

Desenterrant les tendes colgades per la neu al camp IV, a 8.450 m. Al fons, el cim. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

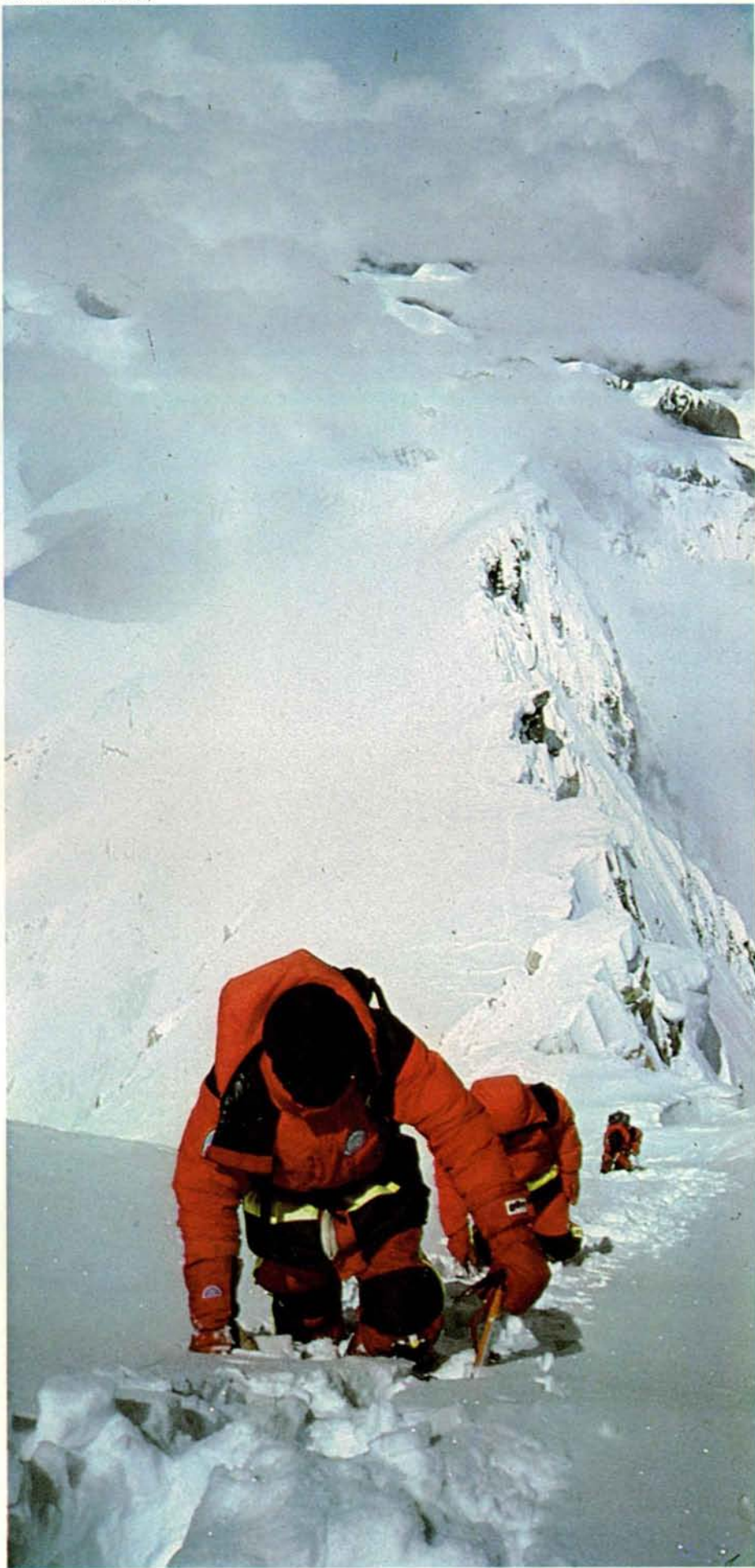
Pujant pels séracs que porten a dalt del coll.

(Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

Guanyant els darrers metres en la piràmide cimera per arribar al sostre del món. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

per a fer un estudi exhaustiu dels comportaments en condicions extremes de cada tipus de material. Hem anat a buscar, en tots els articles, la seguretat, la confortabilitat i la lleugeresa.

Gràcies a l'ajuda principal de la Caixa de Barcelona vam poder tirar endavant el nostre objectiu, però no podem oblidar la col·laboració de les firmes que hi han participat, fent-nos condicions especials.

Considero que, per arribar a trobar el punt òptim de cada article, és necessari el treball de conjunt entre el fabricant i els alpinistes: això és allò que hem fet en cada projecte on hem participat directament.

Amb l'Everest '85, no hem volgut fer diferències de material entre els xerpes i els expedicionaris. Tant en la qualitat com en els colors, hem anat a buscar una unificació; això ha facilitat la utilització, als camps d'alçada sobretot, de les peces d'abric, sense cap tipus de discriminació, evitant així desplaçaments inútils del material d'un camp a l'altre, guanyant temps i estalviant esforços.

Equip personal

L'època escollida per a la nostra aventura va ser l'estiu. Tenia uns avantatges comparada amb els altres intents: les temperatures eren molt més suaus, així com el vent (encara que les nevades són més intenses i contínues, degut al monsó, present en aquesta època). Vam decidir el disseny d'unes peces calentes, confortables i, és clar, de gran lleugeresa. Un conjunt de samarreta i leotard de polipropilè (que ens va facilitar la firma GRIFONE). Són robes d'un gran poder tèrmic i exemptes totalment d'electricitat estàtica, que donen una sensació de gran confort al cos; la confecció va ser especialment dissenyada per a la nostra expedició. D'aquest mateix material portàvem els guants interiors, que van donar un gran resultat, i també els passamuntanyes. Per damunt, anàvem proveïts d'un vestit complet de folre polar amb doble pèl, fabricat per la mateixa empresa. I, protegint aquesta segona capa, portàvem un paravent de «newtex».

Com a capa final, anàvem equipats de material de ploma, fabricat per ROC-NEIGE. Per a mi, aquest material encara no ha trobat substitució, perquè és molt calent, lleuger i dúctil. El disseny d'aquest material de ploma va ser molt senzill: el material anti-duvet era del gramatge més prim de «newtex» i només portàvem dues butxaques grans a la part inferior; la caputxa era gran i proveïda d'un tapaboques. Als peus, portàvem mitjons de pes mitjà, de fibra calenta, i els portàvem a la nit amb peücs de ploma. Les mans eren protegides per uns guants fins de

Reunió en plena instal·lació de les cordes fixes. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

«grifone», que eren molt calents i ens donaven facilitat de maniobra. A grans alçades, a més, portàvem manoples de «tinsulate» de la firma ISARD, o les de folre polar «grifone-polipropilè».

Durant la nit estàvem protegits per sacs de plomes ROC-NEIGE, amb cobertura de «newtex» lleuger, que van donar un excel·lent resultat; quan es mullaven, a la matinada, per la condensació de les tendes, aguantaven molt bé la forta humitat. El terra de les tendes quedava totalment recobert per les planxes de cèl·ula tancada, de gran lleugeresa i aïllament.

Les botes han sofert un dels canvis més grans, dins del material de muntanya. Fins fa poc, utilitzàvem les botes dobles de GALIBIER, de pell; actualment han estat reemplaçades per material plàstic. Les vam aconseguir directament de la firma KOFLACH, d'Àustria, encara que avui són moltes

les empreses que es dediquen en aquest tipus de fabricació. Pel nostre cas, ja teníem experiència amb el model ULTRA, pel seu model de botí d'alveolite, que és molt calent i lleuger, i fàcil d'assecar amb l'ajuda del fogonet de butà; però també portàvem un segon botí de pell i «tinsulate», però, aquest, pràcticament no el vam utilitzar.

Com a protecció exterior de la bota portàvem uns sobrebotes, fabricats per la casa ARTIACH, que ens deixaven la sola al descobert; això era un avantatge a l'hora de calçar-nos els grampons automàtics, però es va tornar en contra nostra per sobre els 7.500 m. A partir d'aquesta alçada, vam trobar molt a faltar els paraneus integrals; aquests paraneus de sola descoberta anaven folrats per una fina capa de «tinsulate».

A l'alta muntanya és molt important la protecció contra el fred, però no podem oblidar mai els nostres ulls: la casa

Selecció del material que farem servir en el muntatge dels camps d'alçada. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

Amb l'ajuda d'esquís, travessem el plató que ens porta al peu del coll Nord. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»)

CEBE, representada per l'empresa «Esquí i Muntanya», ens va facilitar les ulleres d'alta muntanya molt lleugeres i de gran protecció; també anàvem proveïts d'ulleres de tempesta antibaf CEBE, que utilitzàvem com a protecció contra el vent.

En la nostra estada la campament de base i en els desplaçaments als camps I, II, III, a 6.500 m, vam utilitzar un lleuger calçat esportiu facilitat per la firma KARHU; dels dos models que portàvem, el «Sincron» va ser el que va donar millor resultat.

Per a tots nosaltres, sortir de matinada es feia molt pesat. Això, si portes un bon llum frontal es torna agradable. Portar un bon llum, als terrenys on podem trobar esquerdes o trams delicats, és vital per evitar ensurts o caigudes. Aquests llums frontals van ser de la marca PETZL, distribuïts per «Vertical»; les piles alcalines van ser facilitades per la casa TXIMIST, així com un bon nombre de llanternes de petaca per al campament de base i complementàries del llum frontal.

Els campaments d'alçada estaven coordinats per mitjà dels ràdio-telefons. És necessari establir uns horaris per fer aquestes trucades. La firma PULSAR ens va facilitar els rellotges per sincronitzar els horaris a l'hora de parlar amb els diferents campaments. Aquests rellotges van donar un resultat excel·lent, tot i ser sotmesos a una feixuga tasca, a causa del fred i la humitat.

Material d'escalada

L'ascensió a l'Everest per aquella vessant no requereix una gran quantitat de material d'escalada, a diferència d'altres itineraris; va ser necessària la instal·lació de cordes fixes, per superar

el coll Nord i per equipar el primer i segon escaló. Per fer tot aquest muntatge utilitzàvem cordes de 7 mm, estàtiques, fabricades per la casa ROCA, amb el material facilitat per la SEDA DE BARCELONA, així com els talabarts i les cordes de seguretat de 9 mm.

Per fer l'ancoratge d'aquestes cordes fixes utilitzàvem àncores de neu i cargols de gel, i també estaques d'alumini de diferents mides. Tot aquest material va ser fabricat per la firma FADERS.

A partir del camp III va ser necessari l'ús de piolets convencionals de 65 cm de mitjana, i també martells-piolets que ens anàvem alternant entre nosaltres; tot això era material d'ací, fabricat per FADERS; també tots els mosquetons de zical van ser fabricats per la mateixa firma. Aquest material va donar un excel·lent resultat.

Els grampons, vam decidir de portar-los automàtics, per la facilitat de muntatge; eren fabricats per STUBAI; entre el grampó i la bota portàvem unes soles de goma anomenades d'anti-neu, que eviten que s'hi facin pans amb les neus enganxoses.

Per desplaçar-nos pel plató que separava el campament III del peu de la paret del coll Nord, vam utilitzar esquís curts, especials per a muntanya, de la firma KASTLE, model «Firn», que tenien una gran facilitat de gir i molta lleugeresa; les fixacions de muntanya, facilitades per PETZL, feien un conjunt lleuger i de molta seguretat. Les pells eren de la casa COLLETEX.

Conclusions

Aconseguir de fer realitat aquest somni (el de guanyar el cim més alt del món) ha estat la compensació més important per l'esforç realitzat amb la preparació de la nostra Everest-85.

Tots sabem la dura tasca que representa muntar una expedició; el nombre de caps de setmana sense sortir a la muntanya, sacrificats darrera la preparació del material, l'alimentació, la farmaciola, l'embalatge, etc... Van caldre molts mesos per a posar a punt tots aquests detalls.

Només els moments passats allà, a la Muntanya, anant d'un camp a l'altre, guanyant alçada dia a dia, lluitant amb totes les nostres forces, la trobada amb els xerpes, els amics fets en anteriors expedicions..., totes aquestes vivències són les que et donen ànims, et fan oblidar aquelles tasques d'organització, i t'estimulen per començar a pensar en nous objectius.

Pòster:

L'Everest desde el Tibet. (Foto: Expedició Caixa de Barcelona a l'Everest.)

MUNTANYA

RAPIU-TSÉ (6.840 m), AMB ESQUÍIS

Jordi Canals Miquel Sánchez

El 28 d'agost, els catalans hem arribat a dalt del sostre del món.

La nostra tasca a l'Everest s'ha acabat.

Des del campament III, sota el Txang-Tsé, hem progressat moltes vegades, aquests darrers mesos, per una morrena, fins entrar a la glacera, on, per un recorregut planer i amb esquís als peus, arribem sota la paret del Txang-La, el famós coll Nord de l'Everest.

Ara ens plantegem uns altres objectius. Des de la porta de la tenda veiem el Rapiu-La, el coll on neix l'aresta

NE de l'Everest, aquella que a l'Expedició anomenen l'aresta de Boardman i Tasker, en honor dels grans alpinistes britànics desapareguts allí, l'any 1982. Aquesta primavera hi ha tornat un altre expedició britànica sense aconseguir-hi tampoc el cim.

Aquesta aresta té un desnivell d'uns 2.600 m, i la màxima dificultat tècnica rau a les torres, entre 8.300 i 8.400 m. Després continua per la ruta xinesa que prové de l'esperó Nord. És la darrera aresta verge (en part) de l'Everest, i és d'una duresa molt elevada.

Avui, 30 d'agost, amb les primeres

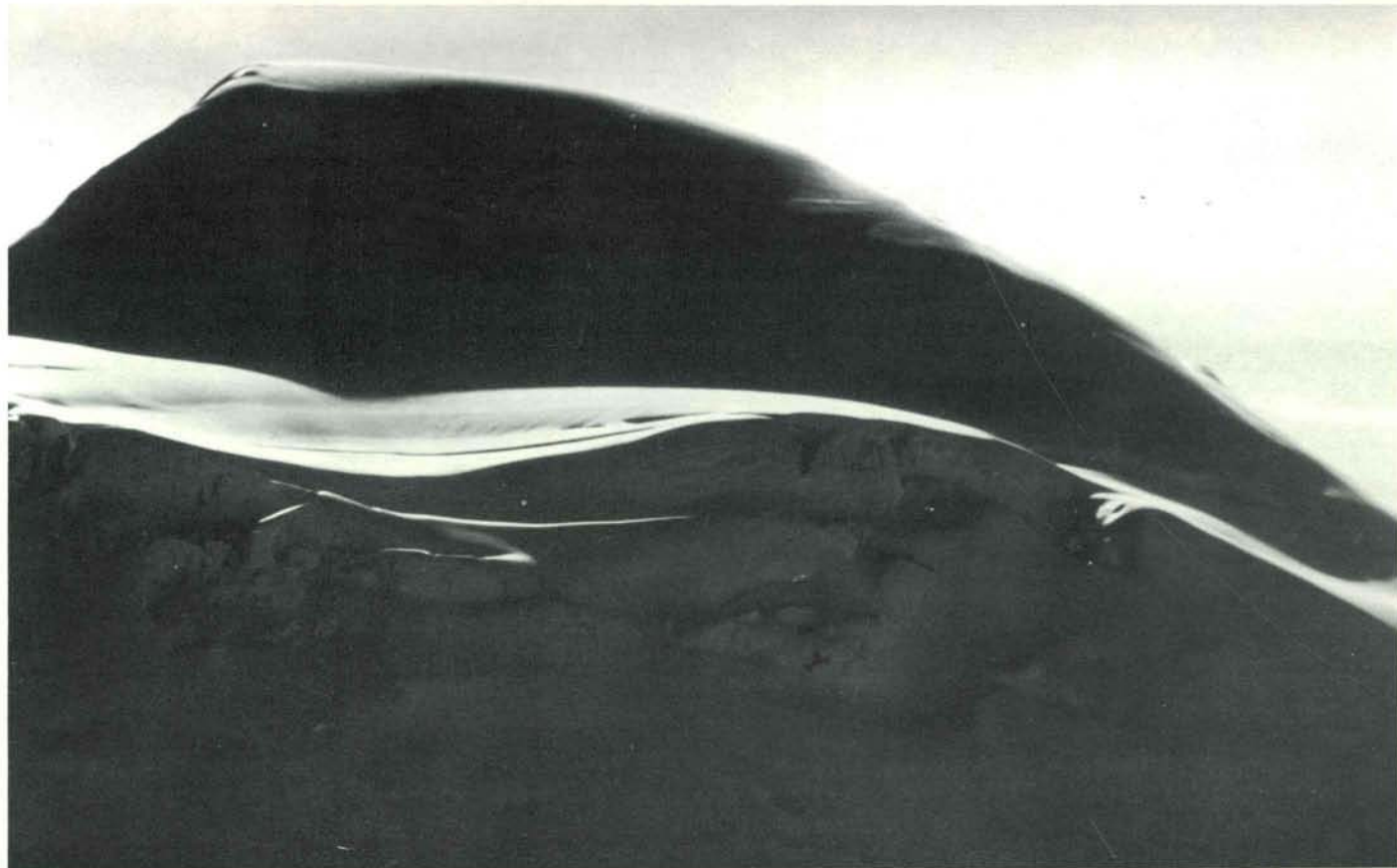
llums del matí, entrem a la glacera oriental de Rongbuck, esquís als peus, amb un destí diferent a aquell que ens ha polaritzat els darrers dos mesos i mig. Aquesta vegada, l'objectiu és el Rapiu-Tsé, l'altre cim que forma el coll del Rapiu-La.

El fred és intens, la neu és pols, i, a 2.500 m. per sobre nostre, els raigs del sol tenyeixen d'or la piràmide final de l'Everest. A poc a poc, anem entrant en calor i notem com els esquís llisquen molt bé per la planera glacera, no massa esquerdada. Tot i així, anem encordats: ja hem passat masses coses en aquests darrers mesos, i volem deixar-ne molt poques a l'atzar.

Avancem ràpids, quasi com al Pirineu, encara que som a uns 6.300 m. Per una banda, la suavitat que donen uns esquís en marxar sobre la neu; però, sobretot, l'aclimatació produïda pels 75 dies que ja portem al Tibet, fa que ens trobem molt bé.

Ara el sol ja peta en el coll Nord. Com ens resulta familiar, malgrat veure'l amb una perspectiva diferent! Davant nostre, el Rapiu-La s'il·lumina i, aviat, la glacera s'omple de brillants punts de llum, produïts en incidir els raigs sobre els cristalls que sobresurten més de la superfície encara fosca de la neu. Aquest fenomen (que té lloc sovint sobre aquestes glaceres planes, on la primera llum incideix amb un angle molt agut sobre la neu) ens omple

El Rapiu-Tse (6.840 m) (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»).

d'admiració i d'ànim per la seva bellesa, i té la virtut, de fer-nos parar a admirar-lo dia darrera dia. Avui no ha estat l'excepció.

Reprenem la marxa, un xic apressats. Volem arribar al Rapiu-La abans que el sol hagi ascendit prou per animar a pujar-hi els núvols monsonics que s'han amagat als fons de la vall de Kama, a l'altra banda del coll, temorencs del fred que ha fet durant la nit. No els veiem, però sabem que, cada dia de bon temps, comencen a sortir pel Rapiu-La: de primer, un núvol aïllat, més valent; després, un altre i un altre, fins a tapar-ho tot. Aleshores sempre comença a nevar.

Hem deixat enrera la part plana de la glacera, i comencem a enlairar-nos per una suau i llarga pujada, mentre tenim davant nostre el Rapiu-Tsé i, a la nostra dreta, unes estribacions de l'aresta NE,

que semblen dir-nos: «Veni! Per aquí arribareu al cim més alt del món!» Coneixem ja massa les veritats i les mentides d'aquestes muntanyes (si és que aquestes paraules subjectives es poden aplicar a unes coses tan objectives), perquè fem cas d'aquests cants de sirena.

Tornem a mirar l'aresta, no fos cas que, ofesa per la nostra preferència cap al seu veí, ens envii una allau aprofitant la neu que la nit li ha ofrenat i l'energia que li dona el sol.

La pujada és més llarga d'allò que semblava, i anem estudiant l'itinerari més lògic i segur d'ascensió al cim. Ja anem arribant al coll i, davant nostre, es fa cada vegada més visible una gran muntanya. Sabem quina és, l'hem vista des de dalt de l'aresta NE, a 8.600 m, però en pronunciem el nom amb un respecte quasi religiós: el Makalú, la

cinquena muntanya del món (8.481 m). Arribem al coll, sense adornar-nos-en, hiptonitzats per la majestuosa mola que sembla flotar sobre un mar de núvols. Pensem en el company Jordi Camprubí, que hi va fer la primera i única (pel moment) ascensió nacional, l'any 1976.

Els nostres ulls van girant cap a l'O, i veiem la cadena dels Lhotse amb les seves vertiginoses cares Nord que s'hi distingeixen ben individualitzades, el Lhotse Sar, el Lhotse Central, el Lhotse Principal, i, il·luminada pel sol, la cara Est de l'Everest. Davant nostre mateix, un impressionant esperó de neu sembla baixar del propi cim. És un dels quatre esperons principals de la cara Est, només solcada per la via americana de l'expedició de Morrissey, de l'any 1983.

Sota nostre, hi ha la capçalera de la vall de Kama. El dia sembla magnífic, però ja veiem arribar un petit núvol.

Ens quedem una bona estona admirant el panorama. Coincidim que és l'espectacle de muntanyes més impressionant i magnífic que mai hàgim vist. Ho aprofitarem per menjar quelcom.

—Ah! Però, no portaves tu el menjar?

—No! Tu tampoc no has agafat res?

Bé, la conversa ens sona, a tots dos com a coneguda; i els resultats també ens són ben familiars. No és la primera vegada que això ens passa.

Des del coll, anem cap al cim, del qual ens separen ja menys de 400 m. El pendís va fent-se més pronunciat a poc a poc, i ens anem enlairant, de primer en traça directa, i després en àmplies ziga-zagues, evitant les poques esquerdes que el monso hi ha deixat. Hi ha uns 15 cm de neu en pols sobre la neu dura, i arriba un moment en què la inclinació de l'aresta es fa massa forta per continuar avançant-hi amb esquís als peus. Ens els treiem, i dubtem uns moments. Aquí, a l'Himalàia, hi ha una regla no escrita, però d'indubtable ressò psicològic: «Si hi ha neu, grampons als peus». Malgrat dur els grampons de calçat ràpid, no ens els posem, i continuem a punta de bota.

Perfecte! la bota entra un parell de dits a la neu dura; i això, unit als 15 cm de neu en pols, dona prou suport per anar pujant còmodament.

Ara l'aresta ha arribat ja a la seva màxima inclinació: les seves vessants cauen, al nord-oest, cap al *plateau* entre el Rapiu-Tsé i la cota 6.390 m, i, al sud-est, sobre la vall de Kama, mil vuit-cents metres més avall.

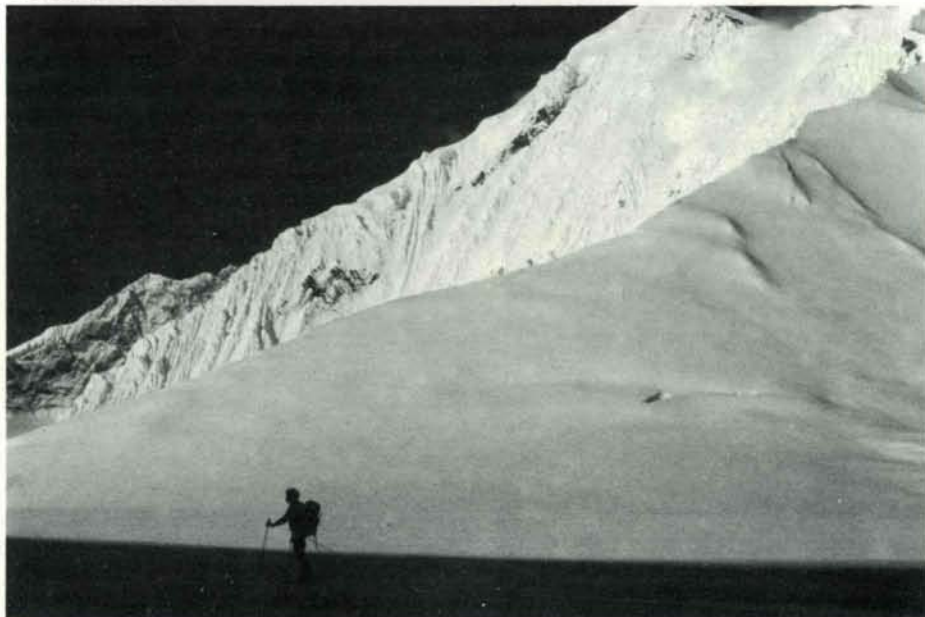
Sobre nostre, el cim ja s'ha cobert de núvols; però, darrera de nosaltres, el Rapiu-La i l'aresta NE estan encara assolats.

Anem pujant, a poc a poc, obrint traça sense massa dificultat, ja entre els núvols. I notem que el pendent es va suavitzant. Ens traiem els esquís de darrera la motxilla i ens els posem als peus. Avancem amb suavitat, i sabem que, ara, el cim ha de ser a prop. Entre boires veiem l'aresta Oest del Rapiu-La, que conflueix amb la nostra molt a prop de nosaltres. Ara tot s'embolica, i ja amb prou feines veiem un canvi de pendent al davant nostre, que sembla ser el cim. Quan som a punt d'arribar-hi, se sent la

Una neu en pols de gran qualitat va facilitar enormement el descens. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest».)

Arribada al coll de Rapiu-La. Al fons, la majestuosa cara Est de l'Everest. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest».)

El coll del Rapiu-La; al fons, el Makalú (8.463 m). (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»).

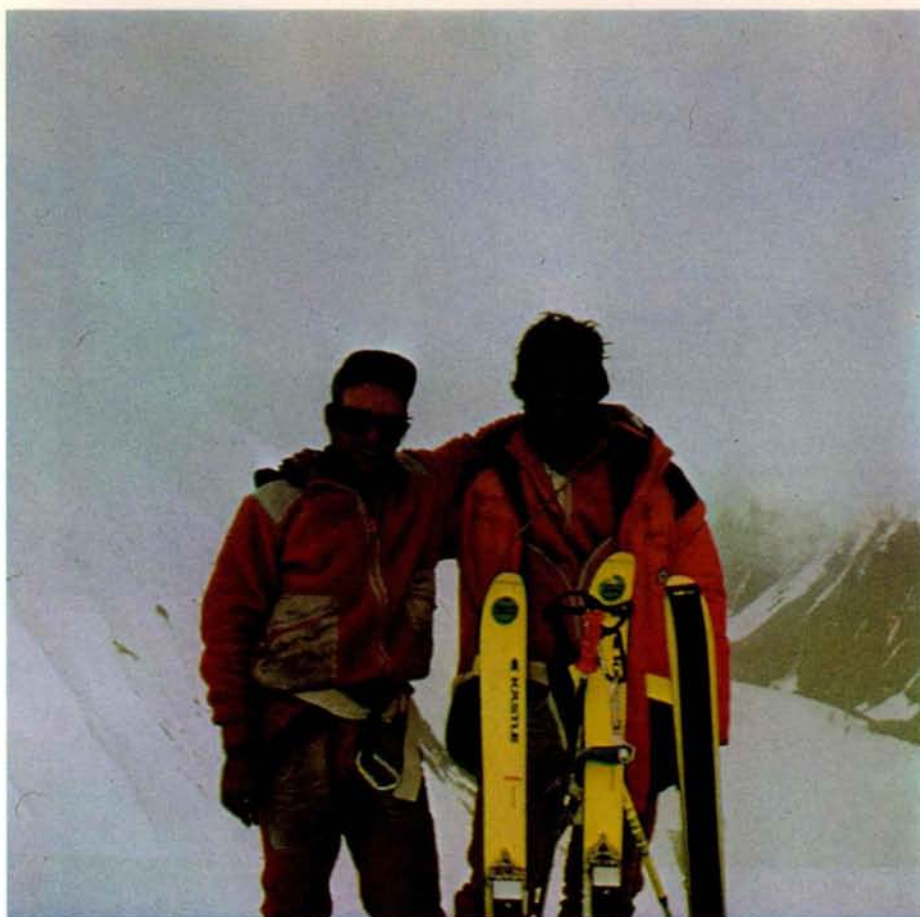
A causa de la capa de neu gelada que trobem sota la pols, remuntem algun tros a peu. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»).

Progressant per la plana glacera oriental de Rongbuk; al fons, el Rapiu-tse (6.840 m). (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»).

A dalt del cim. (Foto: Expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest»).

veu d'alerta d'en Miquel: «Compte amb la cornisa!» Ens aturem, i esperem que s'aclareixi una mica per continuar.

Ara s'aclareix! Ja som al cim! Cinc metres davant nostre, un metre i mig a la dreta, les cornises cauen verticalment moltíssims metres (massa!) sobre de la vall de Kama. Ens ve a la memòria la fotografia de les petjades de Herman Bull que es perden per una cornisa del Txogo-Lisa.

Fem les fotos corresponents, i ens preparam amb timidesa per a la baixada.

Les botes de muntanya no estimulen massa la confiança per baixar esquiant des d'un cim de 6.800 m! I, encara menys, si, per evitar congelacions, les portes un número i mig més grans.

Comencem el descens. Hi ha neus on no cal saber esquiar! La neu en pols cedeix, flonja, a la menor indicació de les nostres cames. I les *godiles*, les parades i les fotos entre la boira es van succeint.

Arribem a la part dreta de l'aresta. Uns metres sota nostre, l'aresta sembla precipitar-se sobre la vall de Kama. En Miquel s'hi dirigeix amb una ràpida successió de girs, i hi desapareix en el canvi de pendent. Baixo darrera seu, i tot va sortint bé en aquesta neu de somni. El pendent va minvant, i arribem al coll de Rapiu-La.

El meravellós paisatge que hem vist el matí ha desaparegut entre els núvols, i ens afanyem a baixar abans que aquests envaeixin la plana glacera que ens cal travessar. Baixem els seus pendents occidentals del coll i arribem ja al tros pla de la glacera. Deixem la talonera i, sota el sol del migdia, llisquem per sobre la neu, ja transformada però no gens pesada. Al cap d'un període de temps, més curt del que esperàvem, arribem a la morrena de sota el camp III.

Ens girem, contents, i ja no veiem el Rapiu-La. Fa molta calor, però aviat nevarà! Duren poc les traces sobre la neu de l'Himalàia, però els seus cims petgen fort damunt la vida de l'home.

FITXA TÈCNICA:

Itinerari: Recorregut glacial amb pendents màxims de 40° a la regió de l'Everest per la vessant tibetana. Glacera Oriental de Rongbuk (6.300 m) – Rapiu-La (6.470 m.) – Rapiu Tsé (6.840 m.).

Material: Esquí Kastle Firn Extrem. – Fixació Petzl «Expedition», extremadament lleugeres (menys d'un quilo, la parella). – Bastons regulables (Bert). – Pells adhesives Coll-Tex. – Botes plàstiques Koflach «Ultra Extrem».

Ascensió realitzada el 30 d'agost de 1985 per Jordi Canals i Miquel Sánchez, membres de l'Expedició Caixa de Barcelona a l'Everest.

(El Rapiu-Tsé és la muntanya més alta que ha estat baixada amb esquís des del cim per alpinistes catalans).

PAISATGE VEGETAL AMB NOMENCLATURA POPULAR CRISTIANA

Modest Montlleó i Espasa

Pheophrastus Bombastus Hohenheim, anomenat *Paracelsus*, o Paracels, (1493-1591). Metge i alquimista suís, ens va deixar dit que els prats i els turons son farmàcies a l'aire lliure. Els infants, durant la seva edat escolar comencen a conèixer la varietat del paisatge vegetal de la mà dels professors. Els mestres procuren portar-los a la plena naturalesa i els fan conèixer el regne vegetal, un dels tres que constitueixen la Natura, nexa d'unió entre els éssers vius i el món inanimat mineral. Per això, de vegades són els arbres i els matolls de les mateixes escoles el motiu d'estudi, i d'altres, per ampliar la cultura, els de la pròpia naturalesa: per això promociónen les sortides a muntanya.

Més tard, els pares i els avis, potser aquests encara millor, els fan explicacions d'aquelles herbes que, ells ho saben, tenen propietats medicinals i d'aquelles altres, aromàtiques, que l'àvia fa servir per a cuinar, preparar amanides etc. Així, a poc a poc, l'adolescent es familiaritza amb el món vegetal i la seva nomenclatura popular, i s'interessa també per la seva classificació: plantes remeieres, mengívols, aromàtiques, ornamentals, exòtiques, etc.

Avui, però, creiem que cal intensificar el coneixement del nom popular de les plantes que s'ha vingut conservant per tradició i que ha estat un, diguem-ne, guiatge útil per a identificar-les.

La varietat de noms populars és extraordinària. Dependrà de la contrada on sigui collida perquè tingui un nom o un altre. A les mateixes terres catalanes, podem comprovar com el **baladre**, també hi es conegut com a **herba santa**, **vidalba**, **bressol de Maria**, etc.

Quan hom entra en contacte amb els llibres i el formularis actuals especialitzats és quan descobreix que la nomenclatura tendeix a oblidar els noms considerats massa «vulgars». Aquest

recull, doncs, és una petita mostra de fidelitat a la identitat popular de les herbes, dins d'una vessant de nomenclatura religiosa molt antiga, possiblement fruit d'algun guariment miraculós, i de la pietat popular.

Estem segurs que aquest recull no és exhaustiu. No tenim aquesta pretensió. Però esperem que serveixi per animar a classificar els éssers del regne vegetal partint del nom posat pel poble i per llurs variants genèriques.

Ens cal conservar al legat d'una cultura enamorada de la Naturalesa (encara que el nom vulgar sigui poc específic), de la mateixa manera que ens agrada conservar els renoms i malnoms de la gent i les cases dels pobles, i tots aquells noms que el poble ha donat als turons, xaragalls, camins, fonts, boscos, cingleres, etc.

BIBLIOGRAFIA

- CADEVALL, Joan. *FLORA DE CATALUNYA*. 1930-1957.
RUBIÓ I TUDURÍ A. *Notes per un estudi de la flora del muntant*. 1919.
FONT I QUER, Pius. *Flora catalana*. 1950.
FONT I QUER, Pius. *Flòrula de cardo*. 1945.

Paradisia
Paradisia liliastrium
(Dibuix: R. Pujol)

MASCLANS, Francesc *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*. 1954.

VANDER, Dr. *Plantes medicinals*. 1976.
SELECCIONES DEL READER'S DIGEST.

Secretos y virtudes de las plantas medicinales. 1981.

SHAUBENBERG, P. PARIS, F. *Guia de las plantas medicinales*. 1977.

CARON, Michel. CLOS JOUVÉ, Henry. *Plantes medicinales*. 1973.

PALAU, Pere. C. *Les plantes medicinals baleariques*. 1981.

BONNER, Antoni. *Plantes de les Balears*. 1976.

GLOSSARI

AL'LELUIA	Oxalis corniculata
ANGELETS	Centaurea cyanus
ANGÈLICA	Angelica archangelica
ARBRE DE JUDES	Cercis siliquastrum
ARBRE DEL PARADÍS	Elaeagnus angustifolia
ARBRE SANT	Melia azedarach
ARBRE DE SANT JOSEP	Vitex agnus-castus
ARRACADES DE LA MARE DE DÉU	Paronychia argentea
ASSOTS DE CRIST	Amaranthus caudatus

BARBA DE CAPUTXÍ	Usnea barbata Hoff
BARBA D'ERMITÀ	Nigella damascena
BARBA DE FRARE	Tragopogon pratensis
BLAT DEL DIABLE	Echinaria capitata
BLAT DE SANT JOAN	Hordeum marinum
BOIX DE LA MARE DE DÉU	Rhododendron ferrugineum

BONETS DE CAPELLÀ	<i>Aquilegia vulgaris</i>
BOTJA DE SANT JOAN	<i>Santolina chamaecypariscus</i>
BOTONS DE FRARE	<i>Ventaurea scabiosa</i>
BRESSOL DE MARIA	<i>Clematis vitalba</i>

CABELL DE DÉU NOSTRE SENYOR	<i>Cuscuta epithymun</i> Murray
CABELL DE LA MARE DE DÉU	<i>Cuscuta</i> S.P. pl.
CABELLERA D'ÀNGEL	<i>Cuscuta</i> S.P. pl.
CAMISOLA DE LA MARE DE DÉU	<i>Convolvulus arvensis</i>
CAMPANETA DE LA MARE DE DÉU	<i>Calystegia sepium</i>
CANTAMISSA	<i>Dorycnium hirsutum</i>
CANYA DE ROSARIS	<i>Canna indica</i>
CAPELLANS	<i>Lepidium draba</i>
CAPUTXÍ	<i>Papaver rhoeas</i>
CAPUTXÍ MORAT	<i>Orchis morio</i>
CARD DEL DIMONI	<i>Onopordon illyricum</i>
CARD MARIA	<i>Silybum marianum</i>
CARD SANT	<i>Cnicus benedictus</i>
CARXOFA DE SANT JOAN	<i>Centaurea conifera</i>
CIRERER DE BETLEM	<i>Ruscus aculeatus</i>
CIRERES DE SANTA LLÚCIA	<i>Prunus mahaleb</i>
CIRERETES DE LA MARE DE DÉU	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.
CLAUS DE NOSTRE SENYOR	<i>Muscari comosum</i>
CLAVELL DE SANT ISIDRE	<i>Dianthus seguieri</i>
COIXÍ DE MONJA	<i>Erinacea antyllis</i>
COIXINET DE MONJA	<i>Astragalus balearicus</i>
COL DEL DIABLE	<i>Pastinaca lucida</i>
CORONA DE CRIST	<i>Trifolium stellatum</i>
CREUS DE SANT ANTONI	<i>Tribulus Terrestris</i>

DIDALETS DE LA MARE DE DÉU (flor)	<i>Lonicera implexa</i>
DIDALERA DE SANT JERONI	<i>Digitalis lutea</i>
DITETS DE LA MARE DE DÉU (poncella)	<i>Lonicera implexa</i>
DITS DE FRARE	<i>Orobanche latisquama</i> B.

ENCIAMET DE LA MARE DE DÉU	<i>Samolus valerandi</i>
ENCIAMENT DE CAPUTXÍ	<i>Lepidium sativum</i>
ERMITÀ	<i>Nigella damascena</i>
ESCARDOT DE NOSTRA SENYORA	<i>Silybum marianum</i> G.
ESPINÀ DE CRIST	<i>Paliurus spina-Christi</i>

FALDES DE LA MARE DE DÉU	<i>Convolvulus arvensis</i>
FALS PEU DE CRIST	<i>Teucrium chamaedrys</i>
FLOR DE SANT DÍDAC	<i>Ranunculus acer</i>
FLOR DE SANT JOAN	<i>Anemone alpina</i>
FLOR DE SANTA LLÚCIA	<i>Helichrysum stoechas</i>
FLOR DE LA MARE DE DÉU	<i>Linum suffruticosum</i>
FLOR DE MONJA	<i>Cistus libanotis</i>
FLOR DE LA PASSIÓ	<i>Passiflora caerulea</i>
FLOR DE SANT PATLLARI	<i>Trollius europaeus</i>
FLOR DE SANT PERE	<i>Hyrrerium perforatum</i>
FLOR DE SANT SEBASTIÀ	<i>Sempervivum arboreum</i>
FIGUERA DE CRISTIÀ	<i>Ficus carica</i>
FIGUERA DEL DIABLE	<i>Ricinus communis</i>
FIGUERA D'INVERN	<i>Datura stramonium</i>
FRARE CUGOT	<i>Arisarum vulgare</i>
FRARE D'ESTEPA	<i>Cytinus hypocistis</i>
FRARE DE LES FAVERES	<i>Orobanche crenata</i>
FRARE DEL ROMANÍ	<i>Orobanche latisquama</i>
FRARES	<i>Lepidium draba</i>
FRARET	<i>Arisarum simorhinum</i>
FULLES DE LA MARE DE DÉU	<i>Pulmonaria officinalis</i>
FULLES DE SANTA MARIA	<i>Rumex</i> S.P. pl.

GARROFER DEL DIABLE	<i>Anagyris foetida</i>
GUANTS DE LA MARE DE DÉU	<i>Aquilegia liliaga</i>
GUANTS DE NOSTRA SENYORA	<i>Digitalis purpurea</i>

Ram de sant Isidre
Caltha palustris
(Dibuix: R. Pujol)

Boix de la Mare de Déu
Rhododendron ferrugineum
(Dibuix: R. Pujol)

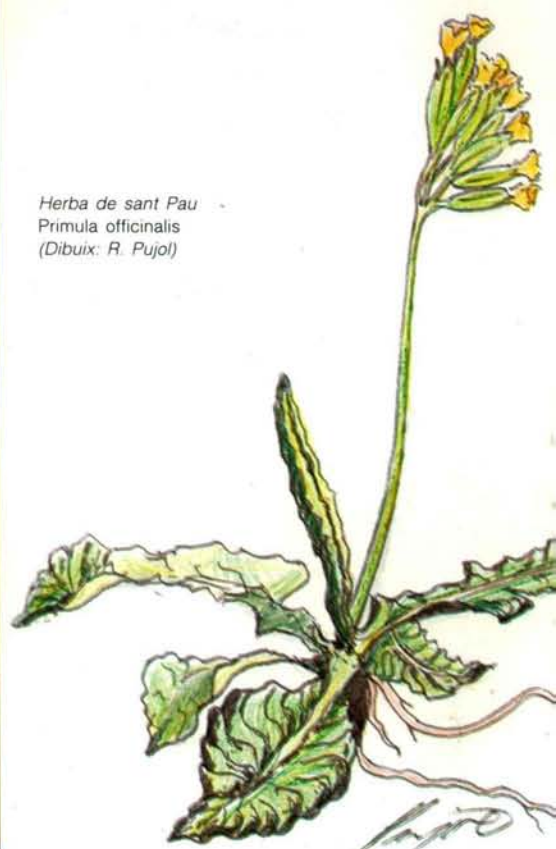
HERBA DE LA BEATA MARIA	Polygonatum odoratum D.
HERBA DELS CANONGES	Valerianella eriocarpa
HERBA DE LA CREU	Paris quadrifolia
HERBA DEL DIABLE	Pastinca lucida
HERBA FE	Trifolium incarnatum
HERBA DEL FRARE	Orobanche crenata
HERBA DEL FRARE VELLOSA	Eufhorbia characias
HERBA DE LA MARE DE DÉU	Hyoscyamus albus
HERBA DE MONTSERRAT	Thymelaea picturata
HERBA DEL MOS DEL DIABLE	Succisa pratensis
HERBA DE NOË	Hermaria hirsuta
HERBA DE LA PASSIÓ DE CRIST	Passiflora caerulea
HERBA DE SANT ALBERT	Sisymbrium officinale
HERBA DE SANT ANTONI	Stachys recta
HERBA DE SANT BENET	Geum urbanum
HERBA DE SANT CRISTÓFOL	Actea spinata
HERBA DE SANT DOMÈNEC	Centaurium maritimum
HERBA DE SANT FELIP	Isatis tinctoria
HERBA DE SANT GERARD	Aegopodium podagraria
HERBA DE SANT GUILLEM	Agrimonia eupatoria
HERBA DE SANT JAUME	Senecio jacobaea
HERBA DE SANT JOAN	Hypericum perforatum
HERBA DE SANT JOB	Clematis flammula
HERBA DE SANT JORDI	Centranthus ruber
HERBA DE SANT LLORENÇ	Astragalus monspessulanus
HERBA DE SANT MARÇAL	Tanacetum vulgare
HERBA DE SANT PAU	Primula officinalis Scop.
HERBA DE SANT PELEGRÍ	Satachys lanata
HERBA DE SANT PERE	Parietaria officinalis
HERBA DE SANT PONÇ	Mentha pulegium
HERBA DE SANT ROBERT	Geranium robertianum
HERBA DE SANT ROC	Pulicaria dysenterica
HERBA DE SANT SEGIMON	Saxifraga vayredana
HERBA DEL SANT SEPULCRE	Artemisia campestris
HERBA SANTA	Thapsia villosa
HERBA DE SANTA BÀRBARA	Barbarea vulgaris
HERBA DE SANTA CATERINA	Impatiens noli-tangere
HERBA DE SANTA LLÚCIA	Biscutella laevigata
HERBA DE SANTA MARIA	Hyoscyamus niger
HERBA DE SANTA MARGARIDA	Centaurium umbellatum
HERBA DE SANTA PAULA	Centaurium barrelieri
HERBA DE SANTA QUITÈRIA	Mercurialis tomentosa
HERBA DE SANTA SOFIA	Descurainia sophia
HERBA DE LA TRINITAT	Viola tricolor
HERBA DE LA VERGE	Rumex acetosa
HEURA DEL DIABLE	Smilax aspera

LLÀGRIMES DE JOB	Coix lacryma-jobi
LLÀGRIMES DE SANT JOSEP	Ornithogalum arabicum
LLÀGRIMES DE MARIA	Polygonatum officinale
LLÀGRIMES DE SALAMÓ	Convallaria majalis
LLAGUES DE CRIST	Tropaeolum majus
LLANCA DE CRIST	Ophioglossum vulgatum
LLENGUA DE FRARE	Arisarum vulgare
LLET DE MARIA	Pulmonaria officinalis
LLET DE LA VERGE	Polygala vulgaris
LLIRI DE SANT ANTONI	Lilium candidum
LLIRI DE SANT BRU	Anthericum liliago
LLIRI FRANCISCÀ	Iris susiana
LLIRI DE SANT JOAN	Gladiolus illyricus
LLIRI DE LA MARE DE DÉU	Convallaria majalis
LLIRI DE NADAL	Narcissus tazetta
LLIRI DE SANTA CRISTINA	Pancratium maritimum
LLORER DE SANT ANTONI	Epilobium angustifolium

MÀ DE CRIST	Potentilla alchemilloides
MÀ DE MARIA	Potentilla reptans

Guants de Nostra Senyora
Digitalis purpurea L.
(Dibuix: R. Pujol)

Herba de sant Pau
Primula officinalis
(Dibuix: R. Pujol)

Flor de sant Patllari
Trollius europaeus
(Dibuix: R. Pujol)

MÀ DE SANTA MARIA	Leonurus cardiaca
MANETES DE LA MARE DE DÉU	Lonicera xylosteum
MANTELL DE LA MARE DE DÉU	Petasites fragrans
MATELL DE LA VERGE	Fagonia cretica
MANTELLET DE LA VERGE	Petasites frograns
MATÓ DE MONJA	Viburnum opulus
MENTA DE SANTA MARIA	Tanacetum balsamita
MONGETA DE GENOLL DE CRIST	Phaseolus vulgaris
MONGETA DEL RECTOR	Phaseolus vulgaris
MONGETES NEGRES DEL FRARE	Phaseolus vulgaris
MONJA	Papaver rhoeas
MORER DE SANT JOAN	Morus nigra
MOSSEGADA DEL DIABLE	Succisa pratensis
OLIVERA DEL PARADÍS	Elaeagnus angustifolia
ORELLA D'ABAT	Umbilicus rupestris
ORELLA DE JUDES	Aricularia auricula-Judas
ORELLA DE MONJO	Cotyledon umbilicus-veneris
OU DEL DIABLE	Phallus impudicus
PARADÍSIA	Paradisialia liliastrium
PERES DE MARIA	Sorbus aria
PÈSOL DE CAPUTXÍ	Pisum sativum
PET DEL DIABLE	Lycoperdon S.P. Pl.
PEUCRIST	Potentilla alchemilloides
PEU DE CRIST	Potentilla reptans
PEUETS DE NOSTRE SENYOR	Fumaria officinalis
PLOMA DE SANTA TERESA	Epiphylum speciosum
POMETES DEL DIABLE	Cotoneaster pyracantha
POMETES DE LA MARE DE DÉU	Crataegus monogyna
PINYA DE SANT JOAN	Centaurea conifera
RAÏM DE SANT PERE	Ribes uva-crispa
RAÏM DE SANT SALVI	Phytolaca americana
RAM DE SANT ISIDRE	Caltha palustris
RAM DE SANT PERE	Crataegus monogyna Jacq.
RAM DE TOTS SANTS	Chrysanthemum S.P.
RAMELL DE SANT PONÇ	Helichrysum angustifolium
RAPA DE FRARE	Arisarum vulgare
ROSA DE JERICÓ	Anastatica hierochontica
ROSA DE LA MARE DE DÉU	Paeonia humilis
ROSA DE NADAL	Helleborus niger
SABATETES DEL BON JESÚS	Ophrys speculum
SABATETES DE LA MARE DE DÉU	Antirrhinum majus
SABATONS DE LA MARE DE DÉU	Hypocoum grandiflorum
SANG DE JESUCRIST	Rumex acetosella
SANTJOANS	Verbascum lychnitis
SEGELL DE NOSTRA DONA	Tamus communis
SEGELL DE SALOMÓ	Polygonatum officinale
TOMAQUERA DEL DIMONI	Solanum lycopersicum
TRÈVOL DE SANTA MARIA	Melilotus alba
TÚNICA DE CRIST	Datura fastuosa
ULLS DE L'INFANT JESÚS	Myosotis S.P.
UNGLES DEL DIABLE	Rhagadiolus stellatus
UNGLETA DE LA MARE DE DÉU	Trifolium procumbens
VARA DE JESSÈ	Polygonatum tuberosa
VARA DE SANT JOSEP	Solidago virgaurea
VIOLA DE LA MARE DE DÉU	Viola tricolor.
VIOLA DE SANT PERE	Cyclamen balearicum
VIOLETA DE SANT JOSEP	Primula viscosa
VIOLETA DE LA MARE DE DÉU	Viola odorata
XINEL LES DE LA MARE DE DÉU	Briza maxima

Amb motiu de la presentació, el dia 27 de juny, del llibre «Ivars d'Urgell i l'antic estany», original del professor Josep Rubió i Cabeceran, que va despertar un viu interès per l'afer de la dessecació (per decret) de tan important estany, vam pensar, atrets també per la lectura del documentat llibre, de desplaçar-nos fins el mateix lloc on, fa quaranta anys, hom havia gaudit de la bellesa d'una llacuna viva amb la seva fauna i flora opulent, per comprovar *in situ* l'error ecològic del desguàs. Aquest viatge ens va proporcionar, al mateix temps, de poder escoltar la veu dels vilatans dels pobles de l'entorn i principalment de Vilasana i Ivars d'Urgell.

Com que la nostra entitat sempre s'ha distingit per la conservació de la naturalesa i per la denúncia dels estralls arquitectònics, monumentals o ecològics, ens ha semblat que, amb aquestes notes, advertim (si més no als excursionistes) de l'afer de l'estany i podiem despertar una col·lectiva refutació i engendrar l'afany de la possible recuperació a curt o llarg termini.

LOCALITZACIÓ

El desaparegut estany d'Ivars d'Urgell era a 220 m sobre el nivell de la mar, a 41° 41' lat. N i a 0° 57' long. E (meridià de Greenwich), en una extensa plana del baix Urgell entre les viles d'Ivars d'Urgell i Vilasana (abans Utxafava) que es troben a uns dos quilòmetres d'on era l'estany, pel S, N i E respectivament, i a 6 Km de Mollerusa S. Era l'estancament d'aigües més gran de l'Urgell i uns dels exemplars més orientals de llacuna endorreica, de terra àrida, salina i guixenca que hi havia a la nostra península.

FORMA DE L'ESTANY I NATURESA DEL SEU SÒL

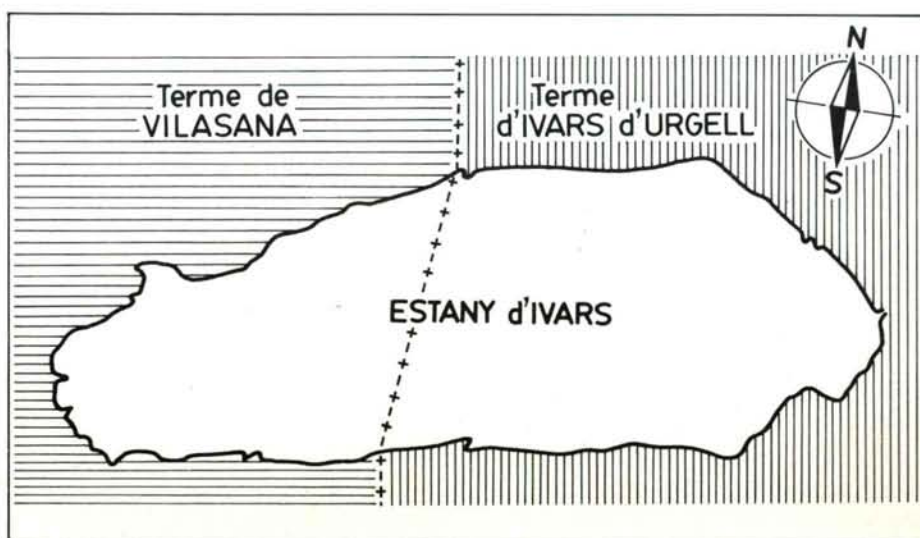
L'estany d'Ivars era d'una extensió de 2.400 m de llargada per uns 800 m d'amplada; o sigui, tres vegades més llarg que ample, i més gran que el de Banyoles. La forma de la conca presentava un petit desnivell molt suau, cosa que li condicionà molta extensió i poca profunditat: l'altura màxima que havien assolit el nivell de les aigües fou de quatre metres.

El fons es trobava recobert d'una densa vegetació, de llim i sorra, i en bona part constituït per fang compacte molt fi i de color gris clar.

Per les crescudes, ja sigui per les pluges o per les connexions del Canal d'Urgell, quedaven inundades unes terres de carritxal del qual avui encara en queden petits testimonis. La

L'AHIR I L'AVUI DE L'ANTIC ESTANY D'IVARS D'URGELL

Modest Montlleó i Espasa

L'estany d'Ivars, any 1906. (Instituto Amatller de Arte Hispánico)

superfície és podria apreciar en unes 135 Hes.

L'AIGUA

L'aigua de l'estany d'Ivars no fou mai transparent del tot. La llum no arribava a penetrar-hi prou per veure les imatges del seu fons. El color que generalment tenien les seves aigües era d'un verd formós, a causa de la reflexió de la llum sobre una catifa de vegetació. Les aigües de l'estany afavorien el regatge de més d'un miler d'hectàrees, corresponents als pobles d'El Poal, Bellvis, Linyola, Els Arcs, Tèrmens i Vilanova de la Barca.

Antigament (o sigui, abans de l'any 1861, data de l'entrada a l'estany de les aigües del Canal d'Urgell i de convertir-lo en regulador del mateix), l'estany es quedava molt reduït l'estiu, es dividia i tot en dos, i també quedava sense una gota d'aigua si la calor provocava una evaporació estimada en uns 2.000 m³ diaris. Si això passava, comercialitzaven la sal que quedava dipositada sobre el sòl ressec. Amb l'alimentació del Canal d'Urgell, l'estany sempre es va trobar cobert d'aigua, independentment de les pluges i de la font d'aigua salada que hi menava. En no faltar-hi mai l'aigua, l'estany va començar a tenir una vida pròpia i a desenvolupar-s'hi la flora i fauna.

Des del punt de vista biològic, l'antic estany endorreic era més interessant, segons l'opinió dels biòlegs; però quan

quedava sense aigua, feia molta tristesa de veure'l, malgrat que, de la sal, se n'obtingués un bon profit.

LA VIDA DESAPAREGUDA DE L'ESTANY

Havien viscut a l'estany abundants ocells, peixos i plantes; entre els primers, podríem destacar: l'**ànec de superfície** dit **coll verd** (*Anas platyrhynchos*), freqüent als Països Catalans; l'**ànec de bec vermell** (*Netta rufina*), ànec cabussador i que hom troba a llacunes salabroses; l'**ànec cullerot** (*Anas clypeata*), que el distingeix el gran bec eixamplat en forma de cullerot; l'**ànec gavatx** (*Aythya ferina*), cabussador de cap bru i pit blanc; l'**ànec negre** (*Malanitta nigra*), que nia als països nòrdics i ve a hivernar al nostre país; l'**ànec xiulador** (*Anas penelope*), de color castany i que, quan vola, emet un xiulet agut; l'**ànec americà** (*Anas americana*), de color rosat i cap blanc; l'**ànec xocolater** (*Aythya nyroca*), de color bru i ventre blanc, que nia al sud de la península ibèrica; la **fotja** (*Fulica atra*), ocell d'uns 50 cm, amb el cap i coll negres i la resta de color de la pissara, comú als Països catalans; l'**oca vulgar** (*Anser anser*), pròpia dels aiguamolls, amb el bec ataronjat i les potes de color rosa; el **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*), gran ocell de més de 90 cm, camallarg, de bec groguenc, que viu generalment als prats inundats (és un ocell de pas); la **cigonya blanca** (*Ciconia ciconia*), blanca, amb detalls negres a les ales, i bec i potes vermelles; la **polla d'aigua** (*Gallinula chloropus*), ocell d'uns 33 cm, negrenc, amb el bec roig i les potes verdes, que habita als canyars i és comú als Països Catalans; la **gavina vulgar** (*Larus ridibundus*), au d'uns 40 cm, amb el dors i ales d'un color gris clar, el cap castany i el bec i les potes de color carmí; el **martinet blanc** (*Egretta garzetta*), ocell d'uns 55 cm, blanc amb el bec i les potes negres i els dits grocs, que s'alimenta de peixos; l'**anguila** (*Anguilla anguilla*), peix de pell gruixuda i llefiscosa, d'activitat nocturna, que era el peix més abundós i més pescat a l'antic estany d'Ivars; el **barb comú** (*Barbus barbus*), que es distingeix per les dues barbes sensorials que li pengen de la boca; hi era molt abundant i motiu de pesca, principalment els caps de setmana; la **tenca** (*Tinca tinca*), peix d'uns 35 a 50 cm de la llargada, recobert d'una pell gruixuda, viscosa i escatosa, l'hàbitat del qual són les aigües de fons fangosos i vegetació abundant; la **llúdria** (*Lutra lutra*), mamífer adaptat al medi fluvial, que fa els amagatalls a les riberes cobertes de vegetació.

De la **vegetació**, destacarem la bova, la sarga, i les varietats de canya, senill, canyavera, canya-xiula, entre altres.

L'ESTANY LLOC D'ESPLAI

L'estany d'Ivars era el lloc ideal dels pobles de l'entorn per esplaïar-s'hi tranquil·lament. Sovint s'hi retrobaven famílies que hi passaven el dia, uns per pescar, altres per caçar, passejar-se amb barca, nedar, dinar, menjar-s'hi la mona per Pasqua, fer xerinola, festejar, fer les paus, suavitzar relacions, celebrar-hi qualsevol esdeveniment, fontades, etc. Els darrers anys, l'estany, comptava fins i tot amb una petita platja artificial, que fou una joia pels banyistes. De l'estany dominen els bons records i les hores de felicitat, encara que, quan hom hi pensa, ho fa amb melangia. Totes les persones de menys de 40 anys que no el conegueren, són els que més el reivindiquen. Els qui varen tenir la sort de gaudir-lo, l'enyoren.

LA DESSECCACIÓ

El primer intent de dessecació fou l'any 1919, per mitjà d'una empresa de Barcelona denominada SAMYO (Sociedad Anónima de Materiales y Obras). Una forta oposició per part del Sindicat de Regants d'Urgell, municipis, sindicats de pagesos i l'opinió general va evitar-ho. L'any 1945, quan aquests organismes no podien aixecar la veu, fou possible l'assecamment i la pèrdua de 1.100.000 m³ d'aigua, així com la pèrdua de acció reguladora del Canal d'Urgell, que era prou important.

Tant en el primer intent com en el segon, els qui desitjaven la dessecació esgrimien el problema sanitari del paludisme, que mai no hi fou una afecció important. Segons una enquesta feta, entre els anys 1910-1919 es produïren, a la villa d'Ivars d'Urgell, 290 defuncions de les quals ni una sola d'elles va ser a causa del paludisme.

El B.O.P. de l'onze de desembre de 1945, va publicar l'anunci de la dessecació a càrrec de LYTSA (Locomoción y Transportes S.A), que portaria a terme el desguàs i sanejament de l'estany. Uns mesos després, es va procedir a l'expropiació de les terres inundades. L'obra de dessecament comptava amb una aportació estatal de l'ordre del 70 %. L'empresa LYTSA era ben conscient que el seu treball no era ben vist, i, fins i tot els mateixos promotors, davant l'angoixa general, pensaren més d'una vegada de deixar sense efecte la dessecació; però tot estava massa avançat, constituïda i tot l'empresa que explotaria els terrenys assecats: SYEASA (Saneamientos y

Explotaciones Agrícolas S.A.). Sembla ser que els batlles d'Ivars d'Urgell i Vilasana d'aquella època no actuaren com a defensors de l'estany com ho desitjava la majoria dels veïns. L'actitud passiva davant els fets es devia, segurament, a causes relacionades amb la fidelitat a la política de l'època i a les influents persones que promocionaren el dessecament. Els qui, de fet, protestaren sense èxit, foren els batlles de Linyola, El Poal, Bellvis, Vilanova de la Barca, i també la Comunitat de Regants. Tots ells afirmaven que, per l'interès general de la producció agrícola, no podien admetre el desguàs.

COLOFÓ

La dessecació de l'estany d'Ivars d'Urgell es va dur a terme, ja fa 40 anys, amb l'afavoriment de les circumstàncies històriques prou conegudes i, no cal pas dir-ho, d'una forma no gens democràtica: sense respectar els interessos generals de la comarca ni els del mateix estany com a **obra de la naturalesa**, amb la seva pròpia vida.

LA CLOTADA DE L'ESTANY, AVUI

Les terres presenten problemes de

salinitat i no són prou rendibles com s'esperava, i com ho havien anunciat els promotors. Algunes finques han canviat de propietari fins i tot quatre vegades en aquests anys. Els nous propietaris procuren, de forma molt treballosa, que la terra rendeixi. Aquestes terres produeixen blat de moro, userda i, en més petita escala, fruita (pomes, peres). No obstant les despeses són superiors, moltes anyades, als beneficis. El valor de les finques és desmesurat, per raó de la inversió feta. Segurament que els promotors no pensaren mai que fos necessari invertir tants diners perquè aquestes terres comencessin a donar el migrat rendiment actual. Cal només pensar en el desequilibri que hi ha actualment entre el preu de cost, el de producció i el de venda, a més del factor climàtic, que també hi juga!

ÉS POSSIBLE REOMPLIR L'ESTANY, AVUI?

Són moltes les persones que voldrien l'estany amb aquell antic paisatge, mosquits i tot inclosos; però cal tenir en compte els aspectes positius i negatius del possible reompliment. Encara que, si es pogués fer, seria una conquesta positiva.

No podria portar-se a terme sense

indemnitzar els actuals propietaris, sense sanejar les aigües que l'omplirien, sense tractar amb la Comunitat de Regants de la comarca d'Urgell i sense que la gent fos ben conscient que les aigües de l'estany d'Ivars d'Urgell s'haurien de mantenir sempre ben netes. Caldria, des d'un bon principi, que el nou estany tingués el tracte de parc natural protegit. Seria necessari millorar les comunicacions entre els pobles de l'entorn i, finalment, solament un organisme com la Generalitat de Catalunya podria portar a bon terme aquest restabliment. Segons el periòdic barceloní «El Correo Catalán» (5-IV-1981), la Generalitat té en estudi la protecció de 93 paratges; entre ells, l'estany d'Ivars d'Urgell.

Potser DEPANA podria portar-hi a terme una acció reivindicadora, si pensem amb els èxits obtinguts als aiguamolls de l'Empordà, i al delta de l'Ebre. Desitjaríem que l'estany tornés al seu estat natural, i que hi tornés millorat. Tornar a tenir l'estany seria una victòria de la defensa de la naturalesa i del seu equilibri ecològic. La pau i la serenor de les aigües verdes (...com palla nova, color de pruna clàudia, i de mar encalmada» com deia el poeta), hem de fer-ho realitat.

Hem escoltat veus d'homes i dones d'Ivars d'Urgell i de Vilasana, i tots volen l'estany. Allí no han claudicat mai: solament necessiten un suport efectiu. Ells són conscients que s'hi va profanar una bellesa natural única, aglutinadora d'amistats, d'hores de lleure encisadores, de contemplació d'albades i capvespres.

Amb l'asseccament de l'estany, Ivars d'Urgell va perdre la seva personalitat. Avui, en no tenir-lo, és un poble més de Catalunya. L'estany hi era patrimoni nacional. La seva dessecació fou pitjor que un error: fou un crim.

Fem possible entre tots, el retorn de l'estany a la Naturalesa!

BIBLIOGRAFIA

- RUBIÓ i CABECERÀN, Josep. *Ivars d'Urgell i l'antic estany*. 1977.
MARGALEF, Ramon. Revista ILERDA n.ºs 5 i 13. «Primera y segunda nota sobre la biología de las aguas estancadas del bajo Urgell». 1945 i 1949.
Revista ISARD. Òrgan d'expressió del Grup Excursionista «Serralada» de Mollerusa. 1981.
Butlletí Informatiu Cooperativa Agropecuària de Guissona, núm. 136. (Article original d'Anita T. Riverola de Segarra, 1978).
E. AEDOS. *Geografia de Catalunya*. pag. 212. 1958.
Gran geografia comarcal de Catalunya. Vol. 9 i 10 1983.

LA CREU TRENCADA

Antoni M. Casas

La carretera és grisa, estreta i sinuosa com un escurçó. Som a les envistes de Capafonts. Les seves casetes, blanques i rosses, s'arrapen pel tossal, igual que un ramat d'ovelles. Poble i tossal són el centre d'una àmplia fondalada voltada de muntanyam. Un muntanyam alterós, aspriu, encinglerat. Capafonts i els seus voltants tenen una bellesa ferrenya, ruda, una mica gitana. Es fàcil d'imaginar la vileta com una ballarina de

flamenc sobre l'empostissat verd de la vall.

A cinc minuts del poble, abans de travessar el Brugent, a mà esquerra s'enfila un sender jai, xacrat i angulós. Unes pinzellades descolorides, grogues i vermelles, revelen que és un camí d'excursionistes. Mena a La Foradada i als Motllats. Nosaltres, amb la motxilla a l'esquena, texans i xiruques, ja hi estem grimpant.

Pobre sender costerut de La

Foradada! L'aigua i els temporals se li han cruspit la terra, i hi han deixat, mal rosegats, els ossos del pedruscall. La talla de pins, amb l'escampadissa del ramatge, li han acabat de complicar l'existència. Els excursionistes es veuen obligats a fer equilibris per poder avançar.

Superat el primer difícil pendent, el camí s'aplana, el terra amoixa l'aspror, i els tres mosqueters, —en Carles, en Joan i el cronista— poden ablanir el primer esbufec de la tongada.

Enfront, s'alcen els penyals gegantins que haurem de salvar amb un camí de grau. Són les muntanyes abalmades que apunten l'altiplà dels Motllats.

Sobresurt el cim de Penya Roja, a 1.025 m. d'altura; un gall de cresta aixecada, tot autoritari, sobre una llocada de turons.

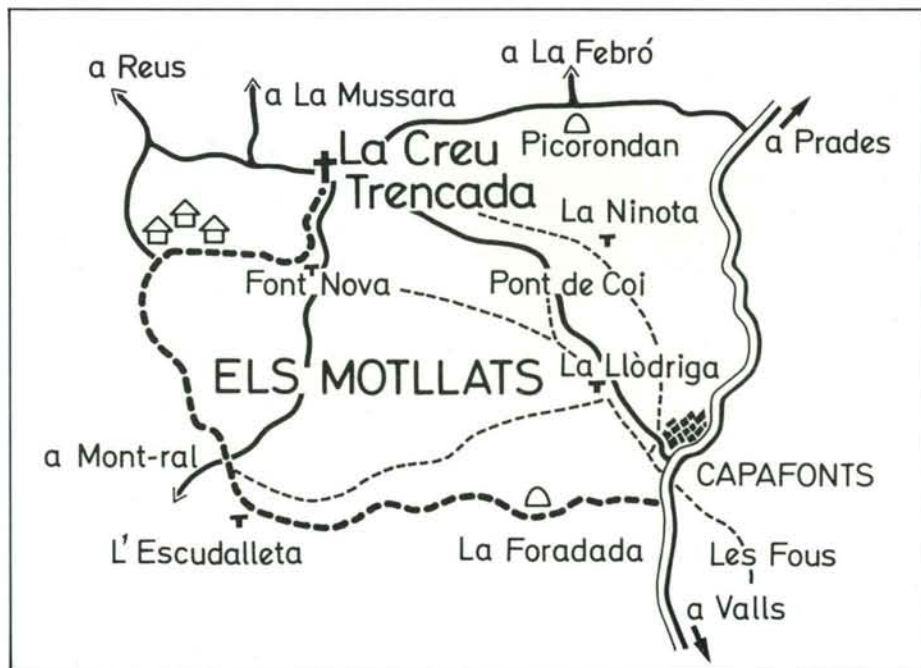
Portem vint-i-cinc minuts de camí. Per entre una vegetació esclarissada, clareja un ullat de llum. És La Foradada de Capafonts. El nostre sender afronta i travessa el forat en grau d'espadat. Vet aquí un sorprenent fenomen d'erosió de la pedra calcària. El forat és ample com una portalada de catedral. Des de l'altre costat, La Foradada és un marc barroc que enquadra la part baixa de la vall de Capafonts, per allí on el Brugent s'escola cap el congost de Les Fous. L'arcada és prima i clivellada, i hom es pregunta com és possible que romanguí ferma, a despit de temporals i turbonades.

El sender es va estirant pel flanc de la muntanya. És un camí-mirador de la vall capafontina. Els cingles formen diversos pisos, corcats d'esplugues. A baix, a la Llòdriga, diríeu que el Brugent ha sabut escollir, per a bressol del seu naixement, la naturalesa més tendra i captivadora. Capfons es va empentint com un pessebre. A la llunyania, la serra vermella de l'Abellera ensenya la taca blanca de l'ermita.

Ara, el sender s'oblida del panorama i s'endinsa, coster amunt, per una boxeda amb tot de retombs. Travessa el Puntal del Colomer, suau repetjó, i aconsegueix una altura de vora els mil metres, gairebé al nivell dels Motllats. El desnivell que hem superat, des que hem deixat la carretera, és de 260 metres.

El sender planeja, ara, entre el cingle allargassat de l'Escudelleteta i el torrent

Plànol de la nostra caminada a la Creu Trencada

de la Pixera, que desguassa vora la Llòdriga. Passem per la zona anomenada dels Glaciars. Quan, l'hivern, hi baixa aigua i bufa un vent fort, el líquid que es despenja per la cascada és aixecat i polvoritzat, i forma una broma de vapor com un fumerol blanc. Més d'una vegada, algun turisme que transitava pel coll de Prades ha cregut veure en la broma un incendi incipient, i ha acudit, tot esverat, a Capafonts per fer tocar les campanes a foc. Tanmateix, les campanes han restat mudes. Elles ja saben aquest fenomen.

L'espadat de l'Escudelleteta forma un seguit de balmes: deu en total. Hi ha signes inequívocs d'haver estat habitades (potser per primitius, o medievals) per carboners i per pastors. Hi ha una balma on, per un racó, diríeu que la pedra plora. És la font de l'Escudelleteta. El fil d'aigua es recull en un bassiol de la mida d'un platet.

Portem més d'una hora de camí, i aquesta font de l'Escudelleteta convida, amablement, a un plàcid descans. Una parella de mallerengues voleteja entorn de la balma. Deuen tenir el niu prop de la font. Que bé que hi escauen, en aquest paratge, les estrofes enceses del salmista:

*«Heu estès el cel com una vela,
Senyor.*

*De les fonts en feu brollar torrents
que s'escolen entre les muntanyes;
Els animals feréstecs s'hi abeuren,
les bestioles hi apaguen la set;
a les seves ribes nien els ocells,
que refilen entre les branques...»*

Després de l'Escudelleteta, es troba la Cova del Grèvol. És una espluga pregonia i bella, la més reeixida del cingle. Consta d'una doble cavitat, en una de les quals creix l'arbre que li ha donat el nom. Havia estat aixopluc de bestiar fins que, cap a la dècada dels quaranta, s'extingí la ramaderia dels Motllats.

El barranc de la Pixera, en aquesta altura del nostre camí, és, tan sols una breu sinuositat. Hi comença —o hi acaba— el camí carreter que anem seguint. El cingle de l'Escudelleteta es fon entre l'alzinar: som a l'altiplà dels Motllats.

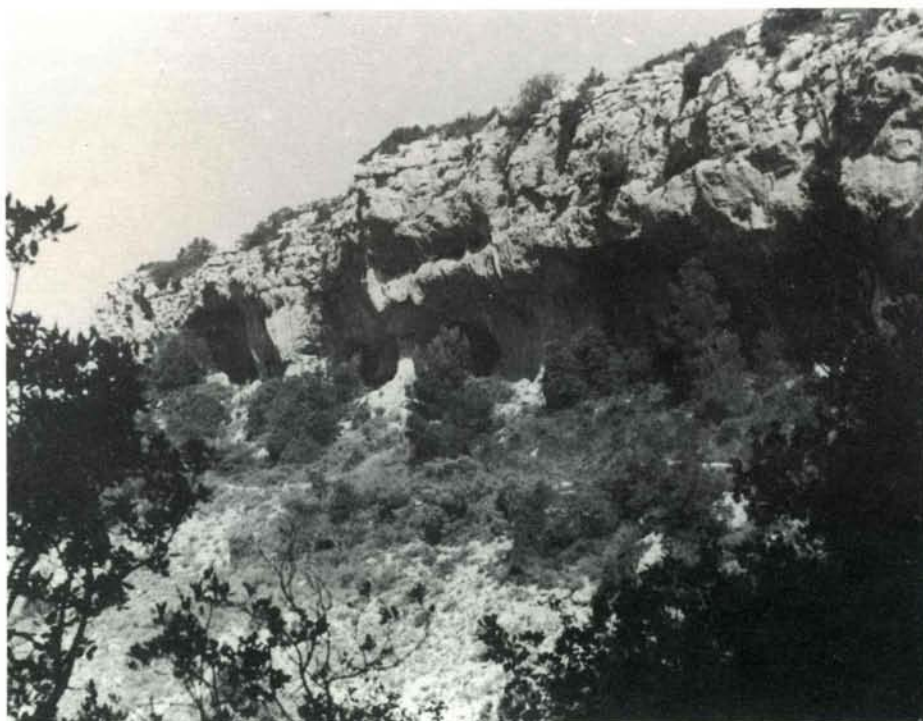
La impressió primera és la de trobar-nos en un país nou, singular i estrany, on qualsevulla cosa ens pot sorprendre. El clima de l'altura no permet el desenvolupament ple de la flora, que s'ha d'accontentar amb clapes d'alzines rodones i menudes, boixedes esponeroses, savines i càdec, i un herbassar picat de timó, de sajolida i de boixerola. Avancem com exploradors d'una pel·lícula d'aventures.

«Bufa!» ja estem implicats en un primer tràngol. Perpendicularment al camí, molt a prop nostre, travessa un animalot que recorda un gos llop, però que no és ni

Un muntanyam alterós i aspriu encercla la vall de Capafonts

L'espadat de l'Escudelleteta forma un seguit de baumes

gos, ni llop. El morro punxagut i la cua estarrufada revelen una guineu. En veure'ns, en comptes de posar-se a córrer, com solen fer els animals, s'atura; no sembla immutar-se gens ni mica. Els immutats som nosaltres: el cor ens fa una sotragada, de paüra o de recel. L'animal ens resulta una mena d'extraterrestre que vingués a contorbar la nostra pau. La bèstia ens mira de fit a fit, com estranyat de la presència dels tres personatges en un món que és més

d'ella que no pas nostre. Finalment, com si s'ho hagués estat pensant, decideix de prosseguir el seu camí, ni més de pressa ni més a poc a poc de com ho estava fent.

L'aparició de la guineu ha posat un color nou a la nostra caminada. Ara imaginem animals i feres arreu: senglars amagats per l'altiplà, genetes, teixons, musteles, fagines... De fet, els Motllats és un indret llarg de caça, preferit dels escopetaires de Capafonts.

«Ondia!» Una caseta groga i de xemeneia alta, com de juguina, apareix vora del camí. Un nou impacte a la nostra sensibilitat. Procurant controlar la nostra imaginació, pensem només en una casa de soplug dels talladors de pins. Tanmateix, la juguina respira un aire de misteri.

El camí, ample, es bifurca. Avancem per la dreta. L'herbassar es un eixam de papallones d'ales tacades.

Uns lladrucs llunyans comencen a pertorbar la pau de l'altiplà. «Es tractarà, potser, de gossos salvatges i famolencs, d'aquells capaços d'atacar, com llops, ramats sencers i fer-ne destrossa?» Els lladrucs són cada vegada més vius. El camí fa giravolts: puja per un repetit. Ara, el soroll de gossos s'apaivaga fins a fer-se un silenci total. A un cop de pedra del camí distingim un xalet de formes vistoses. Davant del xalet s'aixeca un obelisc de fàisó egípcia. Per sobre la tàpia baixa, que voreja l'edificació, treuen el cap, un, dos, tres gossos. Ens clissen, encuriosits. «Però, per què ara no borden?».

Un soroll de motor. Pel caminal de la dreta s'atansa un turisme i es para al nostre davant. El conductor, que ja no es jove, porta un casquet caqui, i nosaltres el confonem amb un treballador d'ICONA. però, no: és el senyor Martí, l'amo del xalet i dels gossos.

—Som excursionistes, de Valls, que hem pujat per la Foradada...

—Jo, pujo cada dia des de Reus, ara que m'he jubilat. Pel meu gust, prou m'hi quedaria, aquí, a passar-hi bones temporades; però ni a mi, ni encara menys a la meva esposa, ens fa massa peça, a la nostra edat, la soledat de l'indret.

El senyor Martí ha esdevingut el nostre amic i el nostre guia dels Motllats. Ara ens acompanya a la Font Nova. Passem per davant de dos, tres

La Creu Nova, feta de metralla soldada, en el centre sentimental dels Motllats

xalets (encara en construcció): és una mena d'urbanització incipient. L'absència d'arbres dona al paratge ondulat un color garriguenc, sorrut, melangiós, d'una finíssima sensibilitat.

Els Motllats és un lloc més aviat escàs d'aigua. La Font Nova és ubicada al centre de la zona, al peu del tossal de la Xanda. Ha estat la font dels pastors i dels camperols que conreaven aquestes comes. A la Font Nova, hi apaguem la sed i hi omplim es cantimplors.

Però el centre sentimental, romàntic i espiritual dels Motllats és, sense cap mena de dubte, la Creu Trecada. És la fita de la nostra excursió d'avui. Mig quart de camí, des de la Font Nova, cap a la banda de La Febró. Ja ens hi estem encaminant.

En atansar-nos-hi, descobrim una creu ferma, de notables proporcions, transparent, ben original, aixecada sobre un piló d'obra.

—La creu que veieu —ens explica el senyor Martí— no es pròpiament la Creu Trecada. Aquesta és una creu nova, plantada al costat de la Trecada.

I, ja arribats, ens ensenya la base o el pedestal de l'antiga creu, que les bardisses volen dissimular. El Senyor Martí prossegueix:

—Per aquest indret passava el camí ral que anava de Reus a Prades. Algun accident històric, potser la mort d'un traginaire, motivà que s'hi aixequés una creu commemorativa, segurament de pedra. Però aquesta creu, amb els anys, s'esberlà. D'aquí, el nom de la Creu Trecada.

—A la calma del Motllars —continua el Senyor Martí— vingué, alguns anys, un regiment de soldats a fer-hi pràctiques militars. A terra hi restà molta metralla. Aleshores, jo em vaig entretenir a recollir-ne i soldar-la, i hi vaig muntar la creu que esteu veient.

Ens hi trobem bé, a la Creu Trecada. Les alzines disperses fan un marc gentil i bucòlic a la Creu. Hi ha un pessebre, curiosament entaforat dins allò que fou un dipòsit de moto. Es veuen cintes i pasquins del pas de les «tot-terreny». L'indret és una cruïlla de camins: cap a La Mussara i Reus; Mont-ral, pel pla de Llauradó; a Prades, frec a frec del Picorondan; i, naturalment, cap a Capafonts. El nostre guia ens informa que, per a la tornada, tenim dos itineraris més directes que el de l'Escudellet: podem arribar a Capafonts pel Pont de Goi i la Llòdriga, o pel Barranc de la Llenguaeixuta i la Ninota.

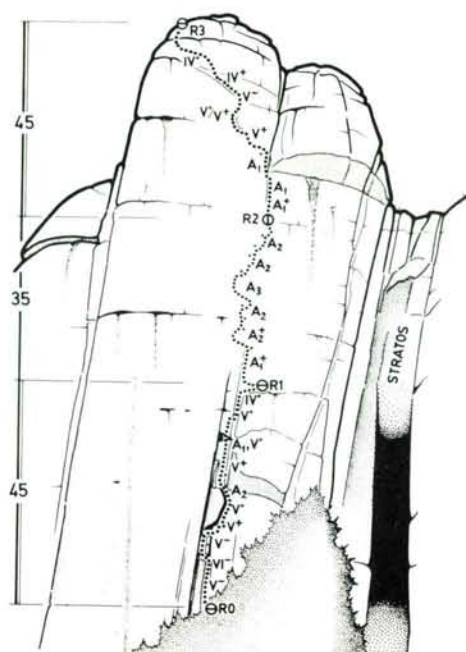
És el moment d'acomidar-nos del senyor Martí. Heus ací un home de la natura i de l'aire lliure, avesat a les remors boscanes i al cant dels ocells. Ja el perdem de vista entre les alzines, en direcció al xalet dels cans i de l'obelisc. El seu record perdurarà en els nostres cors.

* * *

Hem plantat la taula a l'ombra de la Creu i de les alzines. De les motxilles van sortint els entrepans, la botifarra, el formatge, el vi negre i la fruita. Els nostres llavis entonen una cançó:

«Oh Pare Déu, que alimenteu
els animals i ocells del bosc.
Beneïu aquesta taula,
els nostres cants i els nostres cors.»

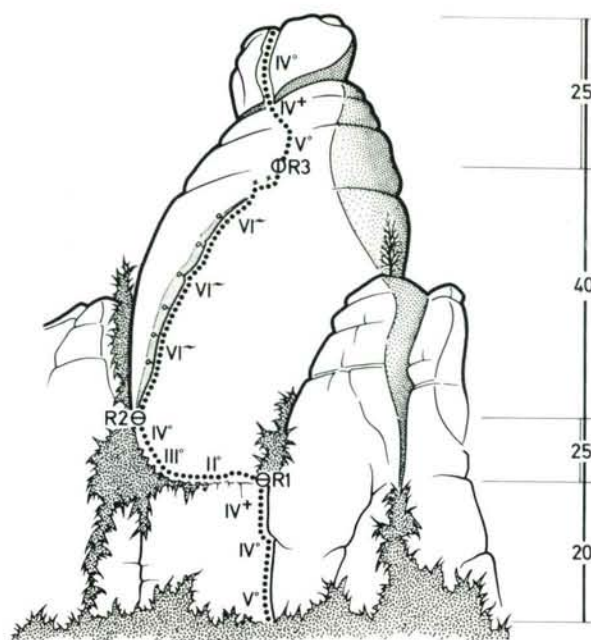
MONTSERRAT (Miranda de S.Antoni - Nord)

Via «Fredri-Armand»
120 m ED^o A₃

1.ª asc.: 23 agost 1985
per: Fredi Parera i A. Ballart

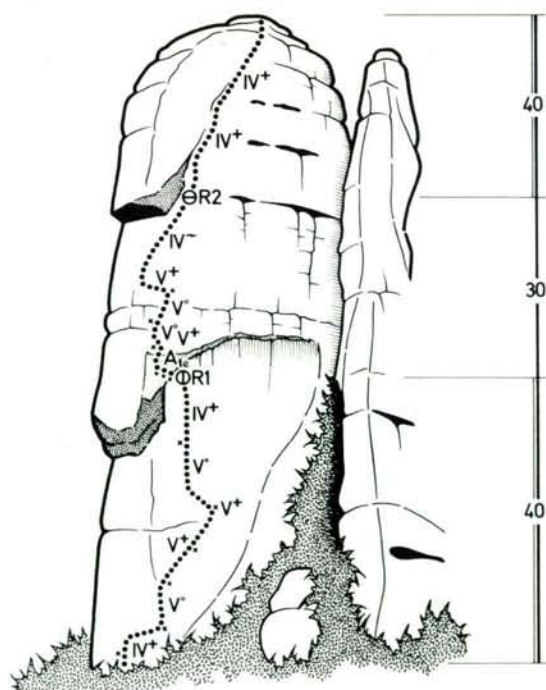
MONTSERRAT (Sant Antoni. La Desgraciada)

Via «Pasos de Otoño»
110 m ED⁻

1.ª asc.: 1 octubre 1985
per: Manuel Pérez «Lete»

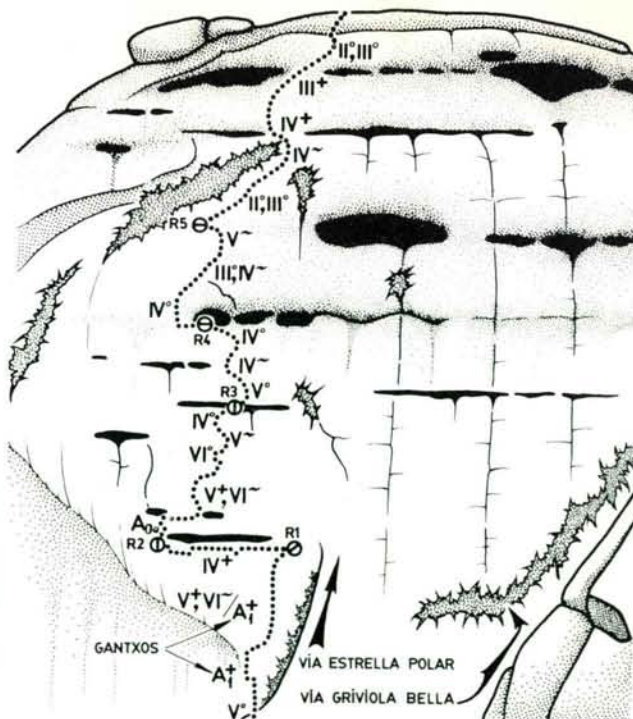
MONTSERRAT (La Plantació. La Presidenta)

Via «El tiempo se acaba»
110 m MD+

1.ª asc.: 15 gener 1984
per: Salvio Oliva i Manuel Pérez

MONTSERRAT (El Montgrós)

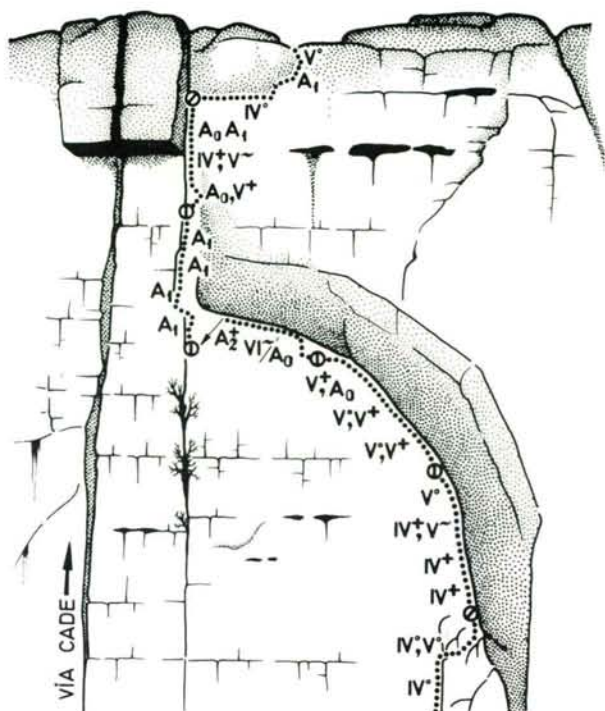

Via «Verdaguer-Amigó»
200 m ED- A₁

1.ª asc.: 6 octubre 1985
per: Anna Amigó, J. Verdaguer i
J.Lluís Moreno

MONTSERRAT

(Paret NO d'Agulles)

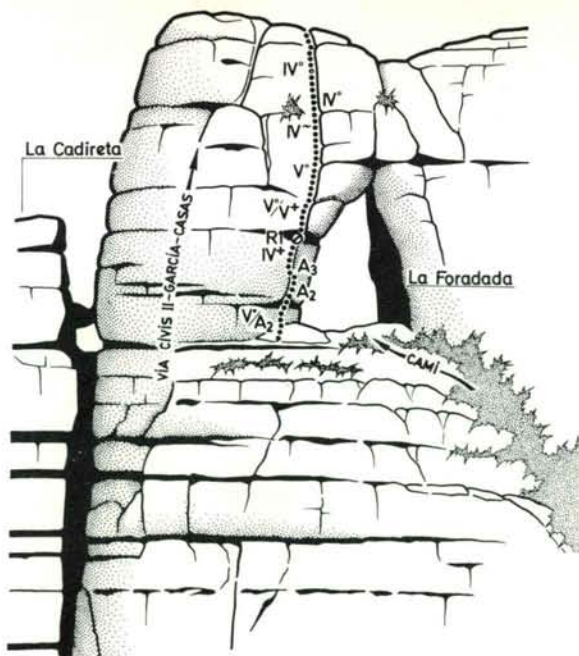

Via «Verdaguer-Sasot»
180 m ED⁻ A₂

1.ª asc.: 29 novembre 1985
per: Jordi Verdaguer i Josep
Lluís Sasot

MONTSERRAT

(Agulles. La Foradada)

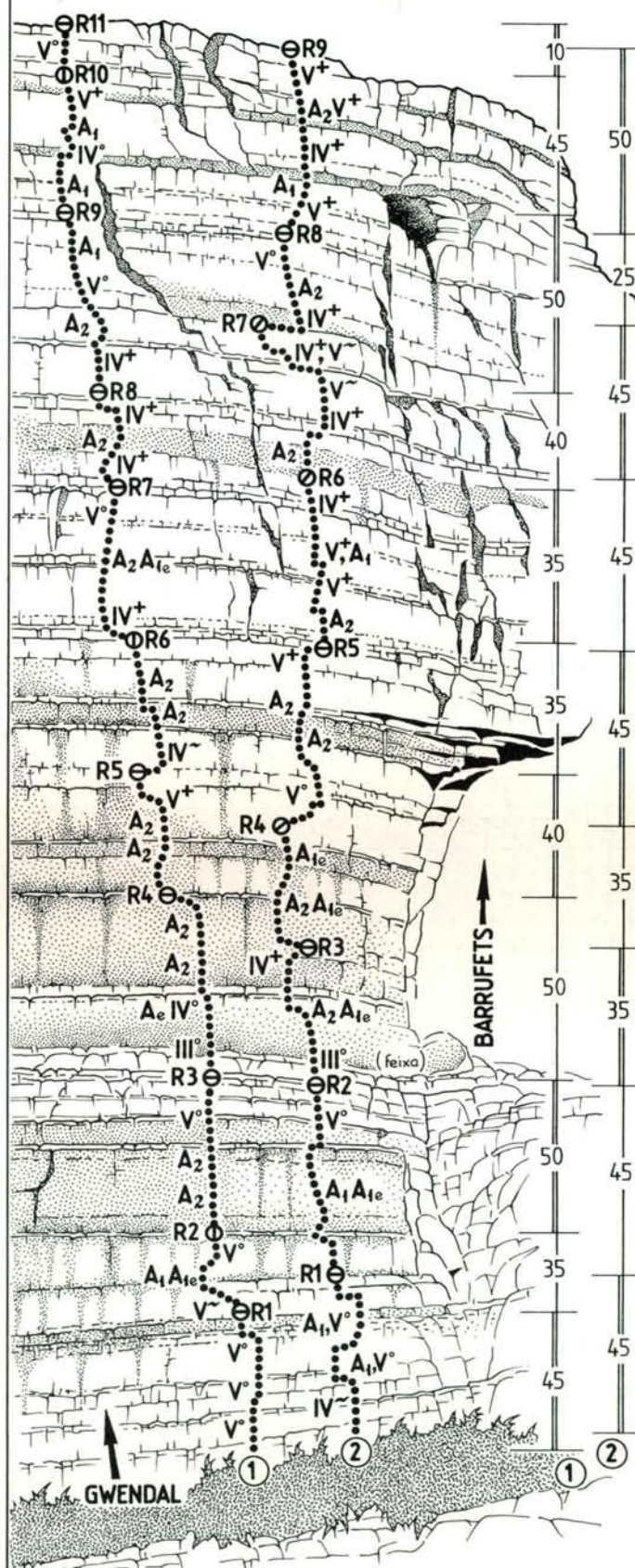

Via «Quimeta Tudons»
50 m MD⁰ A₃

1.ª asc.: 25 novembre 1985
per: Jaume Ganges i Albert
Ibàñez

MONTSEC

(Roca Regina)

- 1) Via «Arkalis»
350 m MD⁺ A₂
- 2) Via «Thor»
370 m MD⁺ A₂

1.ª asc.: tardor 1985
per: Jesús Gálvez i Félix de
Pablos

Miquel Bosch i Serra

En aquest número, per fi podem oferir un resum, malauradament incomplet –però força interessant i representatiu– de les darreres exploracions fetes a l'Estat espanyol, amb especial referència a les campanyes de l'estiu del 1985.

PICOS DE EUROPA

Massís Occidental

● A la zona de Jultayu, els anglesos de le l'O.U.C.C. hi han explorat una tercera entrada, anomenada *Pozu dos Caracoles*, al *Pozu del Xitu*. Les altres dues són el mateix *pozu* i el *Pozu La Crista*, enllaçant el sistema l'any 1984. El desnivell total resta el mateix: -1.148 m.

El *Pozu F.20*, explorat fins a -382, és molt possible que formi part del sistema *Pozu Jorçada Blanca*– *Pozu Las Perdices* (-590). Molt a prop d'allí, en el *Pozu Conjurtao* (F.30), descobert l'any 1980 i redescobert aquest estiu, han arribat fins a -452 m. Ambdues cavitats continuen.

● Els grups lleonesos «Matallana» i «La Robla» han explorat, prop de Caín, un nou avenc d'uns 500 m de fondària. La cavitat inclou un pou d'uns 100 m i un gran pou intern de 305 m de profunditat.

● A la *Sierra de Beza*, el S.C. Aude ha perllongat el *Pozo Toneyo* fins a -485 m en un gran caos. El recorregut és de 2.800 m. També ha explorat el *Pozo Las Palomares*, fins a una estreta a -300 m i els *Sumideros de Toneyo*, fins a -230/2.800 m.

● El *Pozo de Cuetalbo* ha estat explorat per la YUCPC i la SEI fins a un sífo a -650 m. Una altra via ha estat explorada, fins a -634 m, a la capçalera d'un pou que encara no ha estat davallat.

També han explorat B10 fins a -300 m, i d'altres cavitats menors: gairebé totes continuen.

Massís Central

● El S.C. Seine, gràcies al transport per helicòpter d'una tona de material, ha pogut assolir la sala terminal de la *Torca del Trave* a -1.256 m, on l'aigua es perd sota una platja de petits còdols. La ressurgència es troba a 3,5 Km de distància i a 340 m de desnivell. El recorregut total de la cavitat és de 2.685 m.

Immediatament després, l'equip francès va explorar la *Torca de la Laureola*, fins a -830 (topog. fins a -780 m).

● El GES del CMB ha avançat fins a -852 m a la *Torca del Jou de Cerredo*. Allà, els ha deturat un caos de blocs en una gran sala. També s'hi han explorat altres vies laterals; una d'elles arriba fins a -730 m i continua.

● A la *Sima de la Torre de Altaiz* – *Sima de Jou de Llorza*, la A.S. Charentaise ha davallat 25 m més fins a una obstrucció estalagmítica, a la cota -608 m.

Massís Oriental

● La *Torca T.173* ha estat explorada per la L.U.S.S. fins a -817 m. L'any anterior, ells mateixos assoliren -500 m a través de meandres i pous molt estrets. Des d'allí fins al sífo terminal, la cavitat esdevé més fàcil i còmoda.

MONTES CANTÁBRICOS

● El S.C. París ha explorat 3.565 m de galeries noves al Sistema *Cueto-Coventosa-Cubera*, en dos campaments interiors: un, durant el Nadal de l'any 1984, i l'altre, el passat mes d'agost. Amb això, el recorregut total passa a ser de 28.708 m.

● A la *Red del Hoyo Grande*, el S.C. Chablis i el S.C. Dijon han superat les estretors finals a -435 m, i han avançat fins a -471 m, on s'han aturat, mancats de temps, en un llaminador de 50 cm d'alçada i d'uns 50 m d'amplada. El recorregut total s'eleva a 15.300 m. La unió amb la propera *Cueva de la Hasa* (4.550 m) no s'ha pogut fer.

● El S.T.D. de Madrid ha reemprendut l'exploració de la

Torca de los Corrales del Trillo (també coneguda com a *Sima de la Peña del Trillo*), i hi ha aprofundit fins a -440 m, amb 1,5 Km de recorregut.

● Durant els anys 1983 a 1985, el Sistema *Garma Ciega-Gellagua* ha estat retopografiat per un interclub francès. La cota del sífo terminal seria -825 m i la de la ressurgència de *Las Fuentes*, -835 m, sempre respecte a la boca superior.

● La *Torca de Azpilicueta* ha estat connectada al sistema *Coterón-Reñada* pels anglesos de la M.U.S.S. El recorregut total s'eleva a 19.349 m, i el desnivell assoleix -305 m en el sífo de *La Reñada*. Paral·lelament, han continuat les exploracions a les *Cuevas de la Uzueca* (15.845 m), *Cueva de Riaño* (4.265 m), *Cueva de Llave* (3.776 m, més 1.000 m explorats) i a la *Torca del Mostajo* (4.839 m, més 200 explorats).

● A la *Red del Silencio*, els grups S.C.M. J.C. Rodez, Alpina (Millan) i G.A.E.S. (Bilbao) han explorat 1.300 m de noves galeries. El desenvolupament topografiat assoleix 44.600 m, mentre que l'explorat és d'uns 47 Km. La fondària resta la mateixa: -460 m.

La *Torca del Regato*, capçalera de l'afluent subterrani del *Pasodoble*, ha estat explorada fins a un sífo, a -405 m, amb un recorregut total de 1.077 m.

● El G.E. Edelweis ha acabat l'exploració del sistema C.M.G. – CM. 20 – CM. 25, amb 6 Km de recorregut i un punt baix a -400 m.

● A mitjan agost, el G.E.E. realitzà l'enllaç entre el *Ojo del Río Guareña* i la resta del complex, i portà el recorregut total d'aquest a 88 Km.

Els primers dies de setembre, un important esforç logístic, a càrrec del mateix grup, del S.T.D. del G.E. Alavés i del G.E. Esparta (Baracaldo), fracassà en voler forçar els sifons terminals de la *Galeria del Aburrimiento (Ojo Guareña)* i la *Torcona*. Ambdós es mostraren impracticables al

cap de 100 i 150 m respectivament. La més que possible unió hauria portat el sistema fins als 92 Km de recorregut.

● En un campament d'11 dies, 13 espeleòlegs del G.E.A. i del G.E.E. topografiaren 6 Km de noves galeries a la Sl.44 (*Sierra Salvada Vizcaya*). El recorregut topografiat és de 24 Km; però, l'explorat, pot arribar als 26 Km. La fondària màxima és de -219 m.

● Resta a confirmar l'exploració de dos avencs, de 300 i 500 m de fondària, pel grup Aloña Mendi E.T. en una depressió situada per damunt de Arechavaleta.

PIRINEUS

● A la zona del Mont Perdut, el G.S. Pyrenées hi continua les exploracions. Aquest n'és l'estat actual: *Sima del Marboré* (-401 m/4.744 m); *Cueva del Fraile* – *Sima de la Tartracina* (-415 m/4.506 m) i *Sima de los Caballeros* (-380 m/1.010 m).

● El G.E.G. ha explorat les galeries noves del C.9 (o Avenc Badalona) fins a un sífo terminal de bones dimensions i millor aspecte, a -830 m de fondària.

CANÀRIES

● Els bussadors del S.T.D. han continuat l'exploració del *Túnel Atlántida*, on han assolit els 1.570 m de distància i la cota -60 m. Per a efectuar part de la descompressió en sec, utilitzaren una campanya especialment dissenyada i construïda per ells mateixos. Aquesta exploració serà objecte d'un programa de T.V.E.

«ISLANDIA: VIATGE AL CENTRE DE LA TERRA», EL MILLOR FILM ESPANYOL D'ESPELEOLOGIA

La pel·lícula «*Islàndia: viatge al centre de la Terra*» de la nostra consòcia Montserrat Ubach, ha obtingut el «Premi a la millor realització espanyola» en el Festival Internacional de Cinema Espeleològic que,

des de 1981, organitza l'Espeleo Club de Gràcia, a Barcelona.

En aquesta quarta edició del Festival, hi han participat més de 30 films, en 16 mm i Super/8, procedents d'Espanya, França, Bèlgica, Txecoslovàquia, Itàlia, Suïssa, Portugal i Gran Bretanya.

«*Elusive Depths of México*», de 16 mm, del realitzador anglès Sid Perou, ha merescut el gran Premi del Festival.

«*Islàndia: viatge al centre de la Terra*» és una pel·lícula en super/8, filmada durant la campanya espeleològica que Toni Nubiola, autor de les imatges, i la realitzadora, Montserrat Ubach, van portar a terme a Islàndia.

El guió del film fuig del reportatge convencional i es basa en la novel·la de Jules Verne, «*Viatge al centre de la Terra*». Tot recollint les excel·lències d'un país tan espectacular com Islàndia, i també els fenòmens vulcano-espeleològics i subglacials explorats durant la campanya, s'hi segueix el mateix recorregut que el dels protagonistes de la novel·la: des de Reikjavik fins al cràter del volcà «Snaefells». Segons la fantàstica imaginació de Jules Verne, és en aquest cràter on s'obre el camí que mena al centre de la Terra.

Aquesta pel·lícula acaba també de ser guardonada en el «VII Certamen de Cinema Amateur de Vilafranca del Penedès».

«*Islàndia: viatge al centre de la Terra*» ha passat a formar part del dossier de pel·lícules i muntatges audiovisuals que Montserrat Ubach ve presentant, principalment, a entitats excursionistes i d'arreu de Catalunya. Els interessats en una projecció poden posar-s'hi en relació al telèfon 218 44 28.

Poc abans de tancar l'edició d'aquest número, ens hem assabentat que la pel·lícula ha tornat a ser guardonada; aquest cop amb la 1.ª Medalla del «XXVIII Certamen de Films Amateurs d'Excursions i Reportatges» organitzat per la secció de cinema del Centre. Felicitats a la seva realitzadora.

ACTES

ÉS OBERT ALS ESTRANGERS EL PAS FRONTERER DE KHUNJERAB

L'Ambaixada del Pakistan a Madrid ens informa que, a partir del proper dia 1 de maig de 1986, quedarà obert als estrangers el pas de Khunjerab, que permet el trànsit per carretera entre la Xina i el Pakistan.

Els estrangers que desitgin viatjar a través d'aquest pas, hauran d'obtenir un visat. Aquesta condició, l'hauran de complir també els súbdits d'aquells països que tinguin acords d'exempció de visat amb el Pakistan i amb la Xina.

La nota afegeix que l'autopista del Karakorum, d'uns 800 Km de longitud, passa per les agrestes serralades de l'Himàlaia, l'Hindukush, el Karakorum i Pamir, toca el territori xinès a Khunjerab, a una alçada de 4.795 metres sobre el nivell del mar. Aquesta autopista ha reobert el camí que exploraren el pelegrí xinès, Fa Hsien, el segle XI, i Marco Polo, el segle XIII.

Durant anys, viatjar per la Xina, seguint les empremtes de Marco Polo, ha estat un somni, tant d'aventurers com de comerciants. Aquest sentiment va quedar demostrat entre els estrangers participants a les Convencions de Turisme celebrades al Pakistan, durant els últims quatre anys. S'espera que l'obertura del pas als estrangers ajudi a promocionar el turisme.

El govern del Pakistan està prenent les mesures necessàries per tal de simplificar les formalitats frontereres, pel que es refereix a la immigració (passaports, visats, duanes, certificats mèdics, etc.), i estableix un lloc de control combinat a Sust. Aquest lloc disposarà de serveis mèdics que facilitarà el govern del Pakistan als estrangers en trànsit entre aquest país i la Xina. També ha previst mesures per a incrementar

les places d'allotjament i els mitjans de transport per l'autopista del Karakorum, per a una major comoditat dels viatgers.

Assemblea del CAF

Els nostres President i Tresorer, Josep M.ª Sala i Josep Abril, van assistir, invitats pel Club Alpí Francès, a l'assemblea general d'aquesta entitat, que es va celebrar a Pau (França) els dies 25 i 26 de gener, en la qual entre altres temes, s'hi va elegir nou president del CAF per un període de tres anys. La persona escollida, fou el Sr. F. Henrion, a qui desitgem el millor encert en la seva gestió.

També hi assistiren representants de l'Aragó, del País Basc i de Suïssa. Després de l'Assemblea, tots foren convidats a visitar l'estació francesa d'esquí de Gourette.

EL PRIORAT DE LA CARTOIXA D'ESCALADEI

El 14 de gener es va presentar, a la sala d'actes del CENTRE, aquest nou llibre que ve a sumar-se als títols que fan referència a la comarca del Priorat. Aquesta obra fou presentada, alhora, per la Fundació d'Història i Art Roger de Belfort i per la nostra Entitat.

Obrí l'acte el nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, qui cedí la paraula al consoci i bibliotecari, Modest Monlleó, el qual presentà els dos autors del llibre: el professor Pere Anguera i el jurista M. Aragonès i Virgili. De l'obra, de la que féu un breu resum, n'esmentà com a parts complementàries les fotografies degudes a Ramon Quadrada, així com les il·lustracions de Laura Pinet i la poesia de Joan Ferrer.

Foren els autors qui es van estendre més en detalls de la realització i del contingut del llibre, que ve a ser una síntesi històrica i econòmica del Priorat d'Escaladei, la importància del qual fou d'una dimensió tan abassegadora que arribà a

donar nom a la comarca.

El nostre consoci, Josep Iglésies, que havia prologat el llibre, hi intervingué a continuació amb un documentat resum geogràfic i demogràfic de la comarca. Finalment, Josep M.ª Sala va cloure l'acte amb unes encertades paraules amb què agrai als autors l'aportació d'aquest nou llibre per a l'enriquiment de la bibliografia catalana i, al capdavant, a favor del nostre excursionisme.

D. Aloy

50e ANIVERSARI DEL CLUB MUNTANYENC MOLLET

Amb motiu del seu 50e aniversari, el Club Muntanyenc Mollet va portar un piolet al cim del Bastiments, el mes de juny de l'any passat.

Ens complau de reproduir la fotografia commemorativa de l'acte, i felicitem l'entitat germana per haver assolit aquest aniversari, tot desitjant-li molts èxits en el futur.

DEL MEU SARRÓ

Amb aquest encapçalament, tan familiar a casa nostra, tinguérem, a la Sala d'Exposicions, del 17 al 28 de febrer, una col·lecció d'aquarel·les de l'artista Ramon Pujol i Alsina, les

quals, a més del seu valor artístic indiscutible, ens aporten documentació pictòrica de contrades catalanes ben variades com Espot, Joanetes, Llerona, Susqueda, Matadepera, Dosrius, El Far, Santuari de la Salut, Palau Sator, Sant Julià de Cabrera, Marganell, Costa Brava, etc.

L'obra del consoci Pujol, excursionista sensible i observador, és d'una gran força plàstica i espontània, cada cop més depurada; podríem dir que el seu «llenguatge» és més directe, la seva expressió sintetitzada més eloqüent, i tota l'obra, en conjunt, d'una meravellosa bellesa cromàtica, harmònica, lumínica i ambiental.

L'exposició fou molt visitada, i els comentaris sempre eren elogiosos. Endavant, amic! Esperarem, amatents, la teva nova i periòdica aportació artística. Ens tens enllaminits.

M.M.

EXPOSICIÓ D'ESCULTURES DE CARME CAMPÀS

Del 2 al 15 de febrer, a la Sala d'Exposicions del Centre es va poder admirar una mostra de l'art escultòric de l'artista Carme Campàs, de Vallgorguina, composta de 50 obres treballades amb fang, terra cuita, ceràmica, material refractari, gres, etc., figures i plats; tot un ventall artístic representatiu del món exòtic, religiós, de la pagesia, del ballet, o costumari, interpretat amb pulcritud, amor, sensibilitat artística i dignitat professional.

Carme Campàs havia exposat amb anterioritat a Mataró, Arbúcies, Sant Hilari Sacalm, Llinars del Vallès, Sant Celoni, Arenys de Mar i Vic.

Ens congratulem d'haver tingut el goig de tenir a casa nostra, durant uns dies, l'obra de Carme Campàs, i felicitem al promotor d'aquesta quinzena artística, el consoci Jaume Vives i Mateu.

BIBLIOGRAFIA

ELS MASOS DE SANT JOAN DE LES ABADESSES:
Dibuixos de JOSEP SURROCA. Textos de JORDI MONÉS. Format 24 x 23 cm. Relligat en tela. CANELLES Editors. Sant Joan de les Abadesses.

Es tracta d'un llibre magníficament editat, i cal felicitar el maquetista per l'encert a escollir la tipografia, pels espais blancs reservats, marges i disposició, i repartiment general de l'obra. És un llibre que entra pels ulls i que us incita tot seguit a la lectura d'aquesta original monografia dels masos de Sant Joan de les Abadesses, i encara més a assaborir amb delectança la contemplació dels dibuixos, de cada un dels masos ressenyats. El llibre s'inicia amb un pròleg de mossèn Antoni Pladevall qui, amb el seu mestratge habitual, ens fa un bon resum d'allò que és el treball, i ens remarca de forma especial el fet notable que, els autors, que són gent de marina, s'han sentit atrets per un racó privilegiat del nostre Pirineu.

Recomanem de llegir amb atenció aquest pròleg, puix situa el lector, i l'esperona a girar fulls amb avidesa, per a ben conèixer l'obra dels bons amics Monés i Surroca. En la presentació que ells ens fan, s'hi fa ben palès que ha estat un treball fet amb molt d'amor, i de gran sensibilitat pel paisatge i el món pagès que els motivaren per a dur a bon terme (superant dificultats, que sempre n'hi

ha) el bell exemplar que tenim a les mans. En el capítol de regraciaments, ens plau constatar-hi que l'Estudi de la Masia, del Centre Excursionista de Catalunya, hi figura ben destacadament.

A la «Introducció», els autors ens expliquen el propòsit i l'abast de la seva obra, de la planificació i estructura, per tal de poder-ne fer una lectura ben eficient.

En la narració històrica, se'ns dona una informació completíssima del període medieval (des de la fundació del monestir de Sant Joan, any 887, fins a finals del s. XV). Vénen després les dades històriques sobre l'edat moderna (a partir dels fogatges de 1497 fins a 1787) i augmenta l'interès informatiu amb els gràfics III i IV: el primer, que ens mostra l'evolució de la població de Sant Joan de les Abadesses en el període 1497-1787; i el segon, en la comparació dels noms dels masos, des del capbreu de 1397 fins als nostres dies. És particularment interessant la informació que se'ns dona del molí de l'Abadia, i dels seus plets i qüestions. Per a la gent de Sant Joan de les Abadesses, era obligatori moldre el gra al molí de l'Abadia, i els qui ho feien en molins de fora vila eren considerats infractors i, com a tals, sancionats.

Al capítol on se'ns parla de l'època contemporània, la informació és un relat de l'evolució demogràfica de Sant Joan de les Abadesses, des de principis del s. XIX fins als nostres dies.

Aquesta informació ve completada per una colla de gràfics (del V al XIII), on ens és possible d'estudiar l'evolució de la població, conèixer el nombre d'habitants, els masos en actiu, els problemes d'escolaritat i d'analfabetisme, i força dades socio-econòmiques (especialment interessants els gràfics XI, XII i XIII, que són fets amb dades del 1980). Vers la fi del capítol, i a l'apartat 3.4, s'hi fan uns comentaris de tipus arquitectònic sobre els

masos dels ss. XVI i XVII. S'hi acompanya un dibuix que mostra els elements de la construcció i la distribució dels espais constitutius del mas. Acaba el capítol amb una relació de la vida i dels costums en el món pagès de Sant Joan de les Abadesses.

Tot seguit hi ha la llista dels masos, dels quals ja es coneixia l'existència a finals del s. XVIII. La segueix una altra llista amb el nom de tots els masos que figuraven en el plànol de Sant Joan, del 1899.

Finalment, entrem a la part més important del llibre, els 158 dibuixos dels masos de Sant Joan. Comença pels masos situats a la zona est, entre el Ter/Riera de Malatosca; zona nord; zona sud, riu Ter/riu Arsamala; i, finalment, la zona est. És veritablement extraordinari el treball fet per l'amic Surroca, i cal felicitar-lo per haver reeixit tan bé en una feina tan compromesa. L'amor a la terra ha estat allò que ha fet possible que el professionalisme d'en Surroca assolís la cota de la perfecció.

Dels textos d'en Jordi Monés cal remarcar-ne la seriositat, fruit d'un estudi conscient i aprofundit. Aquest treball serà, ja per sempre, un llibre de consulta, no sols pels amics de les masies, sinó també per tots els qui s'interessen pels problemes socio-econòmics de la nostra pagesia.

Hi ha quatre masos: can Barraca, La Serra de Cadell, el Molí de Malatosca i el Cavilar que, per llurs característiques especials, van acompanyats del dibuix de la planta corresponent.

El llibre acaba amb un vocabulari de mots no massa corrents, la llista bibliogràfica, i un magnífic mapa, que jo qualificaria de filigrana, ja que hi ha reproduïts en miniatura els dibuixos de tots els masos, situats cadascun al seu lloc corresponent.

Insisteixo a remarcar la categoria d'aquest llibre. El crec imprescindible per a tots els qui s'interessen no sols per la tipologia dels diversos masos, sinó també pel tipus de vida que hi

mena la nostra gent del món rural (en aquest cas, el de la bella raonada pirinenca de Sant Joan de les Abadesses).

RAMON PUJOL i ALSINA
(Octubre de 1985)

**GARROTXA
COMANEGRA - BESTRACÀ
- BASSEGODA - EL MONT.**
Editorial Alpina, 1985.

Ens ha arribat la darrera edició posada al dia del mapa d'aquesta comarca tan interessant per als excursionistes.

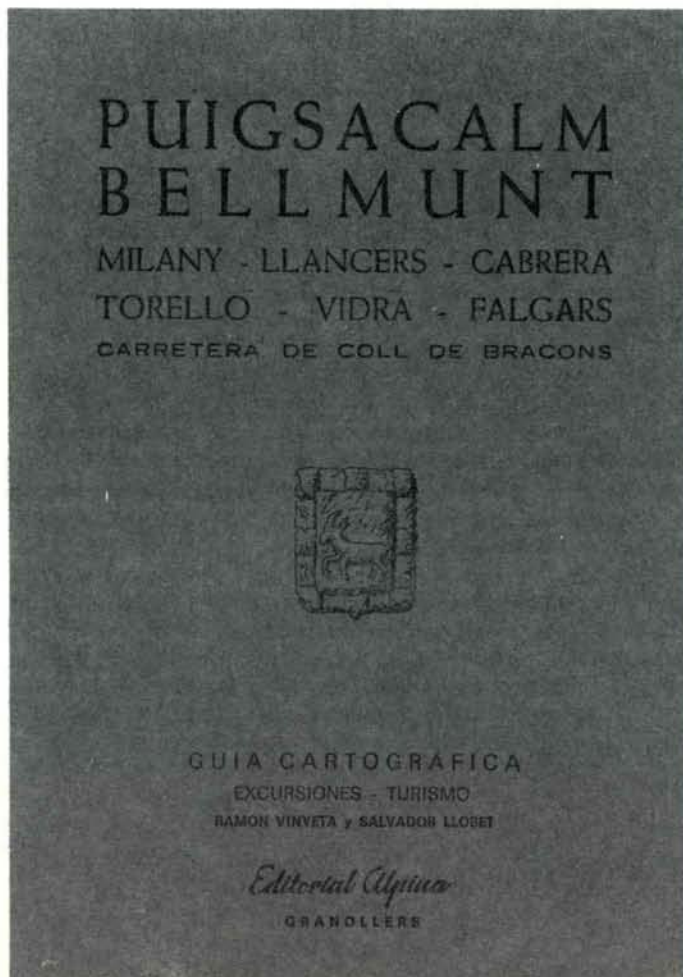
D'antuvi, l'extraordinària quantitat de topònims expressa la dedicació i el professionalisme dels editors, la qual cosa és més d'agrair tenint en compte que, pel que fa a l'Alta Garrotxa, els mapes existents, tot i el seu mèrit, els trobem incomplets o, almenys, poc definits.

En aquesta acurada edició s'ha ampliat el sector nord, on les referències trenquen la unitat del full cartogràfic i se sobrepassen els límits convencionals del mapa, a benefici d'una major informació. Tot i així, creiem que caldria ampliar una mica més aquesta part nord, a fi d'incloure-hi tota la capçalera de la Muga amb el popular hostel del seu nom, en el límit fronterer, ja que ara com ara aquest hostel continua essent fita obligada en les travessades per aquell sector.

Resulta de gran interès la regió volcànica d'Olot, que envolta la població, on el lector es perd entre la profusió toponímica i l'abundància de senders i corriols que il·lustren el mapa. A la guia cartogràfica, el capítol dedicat a l'espeleologia insereix un catàleg de 114 avencs i coves i és, junt als itineraris d'excursions, el complement adequat que fa més estimable aquest mapa de la Garrotxa, emmarcat entre Beget i Albanyà, Ridaura i Besalú, el Puigsacalm i Banyoles.

**PUIGSACALM - BELLMUNT
MILANY - LLANCERS -**

MUNTANYA

**CABRERA - TORELLÓ -
VIDRÀ - FALGARS.**
Editorial Alpina, 1985.

Aquest full, que inclou també les serres de Curull, de Santa Magdalena de Cambrils i el cingle d'Aiats, ens consta que ha estat i és un dels més utilitzats per afeccionats a la muntanya, tant per la seva proximitat a Barcelona com per les comunicacions, en especial des que es va obrir la carretera de la collada de Bracons.

Per la mateixa raó, en canvi, els refugis ubicats en el sector no són massa freqüentats com a tals, o sigui com a suport (tal com solen ser-ho els refugis pròpiament pirinencs), atesa la proximitat de nuclis de població i l'extraordinària facilitat de desplaçament de què avui es disposa. Força gent de les veïnes poblacions solen freqüentar aquesta contrada, àdhuc en un pla d'excursió matinal (al santuari de Bellmunt i al mateix Puigsacalm).

Ja en els anys 1950,

Ramón Vinyeta, amb les seves monografies «Bellmunt» i «Puigsacalm» va fer conèixer aquestes boniques serres, i ara Editorial Alpina continua posant els mapes al dia per a ús dels excursionistes.

**GRAN BARCELONA.
COLLSEROLA - TIBIDABO.**
Ed. Alpina, 1984.

Un dels mapes més susceptibles d'ésser refets continuament és el plànol de l'anomenada Gran Barcelona, a causa del continuat creixement de vials i urbanitzacions dins l'àrea metropolitana (Sant Feliu de Llobregat, Molins de Rei, El Papiol, Rubí, Cerdanyola i Sant Cugat).

Aquest és un mapa, l'actualitat màxima del qual s'hauria de fixar entre 1-2 anys. Amb tot, la densitat de població i els canvis són tants que ha arribat el punt en què, al mapa de l'Alpina, solament s'assenyalen els vials més importants i significatius, a fi d'evitar un

immens enfarfec que seria impossible d'assimilar a primera vista (l'obra), si bé molt completa, aleshores seria, com a mínim, poc pràctica). Llevat en el cas que es reduís l'escala a 1:20.000, o menys (l'actual edició és a l'escala 1:25.000), la qual cosa òbviament reduiria l'àmbit de la zona estudiada.

Amb tot, els itineraris descrits a la guia continuen essent vàlids, així com les dades de poblament, que s'hi han actualitzat, les notes històriques —sempre vàlides— i altres dades i característiques de l'obra.

**ANDORRA I SECTORS
FRONTERERS:
ENGORGS - PUIGPEDRÓS
- ESTANYS DE LA PERA.**
Ed. Alpina, 1984.

El mapa andorrà és, per als excursionistes, una de les versions més reeixides i potser de més sortida d'aquesta Editorial. La primera edició que Alpina féu del país andorrà comprenia sols la Valira d'Ordino seguida del Baix Valira, ja que es preveia que altres fulls s'anessin acoblant fins a formar el mapa de conjunt del Principat.

Més tard es va creure més interessant publicar aquest mapa en un sol full, menys ampliat però de més utilitat turística i excursionista. Les pistes, els refugis, les cabanes, els centres d'esquí i els terrenys de càmping hi són actualitzats amb claredat i precisió, com ho són les Parròquies en què són dividides les Valls, els itineraris a peu i els turístics.

A part, tant les estacions com els itineraris d'esquí tenen un tractament que fan el mapa summament entenedor i pràctic. És un encert la col·laboració que defineix el contorn del país andorrà, ja que amb un simple cop d'ull se'n facilita la comprensió als interessats que solen accedir a Andorra per camins de muntanya, ja sigui des de França, com des de la Cerdanya o des del mateix Pallars (Vall Ferrera).

MONTARDO COMA LO FORNO - VALL DE BOÍ - COLOMERS - BESIBERRI - AIGÜES TORTES

La nova edició del full *Montardo* és un pas més envers la consecució d'un perfeccionament cada vegada més sever. A les acurades dades dels accidents, les alçades, les bordes i els refugis, s'hi afegeix un perfilat relleu d'aquells massissos escarpats i més abruptes. La distinció cromàtica entre estany i glacera o congesta, demostra un nou avenç en aquest sentit de la perfecció tan ben conreada per Editorial Alpina, gràcies a la seva dilatada experiència.

Al mapa hi ha, delimitat, el parc nacional d'Aigües Tortes i de la vall de Sant Maurici, i s'hi destaca amb vivesa la situació dels refugis d'Estany Llong, Ventosa i Calvell, Besiberri, La Restanca, Colomers i Saboredo. També és un cert la descripció de sis itineraris d'esquí de muntanya. Són aquests:

- al Montardo (2.826 m),
- al pic de Llucià (2.776 m),
- a la Punta Alta (3.014 m),
- al Besiberri sud (3.030 m),
- al pic de Contraig (2.957 m)
- i al Subenuix (2.949 m).

SIERRA DE GREDOS ALMANZOR - CINCO LAGUNAS - CIRCO DE GREDOS - GALAYOS - PUERTO DEL PICO

Una altra publicació d'aquesta editorial és el mapa de la serra de Gredos, del sistema central ibèric. Aquest massís, que comprèn nou serres secundàries, es subdivideix en tres sectors. El full publicat comprèn la part central, amb els circs de Gredos i Cinco Lagunas dominats pel pic Almanzor (2.592 m), cim culminant del massís, la Galana (2.568 m), el Ameal de Pablo (2.505 m), l'enigmàtic Cuerno de Almanzor i altres cims propers als 2.500 m.

L'escalador pot gaudir, en el sector de los Galayos, de les vies Diedro Malagón (MD) (Torreón), Gerardo-Rafa (MD+) (torre Amezúa), Gran Diedro (MD a ED-) (Punta M.^a

Luisa), Mayayo-del Pozo (MD a EXD) (Aguja Negra). També hi troba el grup de los Tres Hermanitos (amb diversitat de vies), el Risco Moreno, el Perro que Fuma (MD-), etc.

LA RIBAGORÇA MULLERES - BESIBERRI - GELADA - EMBASSAMENTS DE LLAUSSET I BASERCA

En aquest full, edició 1984 d'Editorial Alpina, que comprèn l'accés a la Vall d'Aran per a la foradada o túnel de Vielha, hi són consignats tots els refugis, abrics i cabanes, utilitzables o no, inclosos en el sector. Entre ells els refugis de Besiberri (FEEC), Molieres (FEEC), Pere Borés (CEC) (no utilitzable, en vies de nova construcció), el refugi d'Estany Fer, utilitzats pels empleats de la companyia d'electricitat, el refugi forestal de la Vall de Barruera, el xalet-refugi d'ICONA, arran del riu Noguera, i el pròpiament dit Hospital de Vielha, pertanyent al municipi aranès de Vielha. Quant a les cabanes, les de Pleta Nova, de la Font Blanca i les bordes de Lestui, Llauset i Busia (les darreres en el terme de Bono).

Els objectius muntanyecs corresponen al grup dels «3.000»: Besiberri Nord (3.014 m), Sud (3.030 m), Coma lo Forno (3.033 m) i pic Passet (3.002 m), a la vessant oriental de la Ribagorçana.

A l'occidental, s'hi destaquen el Molieres (3.010 m), els Vallhiverna (3.067 m, 3.062 m), i els estrebats de la Maladeta: Tempestats (3.390 m), Margalida (3.241 m) i Russell (3.207 m).

Sense assolir unes cotes tan altes, són notables el Feixant o pic de la Tallada (2.955 m) i el Gerbosa (2.808 m), pel darrer sector. Per l'anterior, la Punta Senyalada o pic de la Torreta (2.951 m), el Tuc Comtessa (2.760 m) i, a la partió dels termes d'Arties i Vielha, el Tuc de Sarraera (2.632 m).

Cal destacar, d'aquest mapa, la corresponent adequació i actualització de les pistes de muntanya.

CERDANYA PUIGPEDRÓS - CARLIT - EINA - PUIGMAL

La sorpresa cartogràfica que Editorial Alpina ens ofería l'any 1985 fou la Cerdanya. La foradada que travessa el Moixeró (l'anomenat túnel del Cadí) ha actualitzat ferotgement aquella comarca, la qual cosa fa del tot necessari disposar en el mercat d'un mapa modern, rigorós, entenedor i capaç de subministrar al lector el màxim d'informació.

Avancem-nos a dir que, en línies generals, això s'ha aconseguit quasi del tot, encara que també ens dona algun error de transcripció, en el nom o l'alçada (d'escassa importància, tanmateix). Quant a la situació dels cims, caldria esmenar la del pic del Boc o Mal Ase que, en rigor, restarà fora de l'àmbit del full considerat (a l'E).

Tant al mapa com a la guia annexa, s'han documentat els refugis, hotels i les estacions d'esquí. També les més orientals d'Andorra i les de Catalunya Nord: Porta, Pimorent, Els Angles, Font-romeu, Pyrénées 2000, Puigmal-Er, Elna i Sant Pere dels Forcats. Per cert, creiem que la denominació correcta és la que consta en el mapa, i no pas la de «San Pedro», com dona la guia, ja que aleshores no hauríem avançat gens respecte a la forma afrancesada de Saint-Pierre-des-Forcats.

Cal remarcar la inclusió del Carlit i del Puigperic, pel fet d'ésser més aviat escassa la cartografia sobre aquest darrer massís, llevat dels mapes adjunts a la col·lecció de Guies del Centre (guia CERDANYA, del matrimoni Jolis).

RONCESVALLES - EL RONCAL - VALCARLOS

Aquest full d'Editorial Alpina (ed. 1984) que situem a l'oest del full Ansó-Hecho, correspon al Pirineu navarrès que, si bé és modest d'alçades, és bell de contrastos i de lluminositat.

Les valls del Roncal i de Belagua (aquesta fora de l'àmbit del full), la del riu

Salazar, la d'Aézcoa/Irati, la de Valcarlos o Luzaide (al N de Roncesvalles, com un apèndix endinsat a la vessant de França), ofereixen indrets dignes de ser reconeguts.

L'estranya configuració fronterera ofereix algun punt de curiositat, com el dels rius limitrofs, Urro i Urbeltza (deprés Irati), que uneixen llurs cabals a l'embassament d'Irabet. Orogràficament, l'alçada superior correspon al pic Ori o Orly, a 2.017 m, al sector nord-oriental del full.

El mapa, acurat com és preceptiu, resulta idoni per a l'excursionisme de muntanya, i també per al turisme, que té com a principal motivació la visita a la col·legiata de Roncesvalles (s. XII-XIII). En l'aspecte esportiu, a la guia s'assenyalen algunes zones per practicar-hi l'escalada i l'esquí de muntanya.

PICA D'ESTATS - MONTROIG VALL FERRERA - VALL DE CARDÓS

Heus ací una nova publicació, d'Editorial Alpina (1985), del mapa que engloba les valls més representatives del Pallars Sobirà: Ferrera i Cardós. L'actualització i la modernització del full el fan no solament intel·ligible sinó, a més, digne de figurar en una exposició cartogràfica.

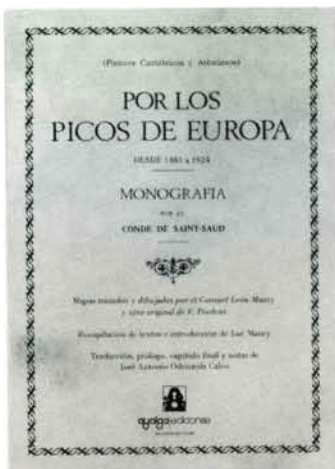
Fa alguns anys, l'excursionista només disposava de la monografia «Vall Ferrera», de Ramon de Semir i de Arquer, autor també del mapa actual de referència, mentre que, d'altra banda, no es disposava pràcticament de cap mapa mínimament acceptable de la Ribera de Cardós. Avui, aquest buit s'ha resolt amb encert, en reunir en un sol full ambdues comarcades.

No cal repetir ara allò que hem anat comentant en números anteriors, sobre els avantatges de disposar d'una cartografia tan depurada i amb profusió de detalls, accidents i altres. És ben reconfortant de comparar aquests mapes d'avui i els refugis actuals (Montfort de Baiau, Baborte i Montroig)

amb els primitius, en què solament podia comptar-se amb el refugi lliure de Vallferrera, obert el 1935.

La guia adjunta al mapa es desglossa en itineraris turístics, per fer en cotxe, d'altres per fer a peu, i ascensions pròpiament dites. No hi manquen tampoc algunes travessies i itineraris d'ascensions amb esquís, descrits per Joan Coll.

D. Aloy

POR LOS PICOS DE EUROPA. DESDE 1881 A 1924. Monografía por el Conde de Saint-Saud. Recopilación de textos e introducción de Luc Maury. Traducción, prólogo, capítulo final y notas de José Antonio Odriozola Calvo. Ayala ediciones. Salinas, Asturias. 1985

El comte, senyor Aymar d'Arlet de Saint-Saud, fou un gran viatger i muntanyenc empedernit. Explorador (perquè allò que féu en el seu temps tenia bastant d'explorar), recorregué els Pirineus de cap a cap i, de resultes d'un viatge a la costa del Cantàbric, el 1881, va entreveure els Picos de Europa. Se'n sentí fortament atret i decidí d'explorar-los i fer-los conèixer. Els anys 1891, 1892 i 1893, i els 1906, 1907 i 1908 hi realitzà diverses campanyes: explorà els tres massissos de los Picos, pujà als principals cims i topografia aquella intrincada orografia. El 1924, acompanyat de dues filles, torna a Picos i, recordant

anys passats, els recorre de nou i puja a algun dels seus cims.

Resultat de totes aquestes excursions i treballs fou una monografia, publicada en francès el 1922 i reeditada el 1937, acompanyada de mapes: els primers que són una mica detallats sobre aquelles muntanyes.

La versió ara publicada és la més completa dels treballs de Saint-Saud, i n'ha tingut cura el bon muntanyenc, ex-president de la Federación Española de Montañismo, enamorat de Picos, d'on és oriünd, José Antonio Odriozola.

És una obra d'agradable lectura; no debades a finals de segle passat, la zona de Picos de Europa era de les de més difícil accés d'Espanya i fornía notes d'un accentuat pintoresquisme, alhora que, com a bon muntanyenc, Saint-Saud era un enamorat de la natura i en sabia descriure els bons moments, així com les peripècies i les dificultats de les diferents ascensions.

La traducció publicada ara ve enriquida amb un pròleg i nombroses notes que detallen i aclareixen punts del text original, així com amb un capítol dedicat a la cartografia que són aportació pròpia del senyor Odriozola.

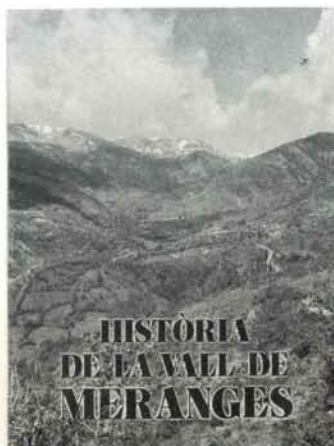
Nombroses fotografies de l'època il·lustren el text, i acompanya aquest llibre una carpeta amb els mapes sobre Picos de Europa, publicats de resultes dels treballs de Saint-Saud.

Cal felicitar el senyor Odriozola per haver-nos fet conèixer aquesta obra de Saint-Saud d'una manera tan pulcra i detallada, i cal recordar (de passada) que el comte de Saint-Saud fou soci corresponsal a França del Centre Excursionista de Catalunya, i que publicà en el nostre Butlletí diversos treballs, alguns d'ells referents a Picos de Europa.

VICTOR HUGO AUX PYRÉNÉES, OU LA RANDONNÉE D'UN POÈTE. Editions Randonnées Pyrénéennes. Saint Giron 1985.

Petit volum editat per Randonnées Pyrénéennes, en homenatge a Victor Hugo, que escriví unes inspirades pàgines parlant de Cauterets i Gavarnie, de resultes d'un ràpid viatge d'uns quinze dies als Pirineus, durant l'agost de 1843.

El present llibret, molt ben editat, reproduïx aquells textos i el poema «Dieu, les voix du seuil», també de Victor Hugo, escrit dotze anys després i inspirat en les visions dels grandiosos paisatges de Gavarnie, que el poeta guardava en la seva memòria d'una manera inesborrable.

HISTÒRIA DE LA VALL DE MERANGES per Salvador Galceràn Vigué i Josep Solé Sagarra. Edita Ajuntament de Meranges. Ripoll 1985

En un volum de 242 pàgines, se'ns dona notícia completa del poble de Meranges en particular i de la seva vall en general.

Escrit d'una manera senzilla i sense pretensions d'estil, els autors ens parlen dels aspectes físics de la vall, amb la flora i fauna, per passar seguidament a parlar més detalladament del poble pròpiament dit: de la seva història i privilegis antics i moderns, i de molts aspectes com la demografia, o un cens de les cases actuals i de les famílies de la vall, costums populars, supersticions, fonts de riquesa i el turisme actual.

Saludem l'aparició d'aquest volum, escrit per persones

que suposem molt vinculades al poble, ja que ve a enriquir la bibliografia de temes comarcals.

J.M. Sala i Albareda. Gener 1986

D'ACI D'ALLÀ

TORROELLA DE MONTGRÍ. S'ha fet un curset d'Història de Catalunya, des de la prehistòria al segle XVIII, que ha tingut una bona acollida. El coordinador dels Serveis Territorials de Cultura, Joan Saqués, lliurà a tots els assistents un diploma commemoratiu o de participació. Al mateix temps, s'hi va inaugurar una exposició, «Els oficis i les seves eines», que és una mostra retrospectiva de vells oficis, alguns desapareguts i d'altres a punt de desaparèixer.

OGASSA. Uns arqueòlegs de la Diputació de Girona estan estudiant les vuit tombes descobertes al costat mateix de l'ermita de Sant Martí de Surroca. Segons sembla, formen part d'un cementiri medieval. El descobriment s'ha fet gràcies a les obres d'ampliació d'una carretera forestal vers la serra Cavallera.

GUARDIOLA DE BERGUEDA. En aquesta població va tenir lloc la presentació del llibre *El Castell de Guardiola*, original de mossèn Enric Bartrina. L'acte s'inicià amb una projecció audiovisual que glossà els moments més importants de la història del castell. Seguidament, feren ús de la paraula Ramon Viladés, president de l'Àmbit, Jordi Puntas, director de «L'Erol», i l'autor del llibre, entre d'altres personalitats. Finalitzà l'acte cultural amb l'actuació de la Coral Joventut Sardanista de Puig-reig.

PALAFRUGELL. Els industrials del ram de les comarques de La Selva i Baix Empordà i els Ajuntaments

de Cassà i Palafrugell, han tingut l'encert de recopilar la història de la indústria surera en un calendari, des de principis de segle fins a 1986. Les fotografies van acompanyades d'explicacions que resulten ser una eina de divulgació lingüística de mots i frases característiques en el sector, des de la recollida del suro fins a la seva comercialització.

SÚRIA. Aquesta vila va celebrar el centenari del «Vot del Poble» a Sant Sebastià amb un seguit d'actes religiosos i culturals, als quals van assistir Miquel Coll i Alentorn i Antoni Pladevall. Una exposició titulada «Súria, 50 anys en imatges», i la proclamació de la Pubilla, a més de gegants, trabucaires, teatre, missa, processó, etc., donaren a la diada un relleu digne d'un centenari.

RAJADELL. Després de més de vuit anys d'obres, amb un acte religiós fou inaugurada la restauració de la parròquia de Rajadell, dedicada a sant Iscle i a santa Victòria. Les obres han estat executades gràcies a les generoses aportacions econòmiques dels veïns. Es va repartir el típic «panellet», com és tradicional a la vila, i hi hagué el ball de la coca i de bastons.

OIX. «V edició de les 24 hores a muntanya», organitzada pel Centre Excursionista d'Olot. Itinerari amb sis etapes continuades, que va enllaçar Sant Feliu de Pallerols amb Oix. Hi participaren 174 persones. La sortida fou a les dues de la tarda del dissabte, 25 de gener, i l'arribada a Oix, entre les dues i les tres de la tarda del diumenge. Tots van coincidir a dir que, caminar de nit, amb lluna, fou meravellós.

CASTELLÓ D'EMPÚRIES. S'han editat dos-cents mil tríptics amb els aiguamolls de l'Empordà, cinquanta mil dels quals són en català. Aquest fulletó fa conèixer la riquesa del parc natural dels aiguamolls: la fauna (principalment ocells,

invertebrats, peixos, amfibis, rèptils i mamífers) i la important vegetació. Aquest valuós document de divulgació ha estat editat pel departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat catalana, conjuntament amb el de Comerç, Consum i Turisme.

BERGA. Albert Montero, un jove de trenta anys resident en aquesta localitat berguedana des que hi va fer el servei militar, va realitzar a peu, tot sol, la travessa de Port-Bou a Fuenterrabia, en 54 dies; o sigui, una transpirenaica integral, en solitari. Diu que ara es troba en forma per anar a l'Everest o al Pol Sud, les seves màximes debilitats. D'aquesta travessa, guarda moltes diapositives que il·lustren la seva aventura hivernal: experiència que s'ofereix a comunicar a qui li ho demani.

VALLDAN, La. L'església de Sant Bartomeu de La Vall dan és objecte d'una reforma interior important, portada a terme pels veïns d'aquesta població del Berguedà, amb el suport del Bisbat de Solsona. Es tracta, doncs, d'una obra comunitària i digne exemple d'un valor econòmic estimable.

BAGÀ. Ha començat a distribuir-se un opuscle turístic i de guia urbana de Bagà, editat per l'Ajuntament amb el suport de la Generalitat de Catalunya, amb una tirada de vint mil exemplars. Dos anys de treball reeixits que ens fan conèixer, en dotze pàgines, un resum de la història de Bagà, els monuments més importants, les festes i tradicions, els itineraris gastronòmics, etc., tot ell il·lustrat amb fotografies i el plànol del terme municipal.

CALAF. Des del 1624 que, a Calaf, els dies 4 i 5 de febrer se celebren les festes de santa Calamanda, verge i màrtir, filla i patrona de la vila; festes que mai no han

estat interrompudes. A més de les festes religioses (missa, lletanies, goigs, processó, etc.), enguany hi hagué un recital de danses per l'Esbart Manresà, una audició de sardanes i un concert a la Unió Calafina.

BALSARENY. Durant la Festa dels Traginers, celebrada el dia dos de febrer, tradició que aplega una munió de gent de totes les contrades a l'ombra del seu castell, a més de la gran cavalcada de traginers, i de les exhibicions dels esbarts dansaires i folklòriques, coincidint amb la diada ha aparegut un opuscle del Castell de Balsareny, original del prestigiós estudiós Xavier Sitjes.

RIBES DE FRESSER. El dia 14 de febrer hi fou presentat el llibre *Esports de neu a Catalunya*, de Margarida Cardona i Lluís Dupré, amb assitència dels autors. Va presidir l'acte el senyor alcalde de la vila i altres personalitats. La presentació del llibre va anar a càrrec del senyor Lluís Puntís, ex-president del Centre Excursionista de Catalunya.

BÀSCARA

Aquest any ha tingut lloc la segona edició del Mercat del Tortell, amb una gran participació popular. Aquesta festa es va recuperar l'any passat, després que s'havia interromput fa uns quinze anys. Aquesta tradició data del 1263, quan s'atorgà a la feudal vila de Bàscara el dret de tenir sis dies festius. Celebrem que s'hagi recuperat aquesta tradició llaminera.

MANRESA

Organitzat pel Centre Excursionista Montserrat, de Manresa, va tenir lloc, a la Sala d'Actes del Conservatori de Música, un audiovisual de l'ascensió de la cara sud de l'Annapurna, per dos alpinistes, Nils Bohigas i Enric Lucas, els mateixos que conqueriren l'Everest. Ells estigueren presents a la

vetllada i comentaren com assoliren l'Annapurna, i per què batejaren la nova ruta oberta, amb el nom de «Via dels catalans».

Aquesta mateixa entitat, per mitjà de quatre dels seus membres destacats de la Secció d'Espeleologia, han aconseguit arribar al fons de la cavitat més profunda que fins ara es coneix, l'anomenada «Jean Bernand», a França, de 1.455 m de profunditat.

BERGA

Un grup de berguedans promou la creació del Parc Nacional dels Països Catalans a la finca del Pla de Campllong, de 110 hes., projecte que ha estat proposat a l'Ajuntament de Berga pel Congrès Internacional de la Llengua Catalana. Moltes entitats i personalitats de la vida cultural catalana voldrien que aquesta iniciativa és portés a terme, i no cal dir que la nostra entitat troba molt encertada la ubicació i l'estratègia del lloc, en trobar-s'hi el «Pi de les Tres Branques», símbol de la nació catalana.

CARDONA

Es troben molt avançades les obres de restauració del claustre gòtic, del segle XIII, que és davant de la Col·legiata de Sant Vicenç. En restaurar-la ara fa uns 40 anys, es va deixar el claustre sense coberta i estava molt deteriorat, amb perill d'ensorrar-se en qualsevol moment a causa de l'erosió, de la pluja i la mala qualitat de la pedra.

SALIENT

El diumenge dia 9 de març van ser presentats públicament, a Salient, els Goigs de Santa Magdalena de Bell-lloc, església romànica del segle XI, que va ensorrar-se en el decurs del segle XV, a causa d'un terratrèmol. Era una de les poques esglésies de la contrada que no tenia goigs, un buit que ja ha quedat cobert.

Desde la Peña de Otal la Serra de Tendenera pel vessant Sud. (Foto: F. Xavier Gregori)

XALETS I REFUGIS DE MUNTANYA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA I DEL CLUB ALPIN FRANÇAIS

L'acord de reciprocitat entre el Centre Excursionista de Catalunya i el Club Alpin Français, contempla l'aplicació de les tarifes de SOCI, per a tots aquells membres d'una i altra entitat.

Per a gaudir del preu de la tarifa de Soci del C.A.F., cal presentar el CARNET vigent del Centre, als guardes dels xalets i refugis. Demaneu sempre els tiquets de pernoctació, als guardes.

XALETS-REFUGIS, CAF

REFUGI DE BAYSSELANCE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.650 m. Regió: Vignemale, Gavarnie. 70 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol fins a l'octubre. Des de Gavarnie (Barratge d'Ossoue) 3 h. 30 min.

REFUGI DE HOLLE (CAF de LOURDES). Alt. 1.500 m. Regió: Gavarnie. Guardat i obert tot l'any a excepció del mes de novembre. 50 llits. Accés: per la carretera de Bujaruelo, 3 km després de Gavarnie.

REFUGI DEL SERRADETS (CAF de TARBES). Alt. 2.580 m. Regió: Gavarnie, Brèche de Roland. 80 llits. Obert tot l'any, guardat del primer de juliol a l'octubre. Accés des del final de la carretera de Bujaruelo 1 h. 30 min.

REFUGI DE TUQUEROUYE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.666 m. Regió: Mont Perdu, Gavarnie. Obert tot l'any. En mal estat. Cal portar-se el material per dormir i fer-se el menjar. Accés: des del Barratge de les Gloriettes (poble de Gèdre, carretera a Gavarnie) 3 h. 30 min.

REFUGI DE CAMPANA (CAF de BAGNERES de BIGORRE). Alt. 2.220 m. Regió: Reserva Natural de Néouvielle. 25 llits. Obert tot l'any. Guardat del juliol a l'octubre. Accés: des de la carretera de La Mongie 3 h. (el camí surt 3 km abans d'arribar a l'estació d'esquí).

REFUGI DE POMBIÉ (CAF de PAU). Alt. 2.031 m. Regió: Pic d'Ossau. 50 llits. Obert des del primer de juliol a finals d'octubre i els caps de setmana des de Pasqua. A l'hivern hi ha 18 llits disponibles.

REFUGI D'ARREMOULIT (CAF de PAU). Alt. 2.305 m. Regió: Arriel, Pallas. 30 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol al final d'octubre. Per a més informació cal dirigir-se al CAF de Pau, 5, rue René Fournets -64000 PAU.

REFUGI DE LARRIBET (CAF de LOURDES). Alt. 2.070 m. Regió: Balaitous, Frondellas. 15 llits. Obert tot l'any. Guardat els caps de setmana des de Pasqua i tot l'any a partir del primer de juliol fins a final d'octubre. Des d'ARRENS 2 h. 30 min.

REFUGI DE LES OULETTES (CAF de LOURDES). Alt. 2.150 m. Regió: Vignemale. 80 llits. Obert tot l'any. Guardat des de primer de juliol fins a l'octubre. Des del Pont d'Espanne 3 h.

REFUGI DE VENASQUE (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.232 m. Regió de Luchon. Tel. (61) 62 89 25. Obert sense Guarda. 12 places, lliteres i llar de foc. Accés amb automòbil en direcció a l'Hospice de France just a la bifurcació de la carretera, 4 hores de camí.

REFUGI DEL PORTILLON (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.570 m. Al llac d'Oô, regió d'Oô. Guarda: Mme. Dorche, tel. (59) 30 45 16 a Pau. Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre, i alguns caps de setmana de primavera i tardor. 45 places estiu i hivern, estufes i lliteres. Accés amb automòbil fins a les granges d'Astau, 3 hores de camí.

REFUGI DEL MAUPAS (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.450 m. Regió de Castillon de Larboust. Guarda: Mr. Tristan Bane. Tel. (61) (62 89 25), tel. al Refugi (61) (79 16 07). Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre. 25 places. Accés amb automòbil fins a la Central Elèctrica. 4 hores de camí.

REFUGI D'ESPINGO (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 1.967 m. Regió de Luchon. Tel. (61) (62 89 25). Guarda: Mr. Eugène Rives, tel. (61) (79 12 40) a Oô. Guardat els caps de setmana de maig a octubre i de juny a 30 de setembre una part oberta permanentment. Tel. del Refugi: (61) (79 20 01). 70-80 places. Restaurant i lliteres. 20 places a l'hivern. Accés amb automòbil, fins a les granges d'Astau. 2 hores de camí.

XALETS-REFUGIS, CENTRE

XALET DE LA MOLINA

Situació: A la Molina a 1.570 m d'altitud i a 10 km d'Alp. El xalet es troba en un lloc immillorable de la Molina per la seva panoràmica sobre el bosc, la vall i la serralada que prové del cim del Puigmal.

Accés: Amb automòbil per la carretera N-152, fins a la collada de Toses i d'aquí per la carretera que porta a Alp. També s'hi pot arribar amb ferrocarril, línia de Barcelona a Puigcerdà.

Excursions: El xalet, a l'estar situat a la comarca de la Cerdanya, és una excel·lent base d'excursions de tota mena com poden ser: la Vall de Núria, les serres del Montseix i Cadí, la Cerdanya francesa i a l'hivern és punt estratègic per la seva proximitat a totes les estacions d'esquí de la zona.

Als seus voltants, es troben abundants prats amb tota la flora alpina autòctona de la zona i frondosos boscos on a la tardor és fàcil trobar bolets. Per a més informació consultar les guies del CENTRE, «PIRINEU ORIENTAL» i «CERDANYA».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 150 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general amb sac de dormir, amb dutxes i serveis. Servei de restaurant.

Guarda: Sr. Antoni Barnadas.

XALET JULI SOLER I SANTALÓ

Situació: Es troba al poble de Saldardú, a la Vall d'Aran, a 1.268 m d'altitud.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-412 de Viella al port de la Bonaigua.

Excursions: El xalet és una excel·lent base per a excursions a la Vall d'Aran i les valls veïnes. Consultar la guia del CENTRE «PALLARS-ARAN».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 105 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general amb sac de dormir, amb dutxes i serveis generals. Servei de restaurant.

Guarda: Joaquim Perea.

XALET DE LA BASSETA

Situació: A Sant Joan de l'Erm nou a la divisòria de les comarques de l'Alt Urgell i el Pallars, a 1.700 m d'altitud i a 30 km del poble de Castellbó.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-1313, agafant el trencall a l'aeroport de la Seu d'Urgell i continuant fins a Castellbó. D'aquí arrenca una pista en bon estat fins al xalet.

Serveis: Obert tot l'any amb habitacions de lliteres amb dutxa. Dormitori general amb sac de dormir. Servei de restaurant.

Excursions: Pels frondosos boscos que l'envolten ascensions al Tossa de l'Orri i a la Vall de Santa Magdalena. Per a més informació consultar la guia del CENTRE, «PALLARS-ALT URGELL».

Guarda: Josep Pratginestós.

XALET D'ULL DE TER

Situació: Es troba en el cercle d'Ull de Ter a la capçalera del riu Ter, a 2.220 m d'altitud i a 15 km del poble de Setcases.

Accés: A peu, 30 minuts des de la carretera que des de Setcases porta a l'estació d'esquí Vallter.

Excursions: A Núria, cims de Bastiments, Bassibers, Costabona i Canigó. Per a més informació consultar la guia del CENTRE «PIRINEU ORIENTAL».

Serveis: Disposat de 75 places distribuïdes en habitacions amb lliteres de vuit places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir, té instal·lació elèctrica, sanitaris i dutxes. Servei de restaurant. Obert del primer de juny al 30 de setembre. Resta de l'any, obert els caps de setmana.

XALET JOAN VENTOSA I CALVELL

Situació: Es troba sobre l'estany Negre de Boi, a la vall del riu Tor, a sota les Agulles de Travessany, a 2.220 m d'altitud i a 10 km del Balmori de Caldes de Boi.

Accés: A peu des de la presa de l'estany de Cavallers, fins a la presa amb automòbil per la carretera d'Erill la Vall al Balmori de Caldes de Boi. Des de la presa hi ha dues hores, passant per la pista de riu Malo, llastres de la Morta fins al xalet.

Excursions: Als cims de Beciberri, Contraig, Punta Alta i molts d'altres. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general de 80 places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitari i dutxes. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any possibilitat els caps de setmana.

Guarda: Miquel Sánchez.

- Empresa líder, dedicada al servei del món editorial.
- Alta tecnologia en mètodes de fotocomposició amb la incorporació dels nous mètodes de:

- ★ AUTOCOMPOSICIÓ
- ★ AUTOCORRECCIÓ
- ★ TRANSCODIFICACIÓ DE TEXTOS PEL SISTEMA «MEDIACOM 4000»
- ★ TRACTAMENT DE TEXTOS A TRAVÉS DEL SISTEMA «MODEM TELEFÒNIC»

- Adquisició contínua dels últims sistemes de fotocomposició presentats al mercat.
- Personal altament qualificat en

- ★ Fotocomposició
- ★ Muntatges
- ★ Fotomecànica

Oficines: Sardenya, 221-223, entrol. 3.ª. Telèf. 232 41 62 (3 línies). 08013-BARCELONA
Tallers: Consell de Cent, 500, 6.ª planta. Telèfon 245 68 05/06

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

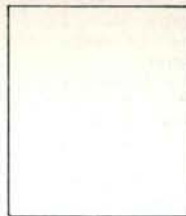

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.

TOTS ELS ÀMBITS DE L'ESPELEOLOGIA
AL TEU ABAST AMB

speleon

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

SUBSCRIU-TE

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista **MUNTANYA** a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista **MUNTANYA** del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

A/s seus peus
**calçat
infantil**

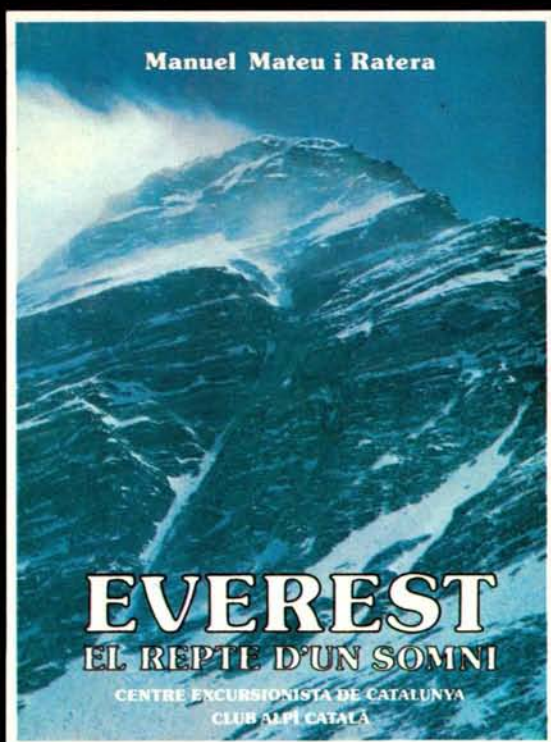

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

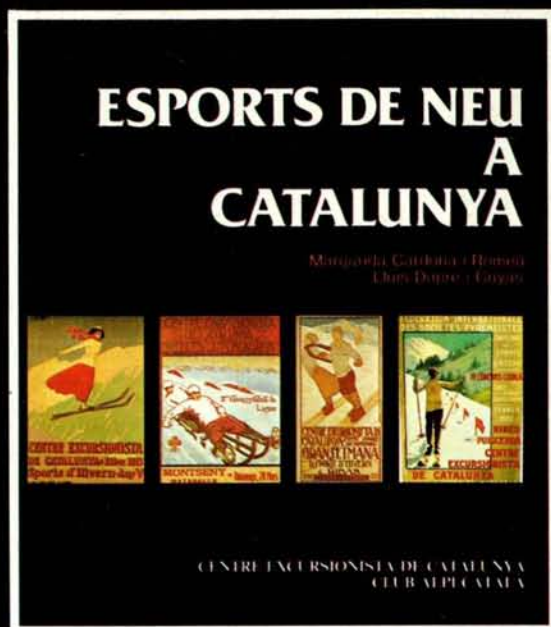
Adquiriu llibres del
Centre Excursionista
de Catalunya!
Del nostre fons
editorial, destaquem
uns títols per la seva
acurada presentació i
el gran format.
Podeu fer-vos –i fer
als amics– un bon
regal!
Ens referim a:

NOVETAT

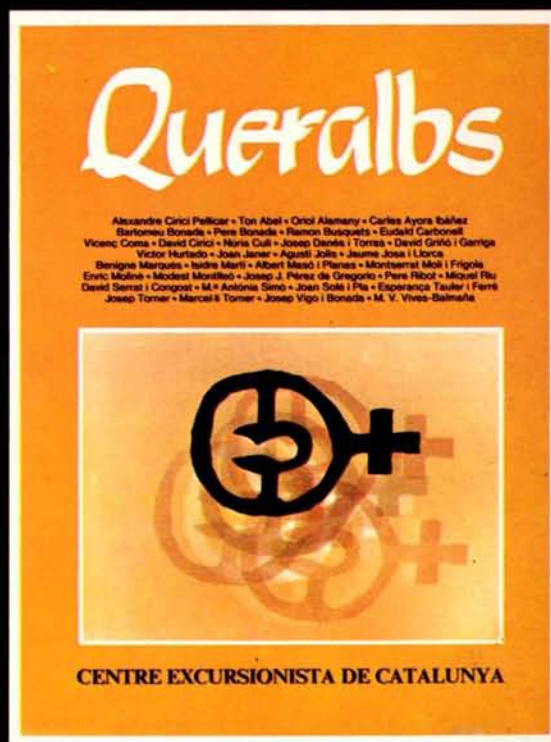
EVEREST-82 (El repte d'un somni)

Primer intent d'assolir el cim de l'Everest en la història de l'alpinisme català. Magníficament il·lustrat, ens dona una gran visió humana i paisatgística de les muntanyes del Nepal a la seva vessant de l'Everest.

ESPORTS DE NEU A CATALUNYA

La història del desenvolupament de l'esquí a Catalunya des del llunyà 1908, en què la novella Secció d'Esports de Muntanya del Centre iniciava, als Rasos de Peguera, les primeres pràctiques d'esquí, fins a la gran realitat d'avui dia. Profusament il·lustrat, és una història documental i gràfica.

QUERALBS

És un llibre on se'ns mostren tots els aspectes d'aquest històric poble del Pirineu. Hi trobem reflectida la vibració solidària dels veïns i dels amics per homenatjar els companys i el poble que els aplega.